

سازمان آموزش پرورش آشنایی

هنر

راهنمای معلم

پنجم ابتدایی

معاونت برنامه ریزی آموزشی و توانبخشی
گروه برنامه ریزی درسی و آموزشی دانش آموزان با آسیب بینایی
سال تحصیلی ۱۴۰۱_۱۴۰۰

معاونت برنامه‌ریزی آموزشی و توانبخشی

کارشناسی برنامه‌ریزی درسی و آموزشی گروه آسیب‌دیده بینایی

اعضای کارگروه تالیف:

ریحانه زحمتکش، مسعود رضایی، زهرا صادقی بلداجی، سمیه برزویی
نژاد، رقیه وهابی جولادی، نوشین کمالی، امینه نگهبان

ویراستاری: امینه نگهبان

صفحه آرا: ریحانه زحمتکش

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

راهنمای معلم

کتاب هنر

پایه پنجم ابتدایی

(ویژه دانش‌آموزان با آسیب بینایی)

۱۴۰۱

گر بی هنرم و گر هنرمند

لطف است امیدم از خداوند

سعدی

هنر، نقش محرکی را اجرا می‌کند که کودکان برای رشد در جنبه‌های مختلف شخصیتی به آن نیاز دارند. هنر به کودکان اجازه می‌دهد تا خلاقیت خود را بروز دهند. کودکان با هنر می‌آموزند، در موقعیت‌های گوناگون زندگی چگونه تصمیمات مهم را اتخاذ نمایند. فعالیت‌های هنری موجب تربیت و تقویت عزت و اعتماد به نفس در کودکان می‌شود. کارشناسان تعلیم و تربیت اذعان دارند، هنر موجب آرامش و آسودگی خاطر شده و به رشد مغز کمک می‌کند. فعالیت‌های هنری نگرانی‌های کودکان را از آن‌ها دور و حتی یک روش درمانی برای اضطراب محسوب می‌شود.

سازمان آموزش و پرورش کودکان استثنایی کشور با توجه به اهداف فوق و به منظور پرورش توانایی‌های مختلف دانش‌آموزان آسیب‌دیده بینایی، کتاب راهنمای هنر ویژه این گروه را که به همت تعدادی از آموزگاران و گروه برنامه‌ریزی درسی دانش‌آموزان آسیب‌دیده بینایی تألیف شده است، در اختیار همکاران محترم قرار می‌دهد، تا در سراسر کشور به صورت یکسان و هماهنگ، این کتاب در زنگ هنر مورد بهره‌برداری قرار گیرد.

با عنایت به استعداد اکثر دانش‌آموزان آسیب‌دیده بینایی در زمینه‌های مختلف اجرایی، شاهنامه‌خوانی، فراگیری موسیقی و همچنین اهمیت فراگیری دوخت در دوره‌ی ابتدایی، در این کتاب علاوه بر سرفصل‌های راهنمای کتاب هنر پایه‌های (اول، دوم و سوم)، سرفصل‌های جدیدی مربوط به دوخت، آشنایی با شاهنامه و موسیقی اضافه شده است.

امید آن است که وجود کتاب حاضر بتواند گامی راه‌گشا در مسیر تحول دانش‌آموزان آسیب‌دیده بینایی باشد تا علاوه بر ارضاء عواطف و احساسات خود، دست به آفرینش و خلاقیت‌های نوینی در عرصه‌های مختلف هنر بزنند و با اکتساب آن به صورت علمی، آینده شغلی و هنری خود را در زمینه‌های ورود به بازار کار هنرهای دستی، آهنگ‌سازی، تنظیم و تدریس آن و یافتن تبحر در صوت و لحن قرآن تضمین نمایند.

کتاب حاضر در پنج بخش تهیه و تنظیم شده است. همکاران گرامی می‌توانند مطابق با امکانات مدرسه و ذوق و توانمندی هریک از دانش‌آموزان و شرایط زیست بوم منطقه تدریس نمایند به عبارت دیگر مدیریت تقدم و تاخر ارائه بخشهای مختلف بصورت موازی و متناسب با توان و علائق دانش‌آموزان، به عهده‌ی آموزگار محترم می‌باشد.

همچنین مقتضی است همکاران محترم به دقت محتوای فوق را مطالعه و پیشنهادات خود را در سامانه نظرسنجی

کتاب به آدرس Csdeo.ir درج نمایند.

فهرست پایه پنجم

صفحه	مطالب	ردیف
۵	مقدمه	۱
۶	بخش اول کاردستی	۲
۹	فعالیت‌های بخش کاردستی	۳
۱۱	کاغذ و تا	۴
۲۱	کاغذ و برش	۵
۳۰	کار با مقوا	۶
۳۷	کار با خمیر و گل رس	۷
۴۸	کار با چوب بستنی	۸
۵۵	کار با مروارید	۹
۶۲	کلاژ	۱۰
۶۶	دورریختنی	۱۱
۷۵	کار با هسته	۱۲
۸۲	کار با ابر	۱۳
۸۶	کار با سنگ	۱۴
۹۵	صدا سازها	۱۵
۱۰۵	بخش دوم	۱۶
۱۰۷	دوخت	۱۷
۱۱۱	بخش سوم	۱۸
۱۱۵	نقاشی	۱۹
۱۲۸	بخش چهارم	۲۰
۱۲۹	قصه و شعر	۲۱
۱۳۸	شاهنامه خوانی	۲۲
۱۴۹	نمایش	۲۳
۱۷۴	بخش پنجم	۲۴
۱۷۵	تمرینات شنیداری	۲۵
۱۷۹	موسیقی	۲۶
۱۹۲	منابع	۲۷

بخش اول

کاردستی

کاردستی محصول فعالیت، همکاری و هماهنگی بین ذهن، چشم و دست در ساختن اشیاء است و باعث پرورش خلاقیت، تخیل و تفکر کودکان می‌شود. به کمک این فعالیت سرگرم‌کننده و آموزنده، می‌توان مهارت‌های فردی و گروهی کودکان را تقویت کرد و از این طریق، سطح فرهنگ تجسمی آن‌ها را بالا برد تا به کشف محیط اطراف خود و زیباسازی آن بپردازند. کودکان با انجام دادن کاردستی، ضمن پرورش قوه‌ی تخیل خویش وسایل مورد نیازشان را نیز می‌سازند؛ بنابراین می‌توان گفت که کاردستی:

۱. باعث پرورش روزافزون تخیل، تفکر و قوه‌ی خلاقیت کودکان و در نتیجه، بازآفرینی آنان می‌شود.
۲. اوقاتی لذت بخش و سرگرم‌کننده را برای آن‌ها فراهم می‌سازد.
۳. به کودکان یاد می‌دهد که فقط مصرف‌کننده نباشند بلکه سازنده و خلاق باشند و حتی اشیای دورریختنی را تغییر دهند و آن را کاربردی بسازند.
۴. توجه کودکان را به تغییر و زیباسازی محیطی که در آن زندگی می‌کنند (محیط فردی و اجتماعی)، جلب می‌کند.
۵. کودکان را با مواد و ابزار مختلف و کاربردهای مختلف آن‌ها آشنا می‌سازد.
۶. کودکان با ساختن انواع کاردستی در مناسبت‌های مختلف اجتماعی، با آداب و رسوم و فرهنگ جامعه‌ی خود آشنا می‌شوند.
۷. توانایی‌های فیزیکی و حواس مختلف کودکان، به ویژه حس لامسه و بینایی آن‌ها را تقویت می‌کند و به طور کلی، دقت و حساسیت آنان را نسبت به محیط اطراف و آنچه در آن وجود دارد، افزایش می‌دهد.

فعالیت‌های یادگیری

مجموعه‌ی فعالیت‌هایی که دانش‌آموزان در ساعت درس هنر انجام می‌دهند تا به اهداف کلی درس هنر در بخش کاردستی برسند، با عنوان فعالیت‌های یادگیری آمده است. ابتدا برای سهولت اجرای این برنامه به معلم توصیه‌هایی می‌کنیم تا او با استفاده از آن‌ها بتواند فرصت مناسبی را برای کلاس خود فراهم آورد.

توصیه‌هایی برای اجرای برنامه:

۱. معلم، برای استفاده‌ی بهتر از زمان در بعضی از فعالیت‌ها، از قبل دانش‌آموزان را برای درست کردن کاردستی آماده می‌کند. دانش‌آموزان یاد می‌گیرند که در فرصت‌های مناسب، نمونه‌ی انواع شکل‌ها را در اندازه‌ها و رنگ‌های مختلف آماده کنند و همراه داشته باشند و در کلاس هنر با استفاده از نمونه‌های آماده، ایده‌های بیشتری را به اجرا در آورند. انتخاب شکل، روش کشیدن آن روی زمینه و نحوه‌ی برش دادن آن به عهده‌ی دانش‌آموز است.

۲. برای ساختن هر کاردستی، ابزار و مواد مختلفی مورد نیاز است. معلم می‌تواند در ابتدای سال از دانش‌آموزان بخواهد که هر کدام یک کیسه‌ی نایلونی یا جعبه‌ی مناسب برای خود تهیه کنند و ابزار و مواد مورد استفاده در فعالیت‌های کاردستی مانند خرده‌های کاغذ و مقوای رنگی، کاغذهای کهنه که تصویر رنگی دارند، کارت‌پستال‌ها، چسب، قیچی نوک‌گرد، پولک، روبان، تکه پارچه، برگ، صدف، شاخه، سنگ‌ریزه، نخ کاموا و ... را جمع‌آوری و در آن نگهداری کنند. به این ترتیب، توجه آن‌ها به جمع‌آوری مواد و وسایل مورد نیاز جلب می‌شود و در مورد تهیه‌ی ابزار و مواد، استفاده‌ی بهتر و نگهداری از آن‌ها بیشتر احساس مسئولیت می‌کنند. بعضی از این ابزار و مواد را می‌توان در ابتدای سال تحصیلی تهیه و در کلاس نگهداری کرد؛ مثلاً برای فعالیت‌های کاغذ و مقوا می‌توان از مدیر مدرسه، اولیا و دیگران کمک خواست تا انواع کاغذ و مقوای باطله‌ی تمیز را در اختیار دانش‌آموزان قرار دهند. تهیه‌ی بعضی از مواد - مانند گل رس - را هم هر دانش‌آموز به طور مستقل می‌تواند برعهده بگیرد و هم مسئولان مدرسه به اندازه‌ی همه‌ی دانش‌آموزان تهیه کنند و در اختیار آن‌ها قرار داده برای انجام‌دادن فعالیت‌های کاردستی، با توجه به امکانات محیط و شرایط موجود در هر منطقه می‌توان ابزار و موادی را با نمونه‌های پیشنهادی در برنامه جایگزین کرد. معلم، دانش‌آموزان را هدایت می‌کند که این مواد و ابزار را پیدا کنند و در هر برنامه، مورد استفاده قرار دهند. در صورت معلم طراحی آموزشی چند جلسه‌ی درس هنر را از قبل آماده کند و موضوع و ابزار و مواد مورد نیاز را به اطلاع دانش‌آموزان برساند تا آمادگی اجرای برنامه را داشته باشند.

۳. دانش‌آموزان برای ساختن کاردستی باید از ایده‌های شخصی خود استفاده کنند. معلم، نمونه‌ی کار آماده را به آنان نشان نمی‌دهد؛ زیرا هدف، الگوبرداری نیست. بیان ویژگی‌های ماده‌ی مورد استفاده، امکانات آن و ایجاد انگیزه برای فعالیت، دانش‌آموز را برای آغاز کار آماده می‌کند. معلم در مراحل مختلف کار، نقش راهنما را بر عهده دارد.

۴. گنجاندن کار گروهی در برنامه‌ی دانش‌آموزان لازم است و آن را به چند روش می‌توان انجام داد:

الف - همه‌ی کلاس در تکمیل یک کار مشترک شرکت می‌کنند و با کنار هم گذاشتن بخش‌های مختلف کار، یک اثر بزرگ و کامل ایجاد می‌شود.

ب - دانش‌آموزان کلاس به چند گروه تقسیم می‌شوند؛ به طوری که کار هر گروه با گروه دیگر متفاوت است. هر یک از گروه‌ها، شکل دلخواه خود را می‌سازد. (اعضای یک گروه، ترکیبی از همه‌ی معلولیت‌ها باشد).

بهتر است دانش‌آموزان کاردستی‌هایی را که می‌سازند، به خوبی نگه دارند. آن‌ها را راهنمایی کنید تا کاردستی‌های مسطح را به ترتیب تاریخ اجرا در پوشه‌ی کار خود قرار دهند؛ کاردستی‌هایی را که حجم دارند (مانند کار با سنگ)، در جعبه‌ی مقوایی بگذارند.

فعالیت‌های بخش کاردستی

کاغذ و تا	۱. پروانه	۲. نشانگر	۳. پاکت هدیه
کاغذ و برش	۱. چتر	۲. آویز	۳. خورشید ۴. فانوس
کار با مقوا	۱. قاب	۲. کلاه	۳. رحل قرآن
کار با خمیر و گل رس	۱. آدم برفی	۲. هواپیما	۳. برگ ۴. لیوان
دورریختنی‌ها	۱. هزارپا	۲. قطار	۳. سبد گل
کار با مروارید	۱. تل مو	۲. تسبیح	۳. کش موی سر
کار با چوب بستنی	۱. نگه‌دارنده‌ی گوشی همراه	۲. جعبه جواهرات	
کلاژ	۱. خانه	۲. آدمک پارچه‌ای	
کار با هسته	۱. جوجه تیغی	۲. جاسوزنی	۳. آناناس
کار با ابر	۱. گربه	۲. هندوانه	
کار با کاموا	۱. آویز	۲. پادری	۳. دکوری دیوار
صدا سازها	۱. ترمپت	۲. طبلك چرخشی	۳. گیتار

وسایل مورد نیاز بخش کار دستی

۳۹.گیره فلزی
۴۰.رنگ انگشتی
۴۱.پاستل روغنی
۴۲.اسفنج(ابر)
۴۳.نمد
۴۴.کاتر یا چاقو
۴۵.ترمز فرش یا تور کوپلن
۴۶.قلم مو
۴۷.کبریت
۴۸.فوم اکلیلی و ساده
۴۹.کش پول
۵۰.نمک
۵۱.پنبه
۵۲.چسب ماتیکی
۵۳.فویل آلومنیومی
۵۴.روبان
۵۵.جعبه دستمال کاغذی
۵۶.قطره چکان

۲۱.گل رس
۲۲.رول چسب نواری
۲۳.کش مو
۲۴.گواش و آبرنگ
۲۵.کاور لباس
۲۶.چوب بستنی
۲۷.چسب حرارتی
۲۸.تخمه آفتابگردان
۲۹.چسب چوب
۳۰.مه‌ره های متوسط رنگی
۳۱.چوب و شاخه ی درختان
۳۲.برگ تازه و خشک درختان
۳۳.تل
۳۴.بطری نوشابه
۳۵.سی دی قدیمی
۳۶.اسپری رنگ طلایی
۳۷.رول دستمال کاغذی
۳۸.درب پلاستیکی نوشابه

۱.کاغذ رنگی
۲.ماژیک
۳.چشم و بینی عروسکی
۴.مداد و مداد رنگی
۵.قیچی
۶.چسب مایع
۷.خط کش
۸.حلقه گلدوزی
۹.نی
۱۰.نخ و کاموا
۱۱.چسب نواری
۱۲.رولت خیاطی
۱۳.نخ نامرئی
۱۴.تکه پارچه های رنگی و مخمل
۱۵.رول دستمال حوله
۱۶.سوزن
۱۷.کاموا
۱۸.مقوارنگی
۱۹.کارتن
۲۰.خمیربازی

۱

کاغذ و تا

پروانه

وسایل مورد نیاز:

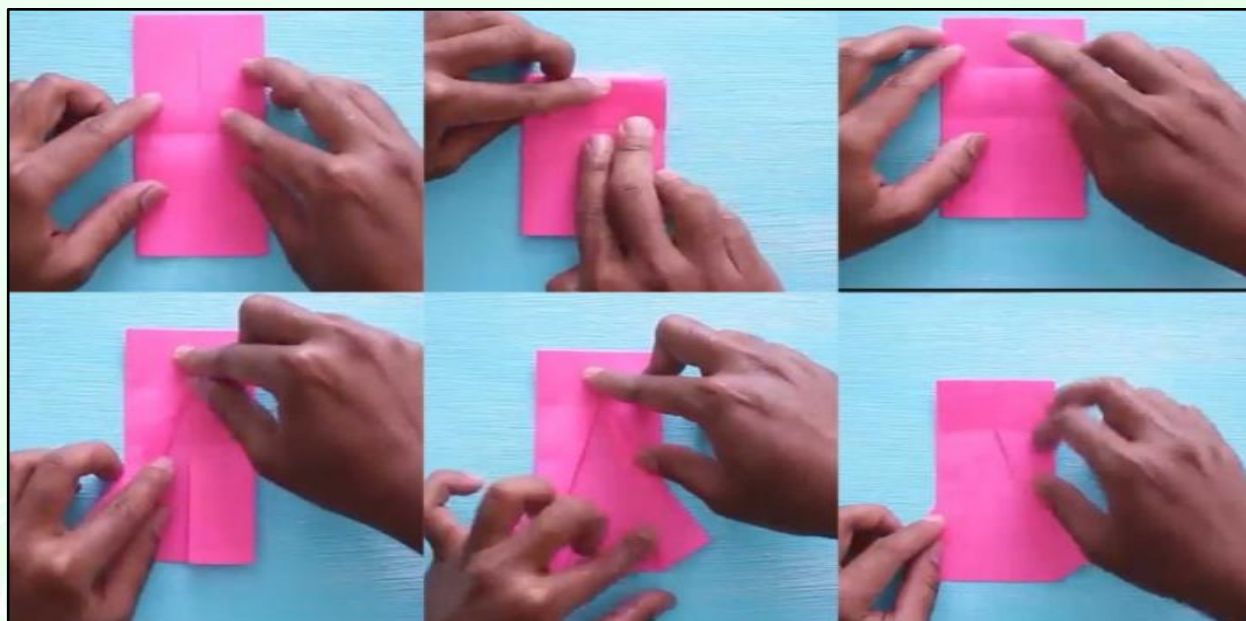
کاغذ رنگی مربع شکل، نخ یا کاموا رنگی برای گره زدن وسط پروانه و چسب ماتیکی.

مربیان گرامی:

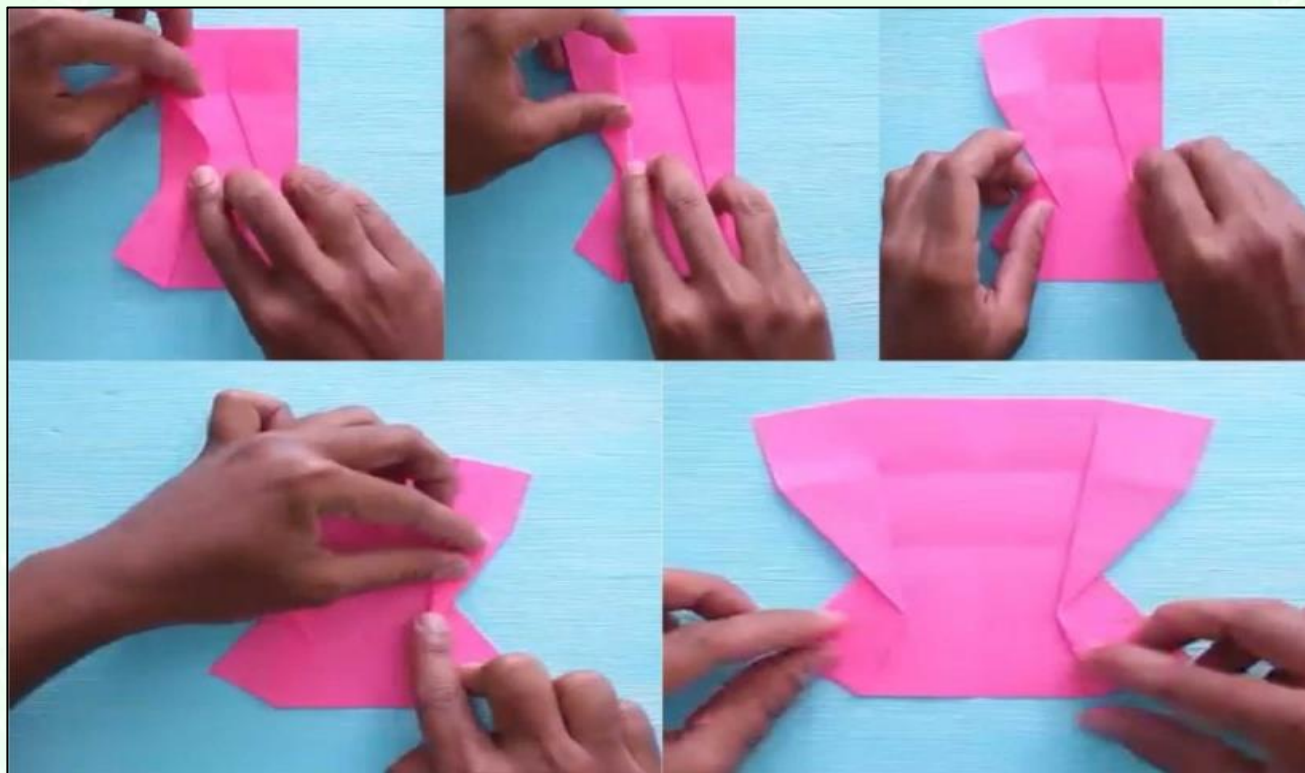
۱. برای ساخت پروانه کاغذی ابتدا کاغذ رنگی را از وسط نصف کنید و برش دهید.

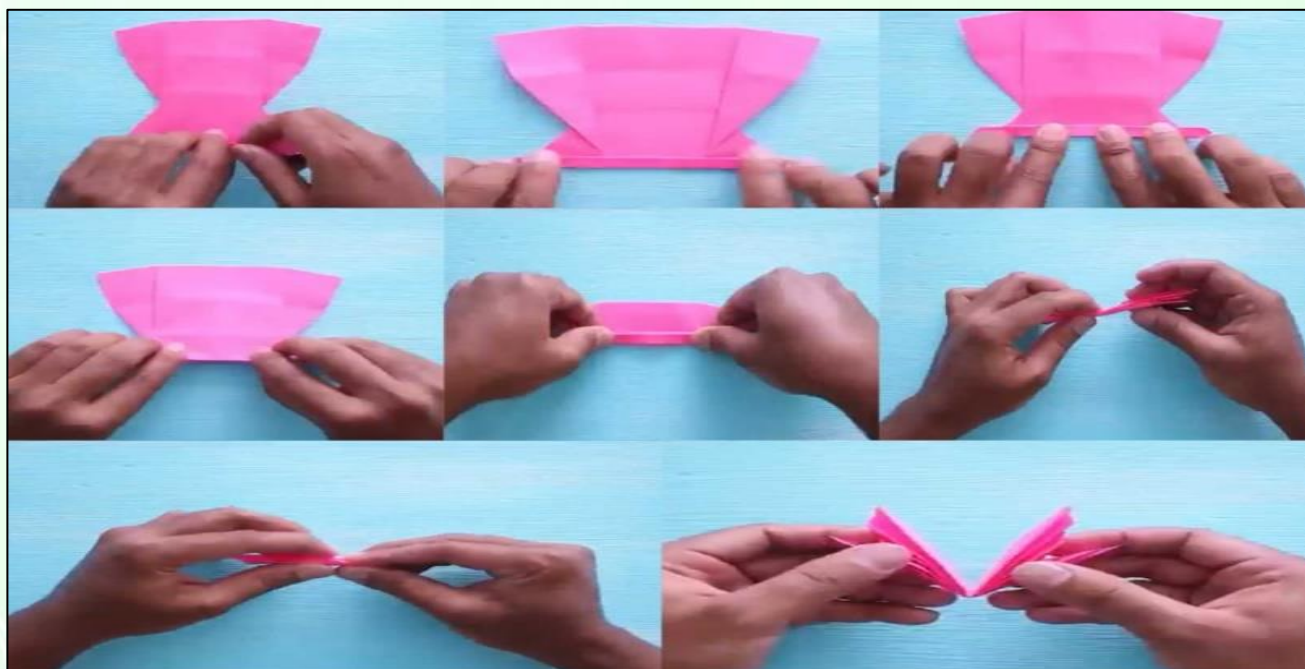
۲. گوشه‌های یکی از کاغذها را به گونه‌ای تا بزنید که قسمت تا شده در هر گوشه در وسط عرض کاغذ قرار گیرد.

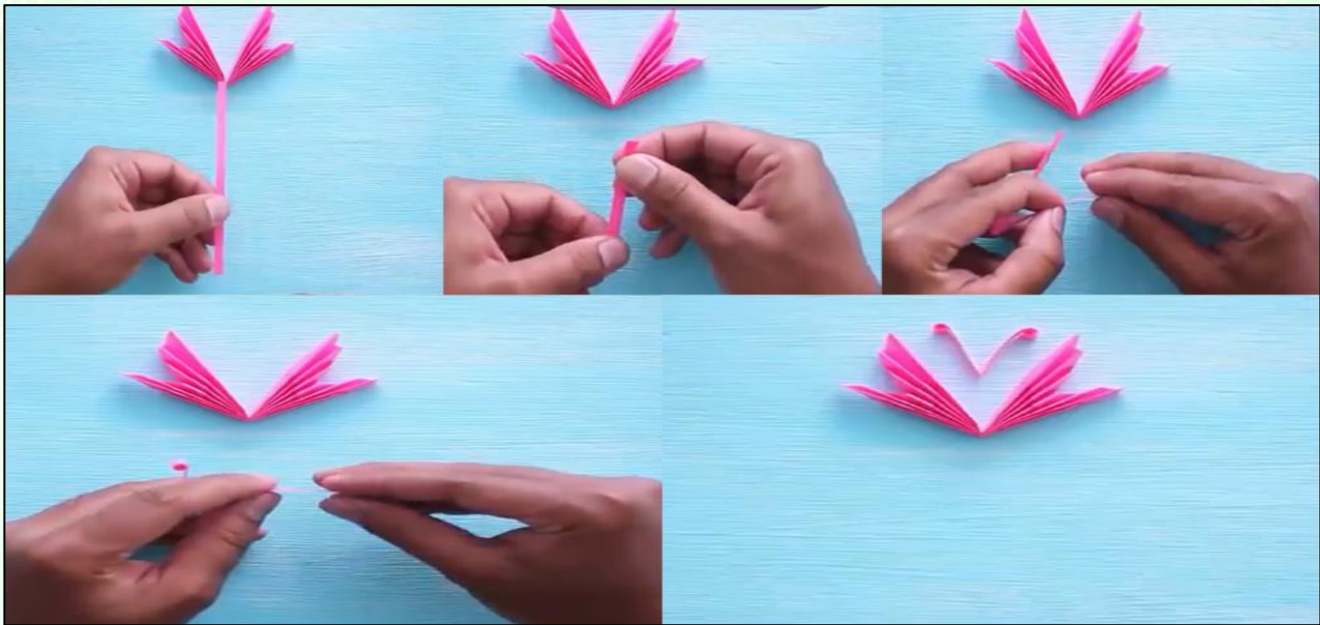
۳. کاغذ را به پهنای یک سانتی متر به صورت پشت و رو تا بزنید.

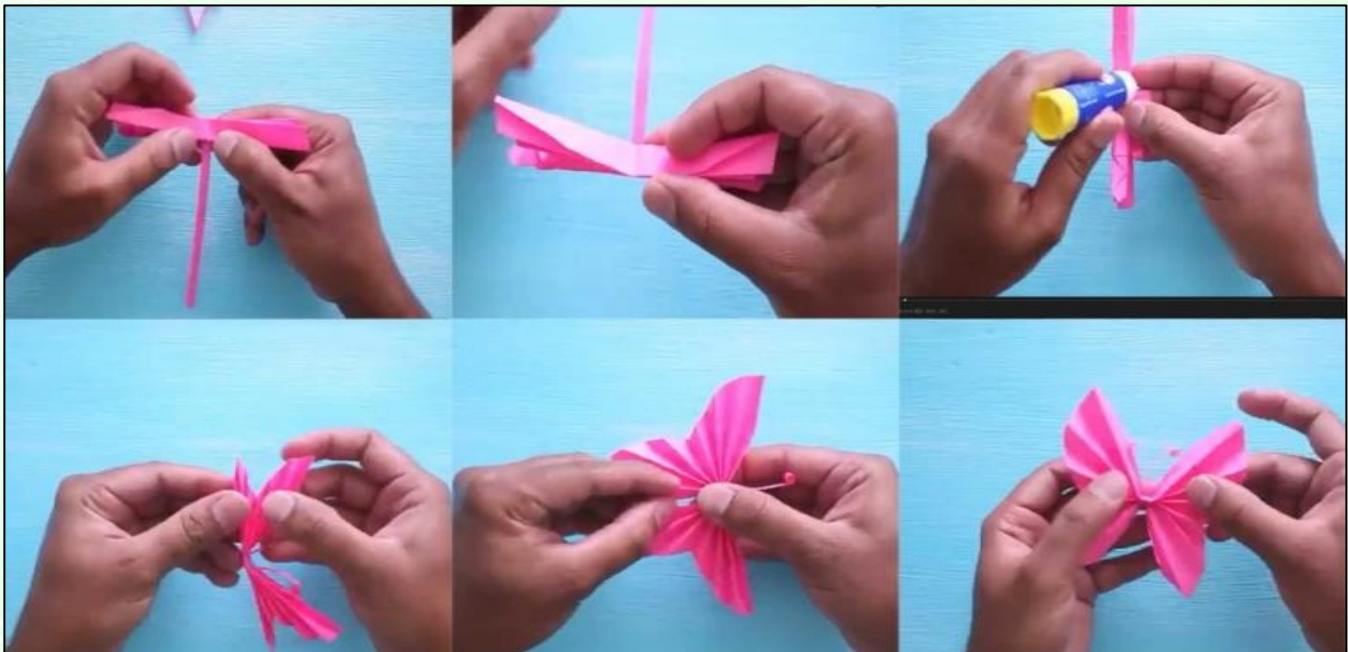
۴. کاغذ تا شده را از وسط روی هم قرار دهید تا بال‌های پروانه فرم بگیرد.

۵. کاغذ بعدی را نیز از عرض با پهنای ۱ cm تا بزنید.

۶. برای شاخک‌های پروانه، یک نوار کاغذ متناسب بردارید و با یک خط تا آن را از وسط نصف کنید. از لبه هر دو طرف شروع کرده و مطابق تصاویر کاغذ را به داخل بپیچانید. در مرحله آخر یک نوار کاغذی برداشته و دور بال‌های پروانه پیچیده و با چسب بچسبانید. شاخک‌ها را نیز با چسب بین دو بال بچسبانید و دو بال را باز کنید. این پروانه زیبا به همین سادگی آماده است.

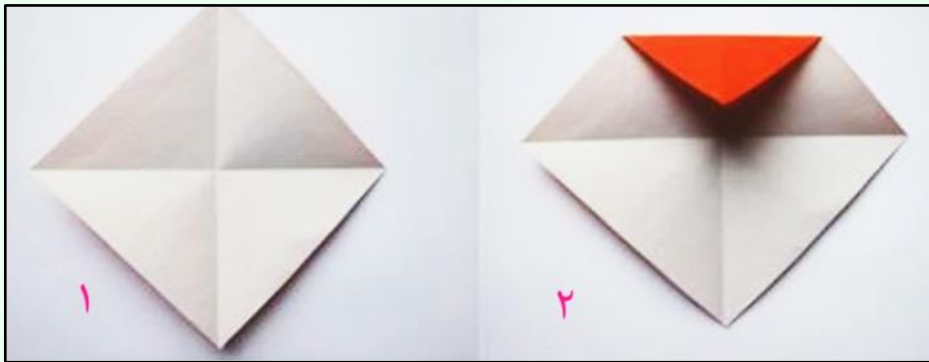
نشانگر کتاب یا بوک مارک

وسایل مورد نیاز: کاغذ رنگی

مربیان گرامی:

طبق مراحل که در تصویر نشان داده شده با دانش آموزان یک نشانگر کتاب درست کنید.

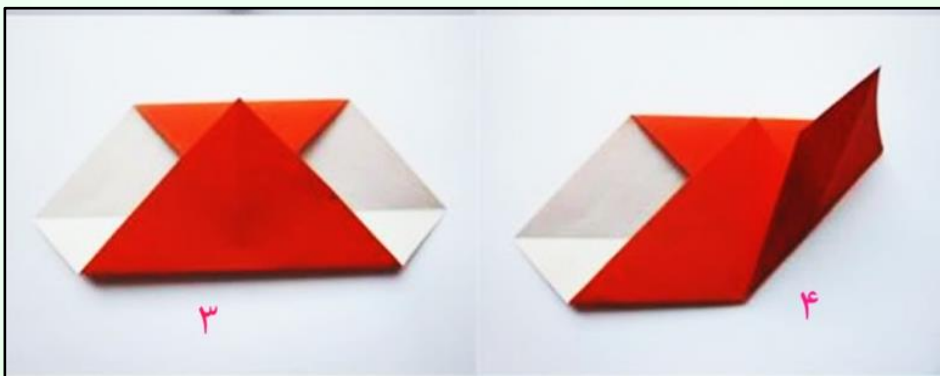
۱. کاغذ رنگی را به شکل مربع آماده کنید. مربع را از سمت دو قطر به سمت داخل تا بزنید و باز کنید.

۲. از گوشه‌ی بالایی به شکل یک مثلث کوچک به سمت داخل تا بزنید.

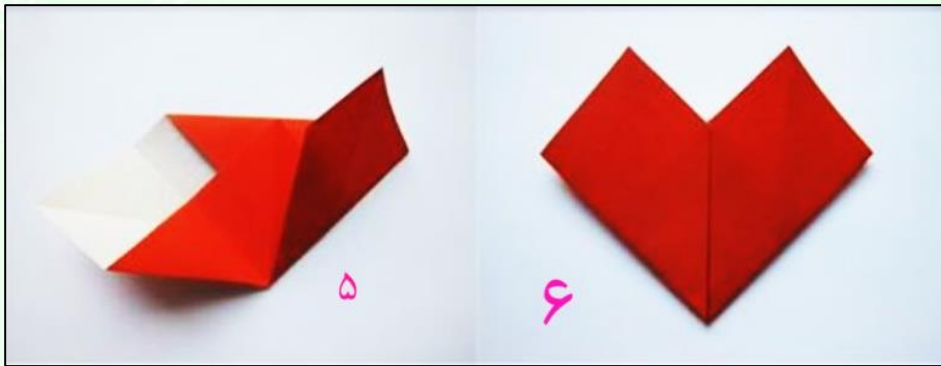
۳. از گوشه‌ی پایینی هم یک مثلث تا انتهای بالای کار تا بزنید.

۴. از قسمت خط تایی پایینی کار سمت راست، کاغذ را به سمت بالا تا بزنید.

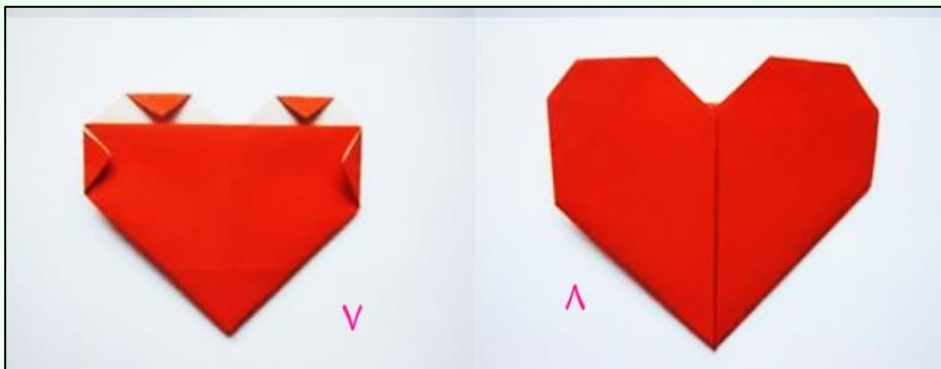
۵. مرحله ۴ را برای سمت چپ کاغذ هم انجام دهید.

۶. تایی دو طرف را روی کار مرتب و ثابت کنید.

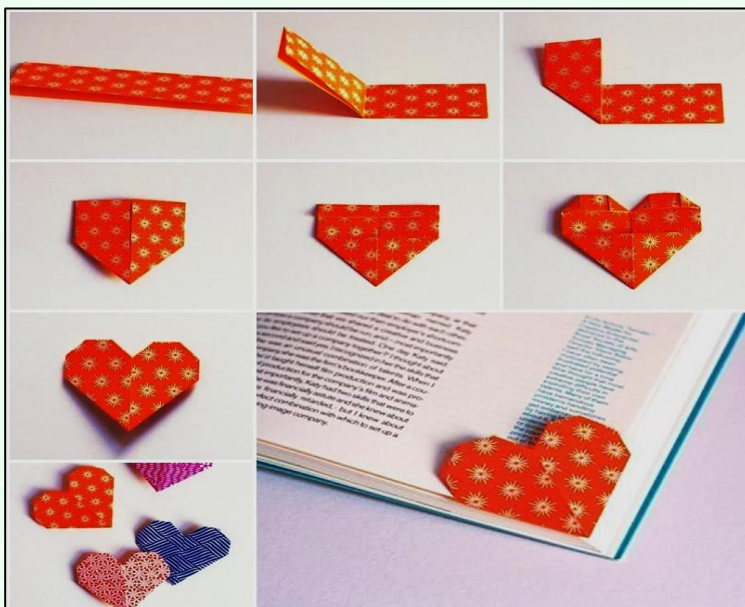

۷. کاغذ را برگردانده و از دو گوشه‌ی بالا به اندازه‌ی مثلث کوچک به سمت داخل تا زده و از دو طرف نیز به همین صورت تا کنید.

۸. شکل آماده شده را برگردانید. نشانگر قلبی آماده است.

روش دوم: باید از کاغذ مستطیل استفاده کنید. همان‌طور که مشاهده می‌کنید این اورینگامی هم دستور ساخت خیلی آسانی دارد.

پاکت هدیه

وسایل مورد نیاز:

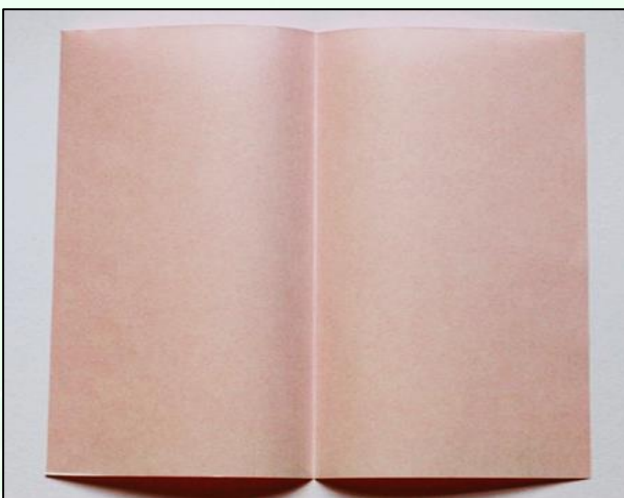
کاغذ کادوهای هدیه‌ای طرح‌دار (کاغذهای گراف، کاغذ کادو، صفحات مجله یا کاغذ مخصوص اوریگامی).

مریبان گرامی:

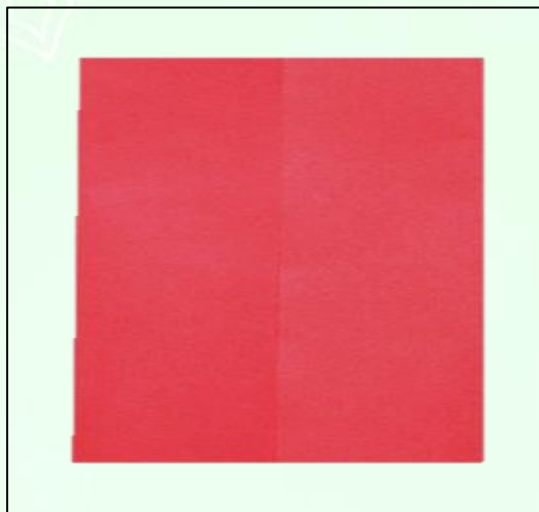
۱. برای ساخت کیف کارت ویزیت یا کارت هدیه، دانش‌آموزان کاغذ کادو با طرح دلخواه را آماده کنند تا بدون نیاز به چسب و قیچی یک پاکت زیبا بسازند.

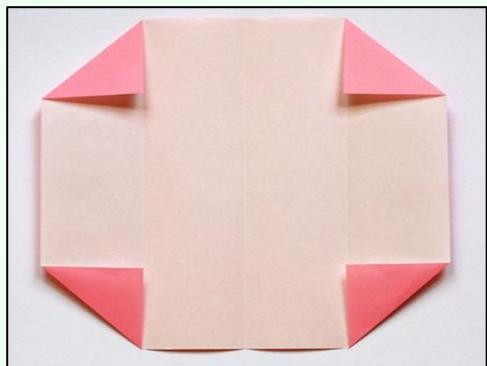
۲. کاغذ را از وسط تا کنید و دوباره آن را باز کنید.

۳. در مرحله بعد نیمه راست و چپ را دوباره از وسط تا بزنید.

۴. کاغذ را باز کنید. هر گوشه را به سمت داخل ببندید تا راس هر گوشه به نزدیکترین خط تا ایجاد شده برسد.

۵. لبه‌های چپ و راست را ببندید.

۶. کاغذ را بچرخانید و قسمت بالا را به سمت پایین بکشید؛ به طوری که لبه‌های مورب در برابر یکدیگر قرار بگیرند.

۷. قسمت پایین پاکت هدیه اوریگامی را نیز به همان روش تا کنید.

۸. لبه پایینی را به داخل قسمت‌های مورب بچسبانید. این قسمت‌ها باید کمی هم‌پوشانی داشته باشند. کارت را وارد پاکت کنید تا مطمئن شوید متناسب و اندازه است، سپس در پاکت را ببندید.

شما يك پاكٲ هءيه اورىگامى ساختيد.

کاغذ و برش

چتر

وسایل مورد نیاز:

کاغذ رنگی، چسب ماتیکی، قیچی، یک عدد سی دی.

مربیان گرامی:

۱. ابتدا با استفاده از سی دی یک دایره روی کاغذ رنگی بکشید و دور بری کنید. حدود ۸-۱۰ تا از این کاغذهای دایره‌ای لازم است. (شکل ۱)

۲. دایره‌ها را از وسط تا کرده و دوباره از وسط یک تای دیگر بزنید. (شکل ۲)

شکل ۲

شکل ۱

۳. لبه‌های داخلی کاغذ تا شده را به هم بچسبانید. (شکل ۳-۴-۵)

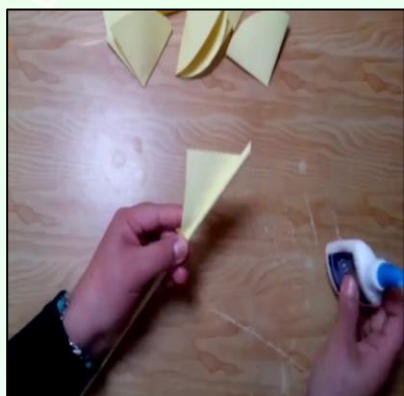

شکل ۵

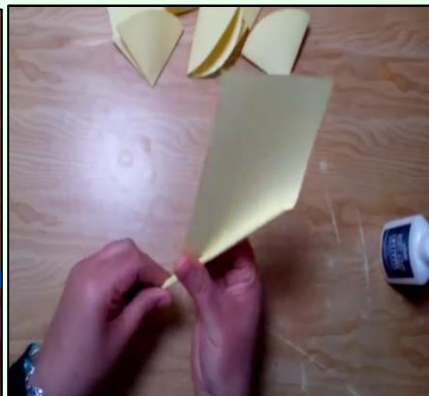
شکل ۴

شکل ۳

۴. یک کاغذ به عرض ۵ cm و طول ۲۰ cm از گوشه لوله کنید تا پایه چتر ساخته شود. وقتی لوله کردن کاغذ تمام شد، انتهای آن را چسب بزنید تا باز نشود. (شکل ۶-۷-۸)

شکل ۸

شکل ۷

شکل ۶

۵. دو سر کاغذ لوله شده را دور مداد بپیچید و آن را به شکل دسته عصا درآورید و آن را با چسب ثابت کنید. (شکل ۹-۱۰-۱۱)

شکل ۱۱

شکل ۱۰

شکل ۹

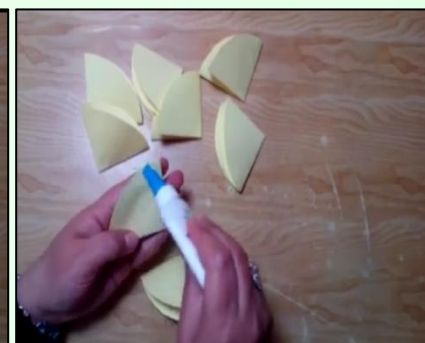
۶. کاغذهای تا شده را ۲ تا ۲ از قسمت لبه خارجی به هم بچسبانید. (شکل ۱۲-۱۳-۱۴)

شکل ۱۴

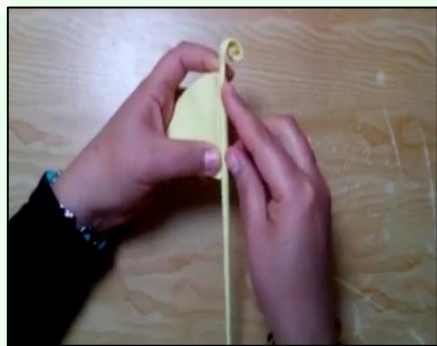

شکل ۱۳

شکل ۱۲

۷. کاغذها را از سمت تا شده به وسیله چسب به قسمت بالای دسته چتر بچسبانید. زمانی که این کار را انجام می دهید همزمان کاغذهای تا شده را نیز از بالا به هم بچسبانید تا شکل چتر کامل شود. (شکل ۱۵-۱۶-۱۷-۱۸-۱۹)

شکل ۱۷

شکل ۱۶

شکل ۱۵

شکل شماره ۱۹

شکل ۱۸

چتر ما آماده است. (۲۰)

شکل ۲۰

آویز پلیسه‌ای

وسایل مورد نیاز:

مقوای رنگی، چسب مایع، نوار چسب و کاموا.

مربیان گرامی:

۱. دو کاغذ را از روی طول به صورت پلیسه‌ای تا بزنید. سپس دو سر آن را روی هم بگذارید تا حد وسط مشخص شود. کمی بیش‌تر از حد وسط را با انگشت دست فشرده سازید و نوار چسب دور آن بپیچید.

۲. سپس هر دو کاغذ را روی هم بگذارید و با نخ وسط آن‌ها را به هم گره بزنید.

۳. با چسب مایع لبه‌های جدا از هم را به هم بچسبانید. نخ تزئینی آویز را با سوراخ کردن کاغذ از آن عبور دهید و این آویز پلیسه‌ای را هر جا که دوست دارید آویزان کنید.

خورشید

وسایل مورد نیاز:

چسب، کاغذ رنگی، قیچی، الگوی گرد (سی دی)، رولت، ماژیک و در صورت تمایل چشم، بینی و دهان عروسک.

مربیان گرامی:

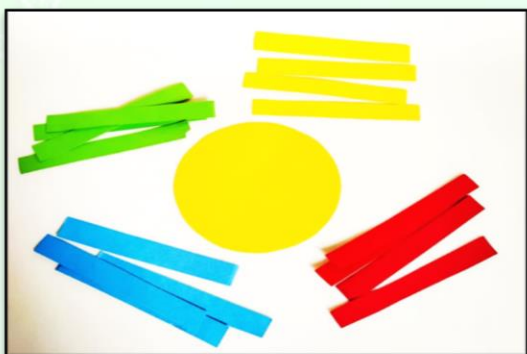
۱. کاغذ رنگی های مختلفی را انتخاب کنید.

۲. چند نوار کاغذی از هر رنگ برش بزنید تا اشعه خورشید ایجاد شود.

۳. الگوی یک دایره بزرگ را بوسیله ی مداد یا رولت، روی کاغذ رنگی زرد رنگ بکشید و سپس آن را برش دهید.

۴. یک سر نوارهای بریده شده را دور تا دور دایره بچسبانید. آن‌ها را از وسط حلقه کنید و انتهای دیگرشان را به پشت دایره بچسبانید.

۵. حالا صورت خورشید شاد و خندان خود را با استفاده از وسایل دلخواه تزیین کنید.

فانوس

وسایل موردنیاز:

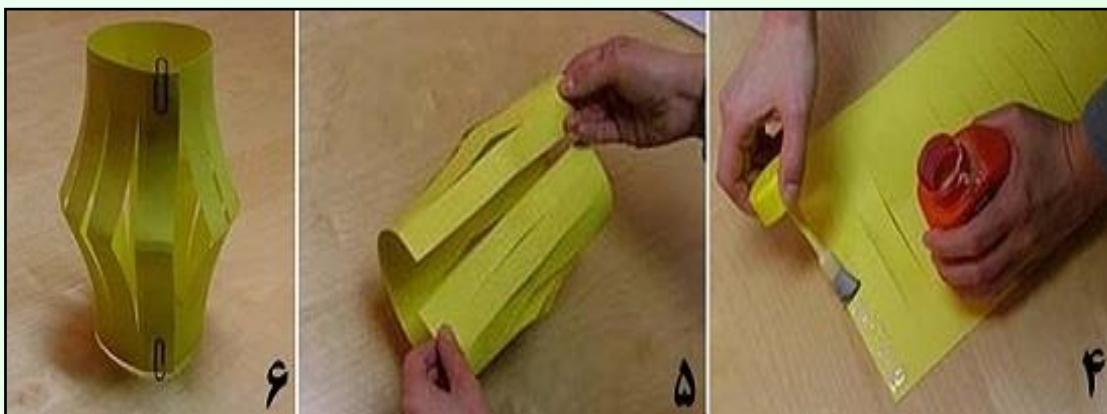
کاغذ رنگی، ۲ عدد گیره کاغذی و چسب.

مربیان گرامی:

۱. ابتدا کاغذ مستطیل شکل را از طول روی هم تا بزنید. سپس با قیچی برش‌های یک سانتی‌متری روی لبه تاخورده ایجاد کنید و برش را تا دو سانتی‌متر مانده به لبه‌ی باز کاغذ ادامه دهید، تای کاغذ را باز کنید و برش‌ها را به آرامی از هم باز کنید.

۲. لبه‌های کاغذ را با چسب دلخواه به هم بچسبانید، سپس به وسیله‌ی دوگیره‌ی کاغذی لبه‌ها را نگه دارید. آن را در جایی ایستاده بگذارید تا چسب‌ها خشک شوند.

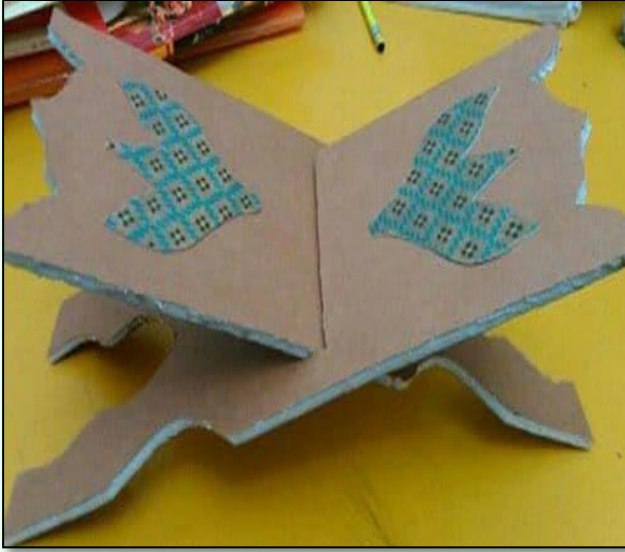

۳. مجدداً قسمت تاخورده را کمی به پایین خم کنید تا پرش‌ها از هم جدا شوند. دسته‌ی فانوس را به گیره‌ها متصل کنید، این فانوس زیبا را با کاغذهای رنگی مختلف درست کرده و به دلخواه تزیین کنید و برایش دسته بگذارید.

۳

کار با مقوا

۳۰

قاب عکس

وسایل موردنیاز:

فوم اکلیلی و ساده، رولت خیاطی یا مداد، قیچی، مقوا، چسب مایع و نخ کاموا.

مربیان گرامی:

۱. روی مقوا دو دایره با دو قطر بزرگ و کوچک به وسیله مداد یا رولت کشیده و سپس آن را برش و یک حلقه به اندازه دلخواه درست کنید.

۲. دو قلب در اندازه‌ی کوچک و بزرگ روی فوم اکلیلی و فوم ساده کشیده و به تعداد لازم آن‌ها را برش دهید.

۳. قلب‌های بزرگ را در ردیف اول روی حلقه مقوایی به ترتیب بچسبانید.

۴. قلب‌های کوچک را در ردیف بعد در بین قلب‌های بزرگ بچسبانید.

۵. با مقداری کاموا یا روبان برای قاب آویز درست کنید.

۶. قاب عکس ما آماده است.

کلاه

وسایل مورد نیاز:

مقوای رنگی، پر، قیچی، چسب و وسایلی برای تزئین.

مریبان گرامی:

۱. ابتدا مقوا را به شکل یک نوار ۷ یا ۸ سانتی متری (اندازه‌ی دور سر کودک) برش بزنید. سپس مقوای رنگی دیگر را به شکل اشکال هندسی برش بزنید و با استفاده از چسب ماتیکی روی نوار بریده شده بچسبانید. در صورت لزوم مقوای بریده شده را با استفاده از منگنه به هم متصل کنید.

۲. در این مرحله چند پر مقوایی ببرید و دور تا دور آن را برش‌های ریز بزنید.

۳. پرها را مانند شکل، به قسمت بالای کلاه (مانند شکل) بچسبانید.

۴. در نهایت با چسباندن دو طرف نوار مقوایی به هم یک کلاه زیبا خواهیم داشت.
می‌توانید با سلیقه‌ی خودتان آن را تزیین کنید.

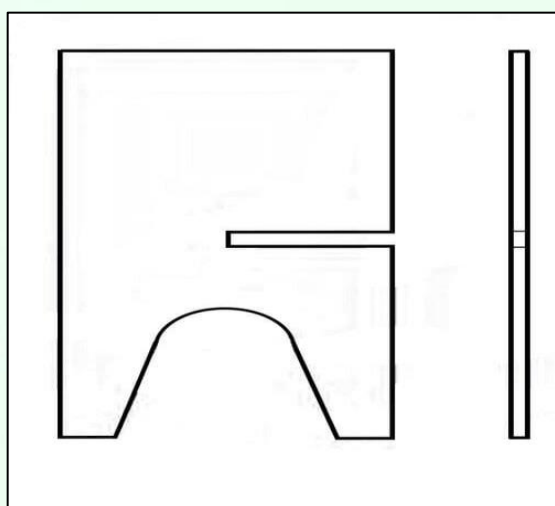
رحل قرآن

وسایل مورد نیاز:

مقوا یا کارتن، قیچی و مداد.

مربیان گرامی:

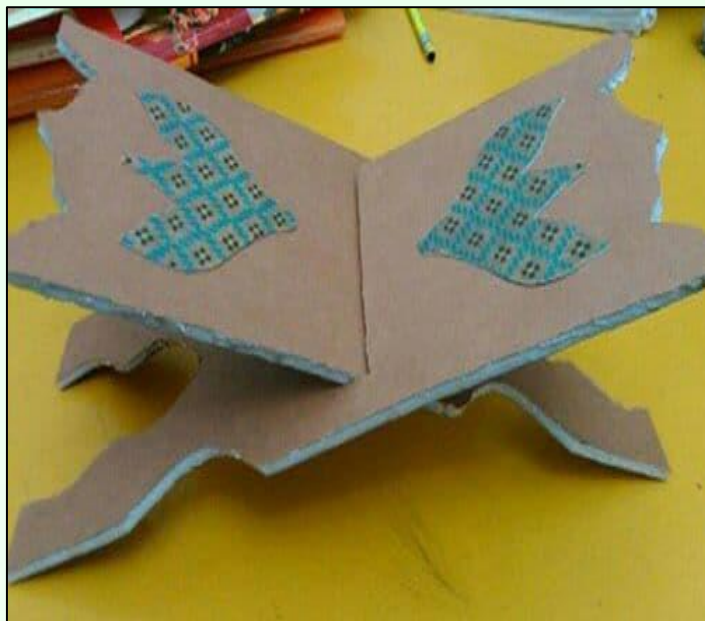
۱. ابتدا طرح رحل قرآن را رسم کنید و دور آن را بچینید. نقشه رحل قرآن چیده شده را روی مقوا بکشید و دورتادور آن را به وسیله قیچی بچینید.

دقت داشته باشید که عرض شیاری که در وسط نقشه برای داخل هم قراردادن دوتکه به وجود می‌آورد باید هم اندازه ضخامت مقوابتان باشد اما اگر از مقوای خیلی ضخیم استفاده می‌کنید بهتر است که عرض این شیار را کمی بیشتر در نظر بگیرید.

۲. به این ترتیب شما دوتکه مقوای مستطیلی دارید که روی هر کدام از آنها یک شیار درآورده‌اید وقتی که این دوتکه را داخل هم قرار دهید رحل آماده می‌شود از دانش‌آموزان بخواهید که روی این دو بخش را به سلیقه‌ی خودشان با استفاده از مهره‌های رنگی و چسب و نقاشی کردن تزئین کنند.

خمیربازی و گل رس

آدم برفی

وسایل مورد نیاز:

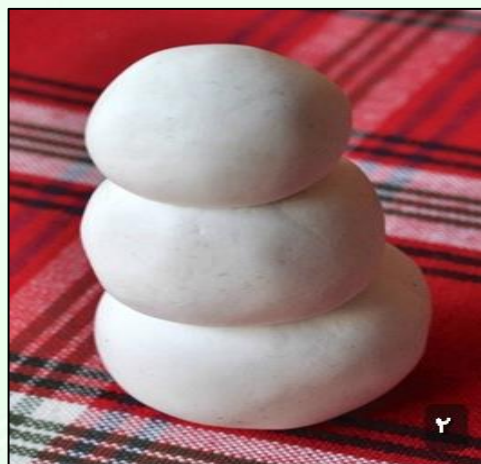
چند گلوله‌ی خمیری، چوب نازک درخت برای دست‌ها، چشم عروسک، دکمه و وسایل دلخواه برای تزئین.

مربیان گرامی:

۱. سه گلوله‌ی خمیری سفید در سه سایز (کوچک، متوسط و بزرگ) درست کنید.

۲. گلوله‌ی کوچک را برای سر و گلوله‌های متوسط و بزرگ را به ترتیب برای بدن استفاده کنید و به هم بچسبانید.

۳. حالا با چوب نازک درخت یا هر چیزی که دوست دارید، برای آدم‌برفی دست بگذارید.

برای چشم‌ها، بینی و لباس آدم‌برفی هم از موارد دلخواه استفاده کنید.

شما کدام مورد را انتخاب کردید؟

هواپیما

وسایل موردنیاز: خمیر از رنگ‌های مختلف.

مربیان گرامی:

۱. ابتدا دو تکه خمیر را به اندازه‌های تصویر زیر، از دو رنگ متفاوت به صورت گلوله شکل دهید.

۲. گلوله بزرگ‌تر را به صورت اشک درآورده و مانند تصویر قسمت سر آن را با استفاده از انگشت کمی فشار دهید.

۳. گلوله دیگر را مانند تصویر به صورت مستطیل درآورید تا به عنوان شیشه جلو در کاردستی مورد استفاده قرار گیرد.

۴. دو تکه خمیر کوچک سفید و سیاه به عنوان چشم مانند تصویر بر روی کاردستی بچسبانید.

۵. برای بال‌های هواپیما، دو تکه خمیر سفید به صورت مثلث درآورده بر روی کاردستی بچسبانید.

۶. برای قسمت دم هواپیما نیز یک تکه خمیر را به صورت تصویر زیر بر روی کاردستی قرار دهید.

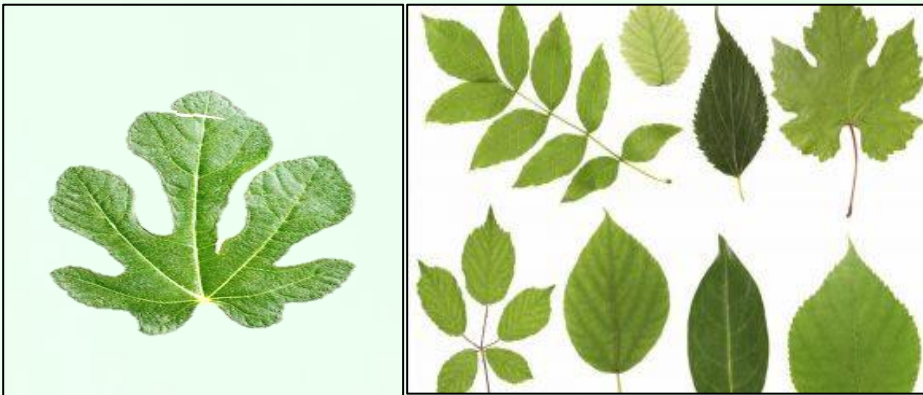
۷. پس از انجام مراحل بالا، هواپیمای زیبای شما ساخته می‌شود.

برگ (ظرف هفت سین)

وسایل مورد نیاز:

گِل رس، فویل آلومینیومی، کاتر یا چاقوی تیز، رنگ، برگ گل ها و درختان در انواع و اقسام مختلف. (بهتر است برگ یکدست بوده و سوراخ زیادی نداشته باشد).

مریبان گرامی:

۱. مقداری از گِل را برداشته و به کمک وردنه روی سطح کار به ضخامت ۵ میلیمتر پهن کنید.

۲. برگها را روی گِل قرار داده و با وردنه روی آنها را صاف کنید به طوری که برگها داخل گِل فرو روند.

۳. با کاتر یا چاقوی تیز، دور تا دور گل را به شکل برگ برش دهید.

۴. برای فرم گیری برگ گلی آن را روی فویلی که به آن عمق داده اید قرار دهید. (طبق شکل زیر) دقت کنید این کار برای فرم دادن به لبه‌های برگ است. این قراردادن باید به شکلی باشد که حتماً کف فویل و برگ گلی با زمین مماس باشد و لبه‌های برگ متمایل به بالا.

بعد از انجام این مراحل، برگ اصلی را به آرامی از گل جدا کنید. برگ گلی و فویل را به مدت ۲۴ ساعت بگذارید تا خشک شود.

۵. غیر از فویل آلومینیمی برای فرم دادن می‌توانید از روش زیر نیز استفاده کنید.

۶. همچنین می‌توان با استفاده از دست، لبه‌های برگ گلی را فرم داد.

۷. پس از خشک شدن ظرف‌های برگ‌های شکل می‌توانید آنها را به رنگ دلخواهتان رنگ کنید و برای تزیین سفره‌ی هفت‌سین استفاده کنید.

لیوان سفالی

وسایل مورد نیاز:

کاغذ، گل یا شاخه‌های ظریف درخت، گل رس، شی نوک‌تیز و لیوان یکبار مصرف کاغذی.

مربیان گرمی:

۱. پس از ورز دادن گل رس به وسیله وردنه آن را روی سطح میز کار صاف کنید. برای ساخت لیوان شما به یک الگوی لیوان نیاز دارید که می‌توانید یک لیوان یک‌بارمصرف کاغذی را باز کرده و به عنوان الگو روی سطح کار قرار دهید و به آرامی فشار دهید و دور آن را خط بکشید تا محدوده کار مشخص شود.

۲. گل‌هایی که از قبل آماده کرده‌اید را روی سطح کار بچینید و با وردنه به آرامی روی آن بکشید تا طرح گل‌ها روی سطح گل حک شود. دقت داشته باشید که گل ضخامت نیم سانتی خود را حفظ کند و نازک نشود.

۳. حالا گل‌ها را بردارید و محدوده‌ی کار را برش دهید. همچنین الگوی کف لیوان را روی سطح گل قرار داده و دور آن را ببرید.

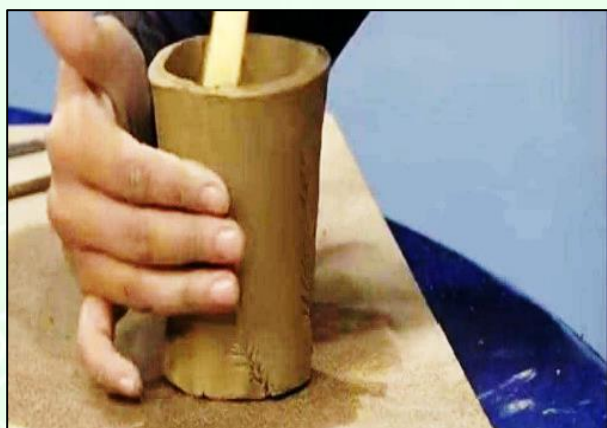
نکته: مراحل به ترتیبی که نوشته شده حتماً انجام شود.

۴. به وسیله‌ی ابزار بدنه‌ی لیوان و همچنین کف آن را خراش داده و با دو دست بدنه لیوان را بردارید و دور کف لیوان قرار داده و به آرامی به هم وصل کنید.

۵. سپس ابزار را کمی خیس کرده و به قسمت بیرون و داخل لیوان گلی که شکاف دارد بکشید تا مطمئن شوید اتصال به خوبی صورت گرفته است. برای کف لیوان نیز همین کار را جهت اتصالات نهایی انجام دهید.

نکته: اگر لیوان شما بزرگ است باید حدود یک ساعت صبر کنید تا مقداری خشک شود و بعد آن را بردارید و اتصالات کف آن را انجام دهید.

۶. پس از اینکه لیوان کمی خشک شد برای ساخت دسته مقداری از گل را بردارید و با خیس کردن دست آن را بگیرید و بکشید تا فرم دسته پیدا کند و آن را به قسمتی که قبلاً دو طرف لیوان را به یکدیگر اتصال دادید بزنید و لبه‌های آن را روی بدنه لیوان محو کنید. لیوان را به آرامی با دسته در دست بگیرید و آن را فرم دهید تا دسته با بدنه متناسب شود.

۵

کار با چوب بستنی

نگهدارنده گوشه همراه

وسایل مورد نیاز:

مقداری چوب بستنی در اندازه‌های کوچک و بزرگ، چسب، مقداری فوم یا مقوا، قیچی یا چاقو.

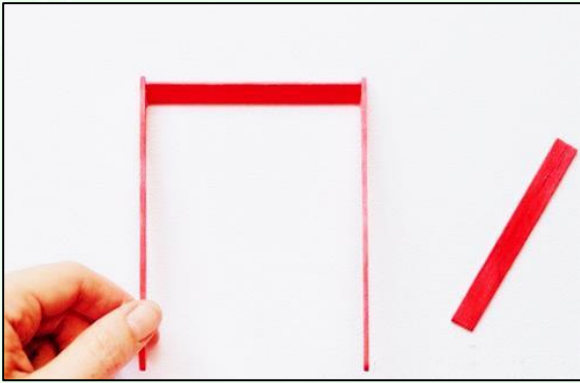

مریجان گرامی:

۱. ابتدا ۳ عدد چوب بستنی کوچک را بردارید و قسمت کمانی هر دو طرف آن‌ها را با استفاده از قیچی یا چاقو و با حفظ نکات ایمنی جدا کنید.

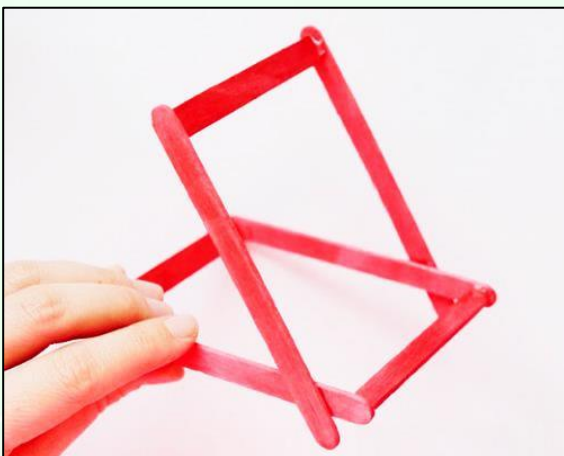
۲. در این مرحله، ۲ عدد از چوب بستنی‌های کوچک شده مرحله قبل را به صورت کج به دو چوب بستنی بزرگ بچسبانید.

۳. اکنون دو چوب بستنی بزرگ را همانند تصویر زیر به صورت مورب به طرح قبل بچسبانید.

۴. یکی دیگر از چوب بستنی‌های کوچک شده را در بالای طرح مرحله قبل به صورت مورب بچسبانید.

۵. دو عدد چوب بستنی کوچک را، به عنوان نگهدارنده، به طرفین طرح مرحله قبل به صورت مورب بچسبانید.

۶. به اندازه عرض و ارتفاع طرح، مقداری فوم یا مقوا برش بزنید و آن را به ابتدای طرح چسبانده و انتهای آن را به بالای طرح بچسبانید. دقت داشته باشید که باید در مقوا، طرحی منحنی ایجاد کنید تا طرح صندلی، داشته باشد.

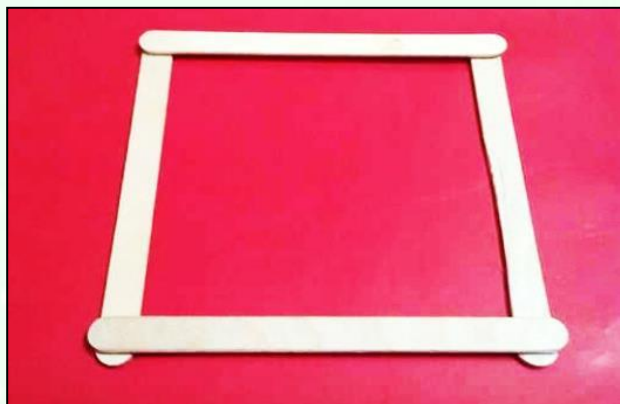

جعبه

وسایل مورد نیاز: چوب بستنی به تعداد زیاد، چسب و وسایل تزئینی.

مریجان گرامی:

۱. ابتدا دو تا از چوب بستنی‌ها را به صورت عمودی و موازی روبه روی هم قرار داده و سپس دو تای دیگر را به صورت افقی طوری به آن‌ها بچسبانید که یک شکل چهار گوش و مربعی درست شود.

۲. سپس کل سطح مربع را با چسباندن چوب بستنی‌ها کنار هم بپوشانید. به این صورت کف جعبه درست شود.

۳. دو چوب دیگر عمودی و دو چوب دیگر افقی را مانند شکل دور کف جعبه بچسبانید.

۴. مرحله سه را تا جایی که ارتفاع جعبه به اندازه دلخواه شود ادامه دهید.

۵. برای در جعبه هم دو چوب بستنی را به صورت افقی قرار داده و به صورت عمودی بقیه چوبها را بچسبانید تا کل سطح آنها با چوب بستنی پر شود. در صورتی که تمایل دارید در جعبه ارتفاع داشته باشد تا سه دور مانند بدنه جعبه، کار را ادامه دهید.

حالا جعبه شما آماده است و می توانید با سلیقه خودتان آن را تزئین کنید.

کار با مروارید

تل سر

وسایل مورد نیاز:

تل سر معمولی که با مخمل روکش شده باشد، چسب مایع، گل یا مهره‌های رنگی، نگین‌های درخشان و تعدادی مروارید سفید یا رنگی.

مربیان گرامی:

۱. برای درست کردن این مدل تل سر ابتدا چسب را روی سطحی صاف بریزید. سپس با خلال دندان چسب را برداشته و با دقت پشت گل و نگین‌ها بزنید.

۲. یک گل پلاستیکی را بردارید و در مرکز تل بچسبانید. سپس در هر طرف آن دو گل دیگر که با هم فرق داشته باشند بچسبانید.

۳. حال در هر طرف گل‌ها یک ردیف نگین‌های درخشان بچسبانید. سپس جاهای خالی را با گل و مهره‌های دلخواه خود پر کنید.

در انتها تل مجلسی زیبای شما به این شکل در می آید.

تسبیح تزئینی

وسایل مورد نیاز:

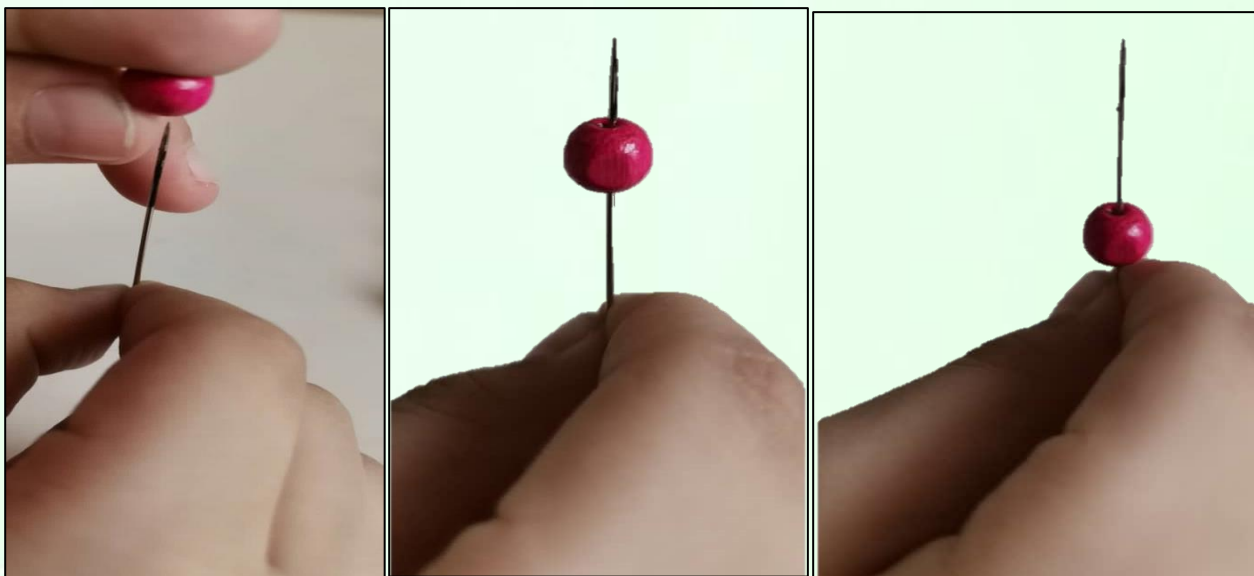
مهره‌های رنگی، نخ نامرئی متوسط یا بند تسبیح، سوزن، بست، کاسبرگ و در صورت لزوم انگشتانه.

مر بیان گرامی:

۱. نحوه قرارگیری مهره در دست جهت نخ کردن.

روش اول: با استفاده از سوزن

روش دوم: بدون استفاده از سوزن

در این روش می‌توانید برای دید بهتر سر نخ نامرئی را برای دانش‌آموزان کم‌بینا با ماژیک به رنگ مشکی در بیاورید.

۲. مهره‌های رنگی را با ترتیب دلخواه وارد بند نمایید.

۳. بعد از کامل کردن تسبیح، هر دو سر بند را با بست یا با گره محکم کنید.

۴. به دلخواه خود آویز دو سر را در قسمت بست یا گره قرار دهید.

۵. زنجیرها را به دلخواه خود به آویز دو سر متصل کنید و سپس کاسبرگ و گل روبانی را که از قبل آماده کرده‌اید را به قسمت باز زنجیر وصل نمایید.

کش موی سر مرواریدی

وسایل موردنیاز:

مروارید، کش موی سر و چسب حرارتی.

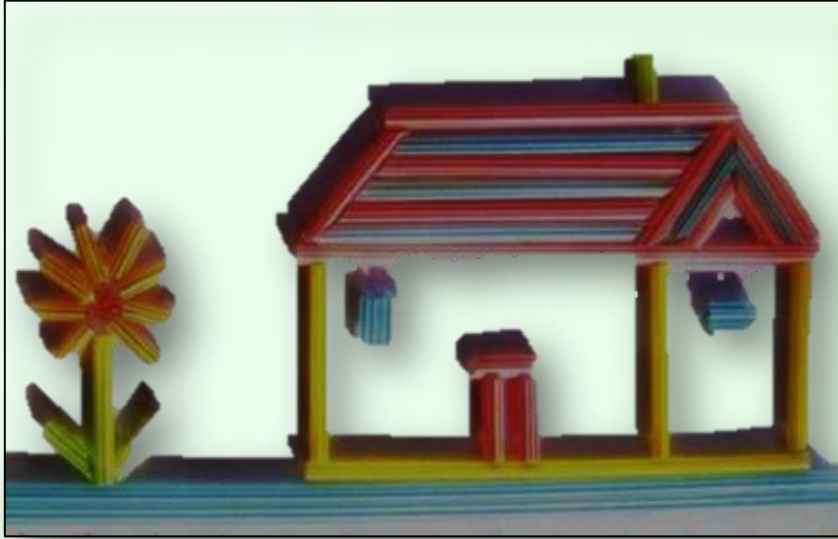
مربیان گرامی:

مطابق شکل با چسب و مهره‌ها در طرح‌ها و مدل‌های مختلف می‌توانید کش موی سر درست کنید.

۷

ڪلاڙ

خانه

وسایل مورد نیاز:

مقوای سفید یا رنگی، نی‌های نوشیدنی در رنگ‌های مختلف به تعداد زیاد، قیچی، رولت خیاطی و چسب.

مربیان گرامی:

۱. دانش‌آموزان طرح خانه را به دلخواه روی مقوا کشیده و برای دانش‌آموزان نابینا از رولت استفاده کنید.

۲. نی‌ها را به اندازه‌های مناسب طرح با قیچی برش بزنید.

۳. با بررسی خطوط برجسته شده با رولت نی‌ها را در جای خود با چسب به مقوا بچسبانید.

کلاژ آماده است.

عروسک

وسایل مورد نیاز:

مقوا، دکمه، چسب مایع، چشم عروسک، کاموا، تکه پارچه‌های رنگی، نوارهای تزئینی و...

مربیان گرامی:

۱. ابتدا یک مبداء مناسب را روی مقوا یا دفتر نقاشی برای شروع کار انتخاب کنید و سر عروسک را در آن قسمت بچسبانید.

۲. در مرحله بعد تنه و سپس بقیه قسمت‌ها را به کارتان اضافه کنید. به دلخواه با وسایل تزئینی آن را تزئین کنید.

دورریختنی‌ها

هزارپا

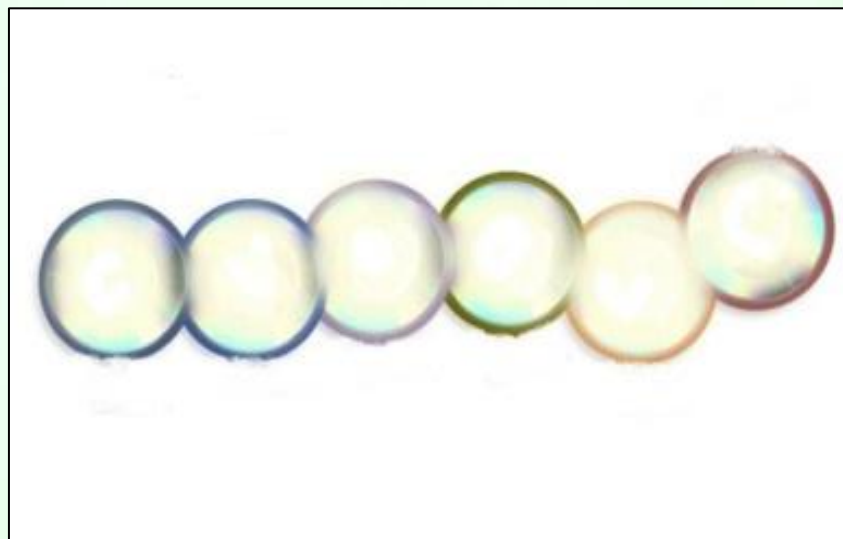
وسایل مورد نیاز:

سی دی های قدیمی و غیر قابل استفاده، چسب مایع قوی، درب بطری نوشابه، چشم عروسکی.

مربیان گرامی:

۱. شش عدد از سی دی ها را کنار هم قرار داده به صورتی که اولین سی دی کمی بالاتر قرار گیرد. (سر هزارپا)

سپس آن ها را با چسب مایع به هم متصل کنید. (بدن هزارپا)

۲. به قسمت پایین سی دی ها، مقوای کوچک به شکل کفش بچسبانید و قسمت سر بادکنک را به آنها متصل کنید (پاهای هزارپا) و شاخک های آن را روی سر ثابت کنید.

۳. درب بطری نوشابه را به عنوان بینی هزارپا و دو چشم عروسکی را برای چشم های آن در دو طرف بینی بچسبانید. دهان هزارپا را با ماژیک بکشید. یا با کاموا بچسبانید.

نکته: می توانید از این کاردستی برای نصب عکس دانش آموزان در کلاس استفاده کنید.

قطار

وسایل مورد نیاز:

رول دستمال کاغذی، کاغذ رنگی، درب بطری، درب بتری، نخ کاموا، قیچی، چسب و وسیله‌ای نوک تیز برای سوراخ کردن.

مربیان گرامی:

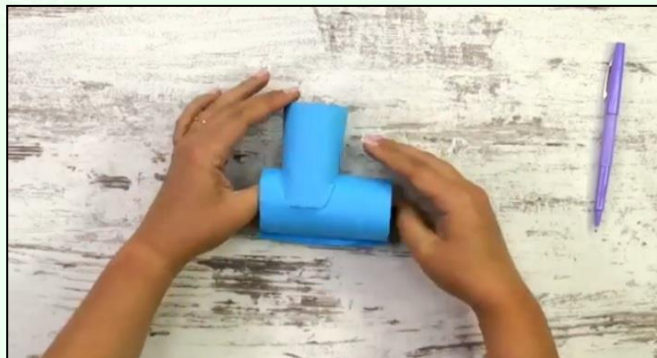
۱. ابتدا کاغذ رنگی‌ها را با چسب کاملا آغشته کرده و سپس آن‌ها را دور رول‌ها بچسبانید. در صورت تمایل دانش آموزان می‌توانند رول‌ها را با رنگ‌های مختلف رنگ آمیزی کنند.

۲. قسمت‌های اضافه دو طرف را برای زیبایی کار به داخل تا کنید.

۳. برای قسمت ابتدای قطار که لوکوموتیو نام دارد، یکی از رول‌ها را از دو طرف به صورت هلالی و مورب برش داده و به عنوان دودکش به صورت عمود روی یکی دیگر از رول‌ها بچسبانید.

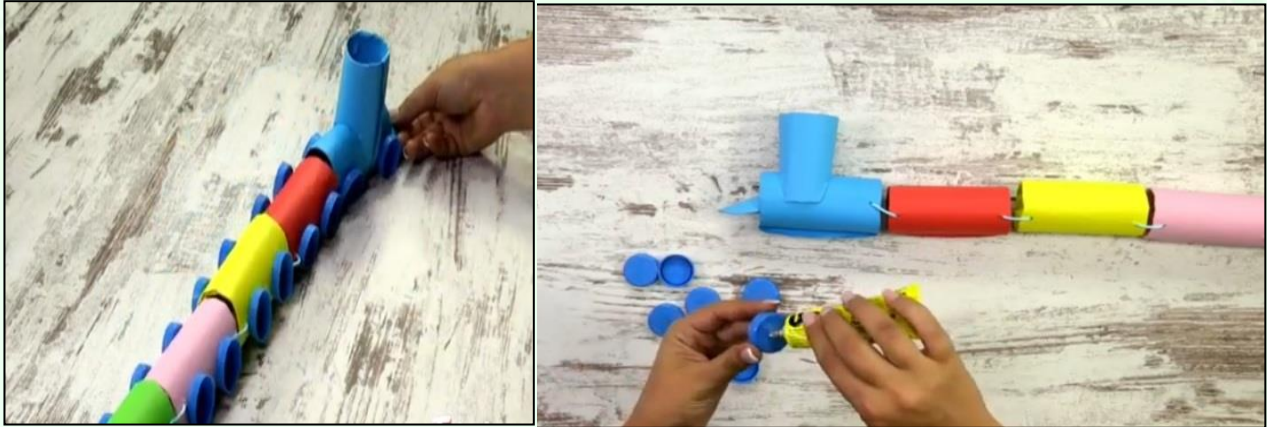
۴. یکی از رول‌ها را به صورت عمودی از وسط برش بزنید و سپس با چسب به جلوی لوکوموتیو بچسبانید.

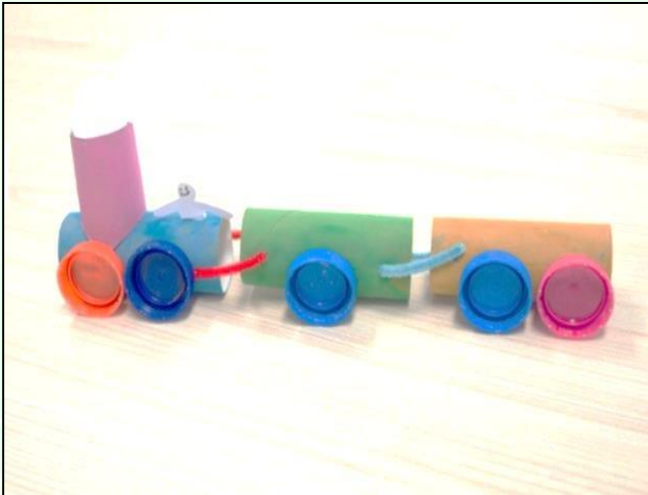
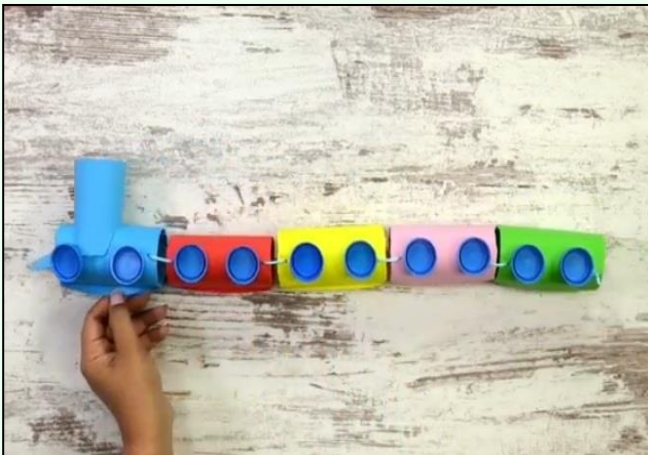
۵. با کمک یک وسیله نوک تیز یا پانچ قسمت انتهایی لوکوموتیو را از دو طرف سوراخ کرده و به اندازه‌ای که همه واگن‌ها به هم وصل شوند نخ را عبور دهید. این کار را برای همه واگن‌ها انجام دهید تا متصل شوند.

۶. در پایان درب‌های بطری را به‌عنوان چرخ به دو طرف قطار بچسبانید.

قطار شما آماده است.

سبد گل

وسایل مورد نیاز:

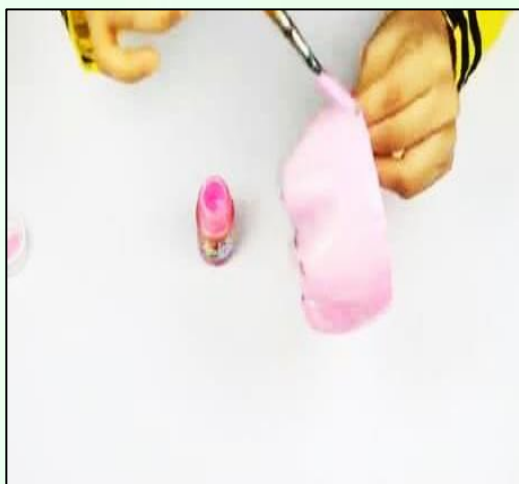
ظرف نوشابه یکبار مصرف، رنگ مورد علاقه، فوم برای دسته سبد، مقوای رنگی، چسب حرارتی یا معمولی، مقداری مروارید و چسب نواری رنگی برای تزیین.

مربیان گرامی:

۱. قسمت پایین بطری نوشابه را با کاتر یا وسیله‌ی نوک تیز جدا کنید.

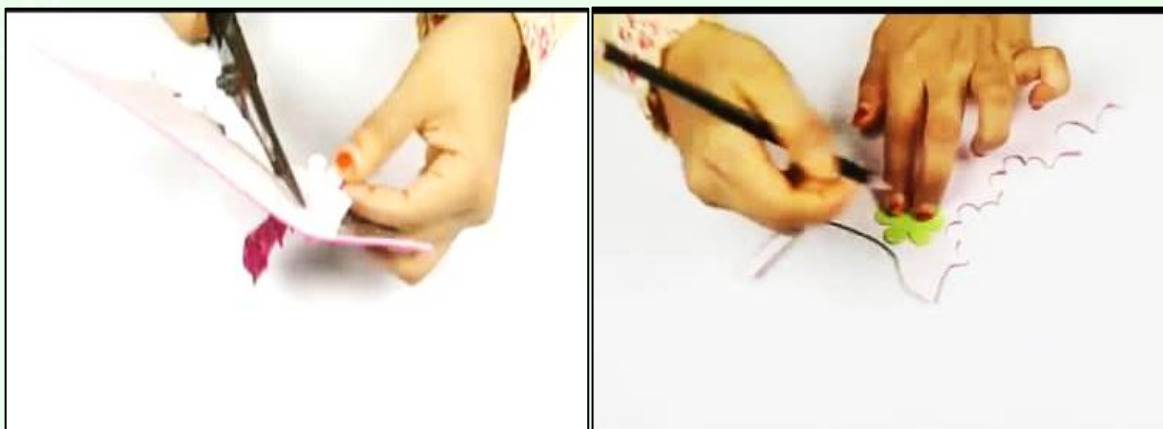

۲. بیرون و داخل ظرف را با قلم‌مو و رنگ دلخواه رنگ آمیزی کنید.

۳. برای تزیین کار، روی مقواهای رنگی یا فوم اکلیلی شکوفه‌های هم اندازه بکشید و سپس برش دهید.

۴. اول چسب نواری تزئینی و رنگی را روی لبه سبد بچسبانید و سپس روی آن را با شکوفه و مروارید تزئین کنید.

۵. برای دسته، یک فوم را به شکل نوار ببرید و روی آن را با فوم چسبی اکلیلی تزئین کنید.

۶. دسته را مطابق شکل به سبد وصل کنید و با شکوفه‌ها تزیین کنید. سبد ما آماده است.

۹

کار با هسته

جوجه تیغی

وسایل مورد نیاز:

خمیر گل چینی، خاک رس یا نمک، چند کبریت، چسب pva یا چسب چوب، چند برگ و یک کاسه با دانه‌های آفتاب‌گردان خشک.

مربیان گرامی:

۱. ابتدا با خمیر گل چینی یا گل رس یا خمیر نمکی تنه جوجه تیغی را درست کنید.

برای ساخت خمیر نمکی خانگی ۱ فنجان آرد، ۱/۵ فنجان نمک و ۰/۵ فنجان آب نیاز داریم. نمک و آرد را مخلوط کنید، سپس آب را اضافه کرده و خمیر را ورز دهید. با خمیر نمکی به دست آمده، مطابق تصویر زیر، سه گلوله درست کرده و سپس با آن‌ها سه تنه جوجه تیغی بسازید. (یک جوجه تیغی مادر بزرگ و دو جوجه تیغی کوچک‌تر).

۲. از تخمه‌های آفتاب‌گردان خشک، به عنوان تیغ‌های جوجه تیغی استفاده کنید. تخمه‌ها را کنار هم بدون هیچ فاصله‌ای از طرف نوک به تنه جوجه تیغی بچسبانید و تا نزدیکی پوزه ادامه دهید، برای اینکه کار شما بهتر شود و تخمه‌ها از پایه خارج نشود، می‌توانید هر ردیف را با چسب pva یا چسب چوب بچسبانید.

۳. ده کبریت برداشته و قسمت‌های بالای آن (گوگردها) را جدا کنید. از آن‌ها به عنوان چشم جوجه تیغی استفاده کنید. برای بچه جوجه تیغی از دو کبریت، برای مادر جوجه تیغی از سه کبریت برای هر چشم استفاده کنید. با یک سوزن ته‌گرد خیاطی پوزه را متصل کنید. می‌توانید از خمیر گل چینی چند قارچ درست کنید و روی پشت جوجه تیغی‌ها بگذارید.

۴. برای تکمیل تصویر، چند برگ را روی یک صفحه گذاشته و خانواده‌ی جوجه تیغی را بالای آنها قرار دهید. به نظر می‌رسد جوجه تیغی‌ها در یک قسمت از جنگل نشسته‌اند.

جا سوزنی

وسایل مورد نیاز:

نیمی از پوست گردو، پارچه، چسب، الیاف یا پنبه.

مریجان گرامی:

۱. یک گردو را از وسط نصف کرده و مغز آن را خارج کنید.

۲. تکه ای پارچه با جنس و رنگ دلخواه انتخاب کنید و به اندازه یک سانتی متر بزرگ تر از قطر پوست گردو به صورت دایره ای برش بزنید.

۳. مقداری الیاف یا پنبه بردارید وسط پارچه قرار داده و دورتادور آن را به صورت بقچه ای جمع کنید و چسب بزنید تا الیاف از داخل آن بیرون نریزد.

۴. سطح داخلی پوست گردو را آغشته به چسب کنید و بقچه ای الیاف را به صورت وارونه در آن قرار دهید.

آناناس (فعالیت اختیاری)

وسایل موردنیاز:

قیچی، کاج، گواش رنگ زرد، مقوای سبز، قلم‌مو، مداد یا رولت و چسب.

مر بیان گرامی:

۱. به وسیله مداد یا رولت، خطوط شکسته‌ای برای برگ آناناس روی مقوا بکشید. سپس آن را برش بزنید.

۲. با خط کش یا هر وسیله‌ی دلخواه، به لبه‌های نوک تیز برگ‌ها حالت دهید.

۳. برگ‌های آماده را به صورت رول پیچید.

۴. دانه‌های کاج را به وسیله‌ی قلم‌مو و گواش رنگ آمیزی کنید

۵. در این مرحله برگ آماده شده را روی دانه کاج بچسبانید.

۱۰

کار با ابر

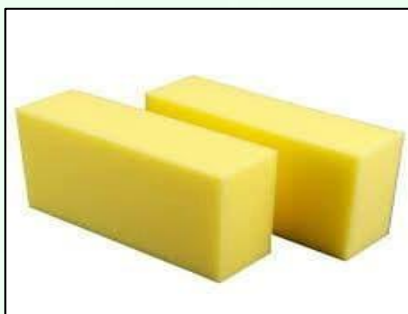
گره

وسایل مورد نیاز:

اسفنج یا ابر به رنگ دلخواه، چشم عروسکی، کش و روبان و تور برای تزئین.

مربیان گرامی:

۱. ابر مناسبی را انتخاب کنید. با پیچیدن کش، قسمت سر و بدن آن را مشخص کنید.

۲. در قسمت سر با پیچیدن کش محل گوش‌ها را مشخص کنید.

۳. در مرحله بعد در قسمت سر، چشم‌ها و دهان را در محل مناسب بچسبانید. می‌توانید گره ساخته شده را با روبان‌های رنگی تزئین کنید.

هندوانه

وسایل مورد نیاز:

فوم ابری، قیچی خیلی تیز، رنگ سبز، قرمز، مشکی و قلم‌مو.

مریبان گرامی:

۱. ابتدا فوم را به شکل مستطیل با اندازه‌های متفاوت ببرید. سپس مستطیل‌ها را با قیچی آرام آرام به صورت نیم‌دایره و به شکل هندوانه فرم دهید. (دانش آموز را راهنمایی کنید.)

۲. بعد از اینکه برای جلوگیری از خرابکاری‌ها زیرانداز پهن کردید، یک بشقاب یک‌بار مصرف هم زیر دست دانش آموز بگذارید و به او کمک کنید با قلم‌مو فوم را رنگ آمیزی کند.

۳. از رنگ قرمز شروع کنید و غیر از قسمت دور و زیر نیم‌دایره، بقیه را قرمز کنید. سپس از رنگ سبز استفاده کنید و دور و زیر آن را سبز کنید. اجازه دهید رنگ روی فوم خشک شود و بعد شروع به کشیدن تخم‌های هندوانه با رنگ مشکی کنید.

۴. همچنین می‌توانید، با مقوا دانه‌های آن را رولت کرده، برش زده و بچسبانید.

کار با کاموا

آویز با پوم پوم

وسایل مورد نیاز:

کاموا، قیچی، سوزن بزرگ، نخ و لوله پلاستیکی یا چوب.

مر بیان گرامی:

۱. برای درست کردن این آویز به تعداد زیادی پوم پوم کاموایی نیاز دارید که می‌توانید با کمک انگشتان دست آن‌ها را درست کنید. اما روش بهتری برای ساخت تعداد زیاد پوم پوم وجود دارد.

۲. برای این کار به دو پایه صندلی نیاز دارید، نخ را به یک پایه گره بزنید. بعد آن را چندین بار دور پایه‌های صندلی بپیچید. هرچقدر تعداد دورها بیشتر باشد، پوم پوم بزرگ‌تر می‌شود.

۳. سپس یک نخ دیگر برداشته و با فواصل منظم دور نخ ها پیچیده و محکم گره بزنید. حال وسط هر دو نخ گره خورده را با قیچی برش داده و پوم پومها را مرتب کنید.

۴. با کمک سوزن بزرگ و نخ ضخیم پوم پومها را با فاصله منظم نخ کنید. این کار را به تعدادی که برای آویزتان نیاز دارید انجام دهید.

۵. در پایان دور لوله پلاستیکی یا چوب را به صورت ساده یا با کاموا پوشانده و پوم پومهای نخ شده را به آن گره بزنید.

۶. آویز شما آماده است. می توانید آن را به هر جای دلخواه در کلاس یا منزل آویزان کنید.

پادری با پوم پوم

وسایل مورد نیاز:

تعدادی کاموا (رنگ کاموا به سلیقه خودتان بستگی دارد)، ترمز فرش رولی (تور گوبلن، پارچه، نمد، گونی، تور پلاستیکی، تور شماره دوزی) قیچی، صندلی دسته دار (برای پیچیدن کاموا).

مربیان گرامی:

ساخت پادری با توپ‌های کاموایی دو مرحله داره:

الف: آماده کردن توپ‌های کاموایی

ب: قرار دادن توپ‌ها روی تور

۱. ابتدا بسته به سایز پادری به تعداد کافی پوم پوم درست کنید. در فعالیت قبل به آموزش ساخت پوم پوم به روش‌های مختلف پرداخته شد. هر کاموای ۱۰۰ گرمی تقریباً ۷ تا ۸ تا توپ ایجاد می‌کند.

۲. برای ساخت پادری با پوم پوم بهتر است منگوله‌ها را روی یکی از سطح‌ها (ترمز فرش رولی، تور گوبلن، پارچه، نمد، گونی، تور پلاستیکی و تور شماره‌دوزی) که به دلخواه برش زده‌اید گره بزنید. در انجام این فعالیت دانش آموز را راهنمایی و هدایت نمایید.

۳. برای این کار کفایت کاموایی که گره زده بودید و بلندتر از بقیه بودند را از بین سوراخ‌های تور رد کنید و محکم گره بزنید.

تور

ترمز فرش رولی

۴. این کار را تا جایی ادامه دهید که کل تور گوبلن با توپ‌های کاموایی پر شود.

۵. در تصویر بالا منگوله‌ها روی ترمز فرش گره زده می‌شود. (ترمز فرش مانع لیز خوردن پادری می‌شود).
می‌توانید منگوله‌ها را همچنین روی تور شماره‌دوزی درشت یا تور پارچه‌ای وصل کنید. برای راحت رد کردن سر کاموا از توری آن را در کمی چسب چوب فرو ببرید.
۶. حالا برای محکم‌تر شدن کار، یک پارچه ضخیم و کمی خشک یا آستر را درست مثل الگوی پادری ببرید و پشت کار بچسبانید. پادری شما آماده هست.

دیوار کوب سنتی

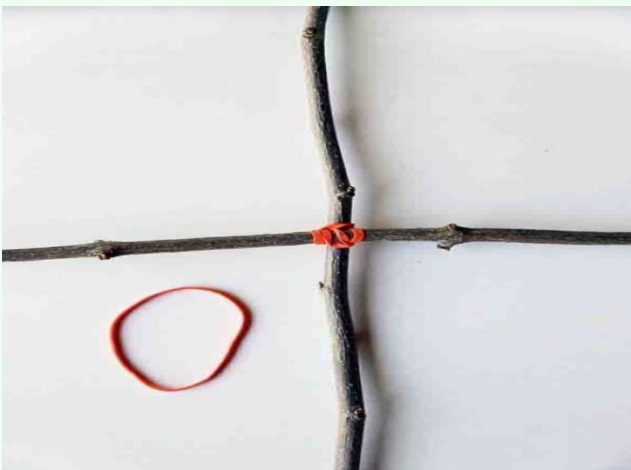
وسایل مورد نیاز:

کاموهای رنگی (می‌توانید از کاموهای باقی‌مانده که دیگر نیاز نیست و یا کاموهای شکافته شده از لباس‌ها استفاده نمایید)، دو قطعه چوب، کش پلاستیکی و قیچی.

مریبان گرامی:

۱. ابتدا دو تکه چوب را با کش پلاستیکی به شکل عمود بر هم وصل کنید.

۲. سر کاموا را به محل اتصال چوب‌ها گره‌زده و مانند شکل در جهت عقربه‌های ساعت نخ را دور چوب‌ها طوری بچرخانید تا کش‌ها در بافت کاملاً پنهان شود.

۳. برای تعویض رنگ، دو سر کامواها را به هم گره بزنید و بافت را طوری ادامه دهید که گره‌ها در پشتکار قرار گیرد.

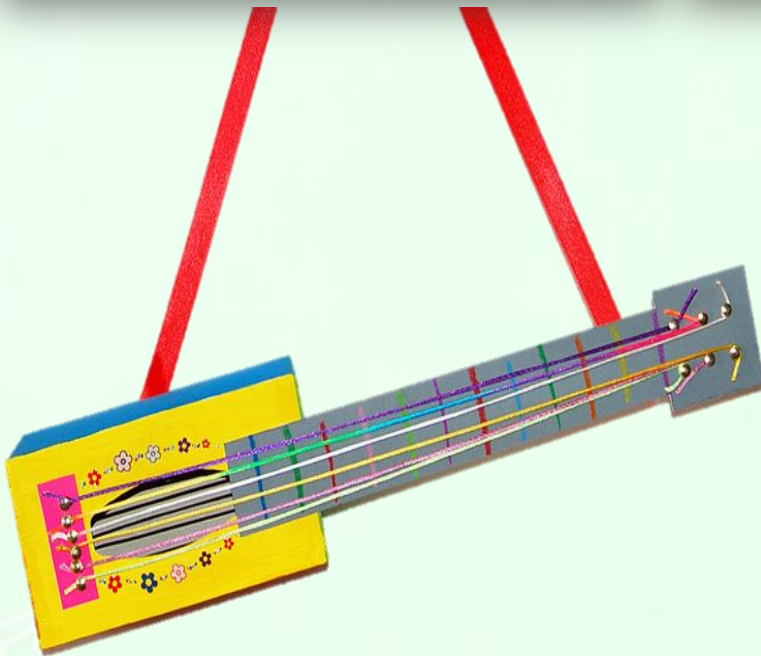
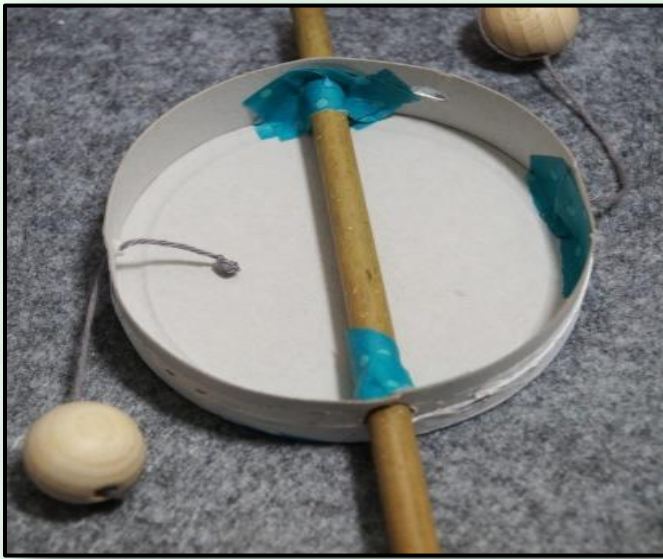

۴. بافتن را تا اندازه دلخواه ادامه داده و در صورت تمایل می‌توانید انتهای چوب‌ها را جدا کنید یا چوب‌ها را با منگوله‌های بافتنی تزئین کنید. همچنین می‌توانید از دانه‌های اسپند یا مهره‌های رنگی برای تزئینش استفاده کنید.

۱۲

صدا سازها

ترومپت

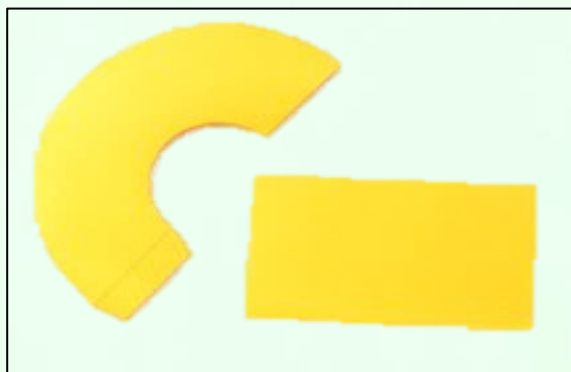
وسایل مورد نیاز:

لوله مقوایی (رول حوله کاغذی)، قیچی، مقوا رنگی، برچسب و ...

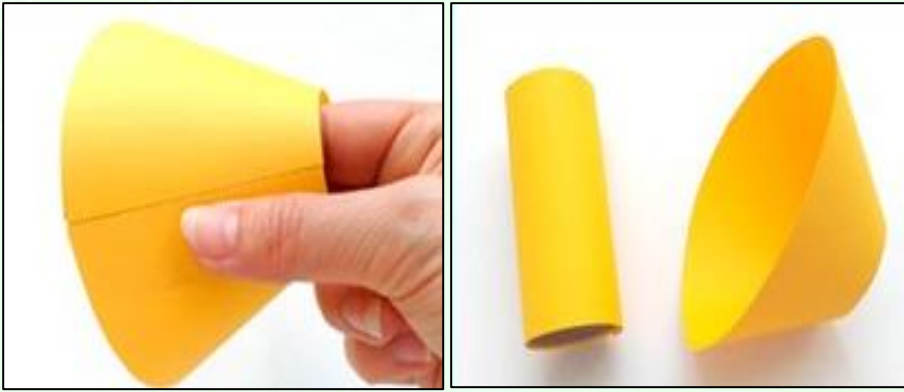
مربیان گرامی:

۱. قطر لوله مقوایی را اندازه بگیرید. الگوی مخروط را روی مقوا بکشید. به اندازه‌ای باشد که مخروط به درستی روی لوله قرار گیرد. مخروط را برای قسمت دهانه‌ی ساز برش دهید و یک مستطیل کاغذی هم برای لوله برش دهید.

۲. مستطیل کاغذی را با چسب به دور لوله رول بپیچانید. مقداری چسب روی زاویه نیم‌دایره مخروطی بگذارید، سپس به حالت گرد در آورید و دو سر آن را به هم بچسبانید تا مخروط درست شود.

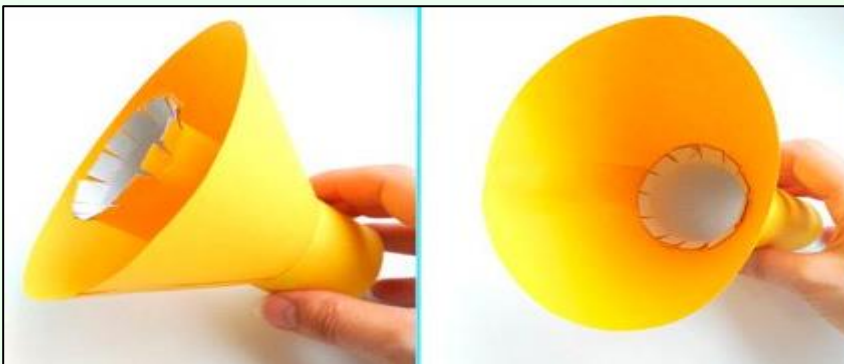

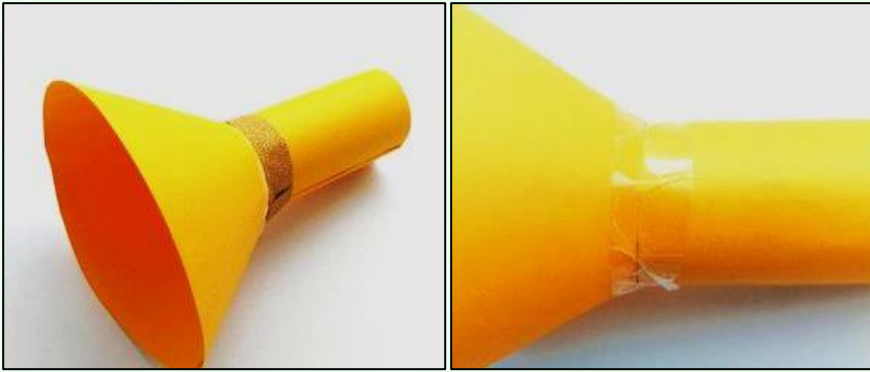

۳. لوله را بردارید و تعداد زیادی برش عمودی کوچک در انتهای آن (به طول حدود ۱ سانتی‌متر) ایجاد کنید. در انجام این کار به دانش آموز کمک کنید. این به نگه‌داشتن مخروط کمک می‌کند و قراردادن آن را در محل آسان‌تر می‌کند.

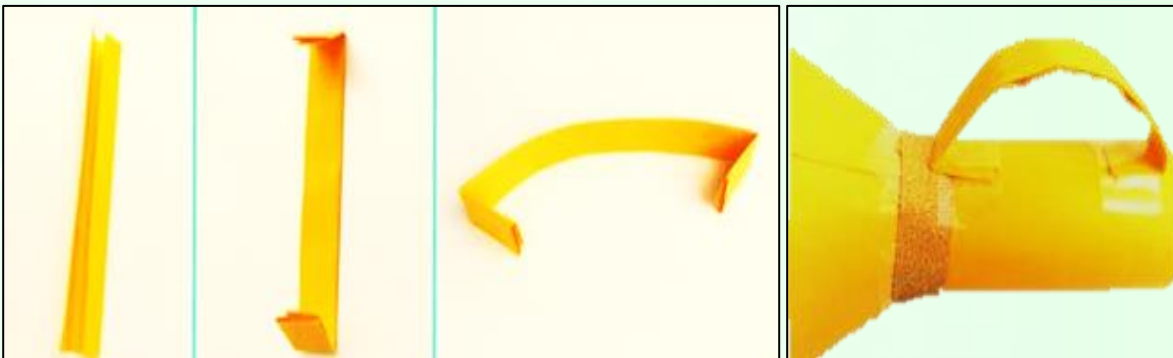

۴. لوله را داخل مخروط قرار دهید. از نوار چسب برای ثابت نگه‌داشتن در محل استفاده کنید. اتصال را با نوار تزئینی یا کاغذ رنگی ببوشانید.

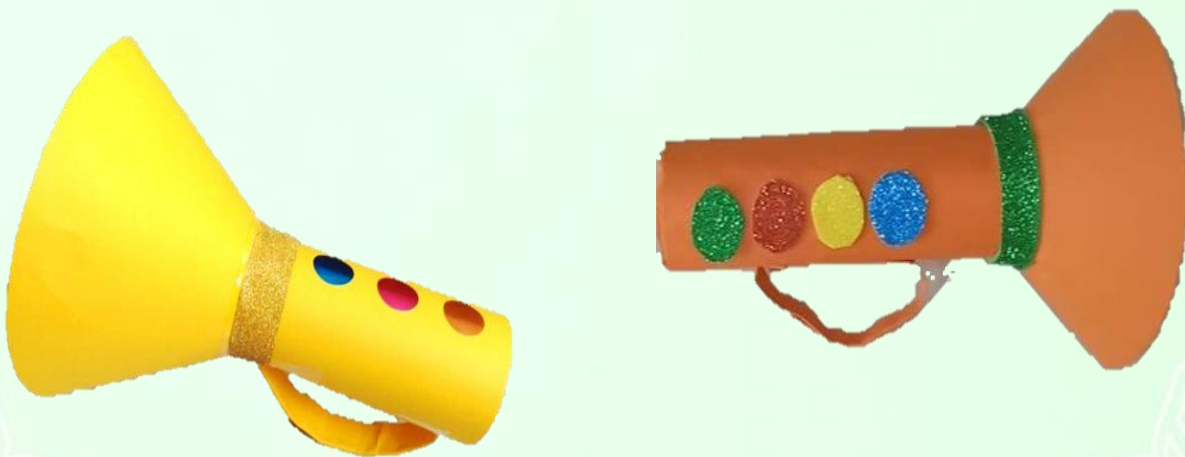

۵. برای ساختن دسته، یک نوار مقوایی یا کاغذ ضخیم به طول حدود ۱۲ سانتی‌متر و عرض ۴.۵ سانتی‌متر بردارید (یا از فایل الگو استفاده کنید). چند بار تا بزنید تا یک نوار محکم با عرض حدود ۱.۵ سانتی‌متر ایجاد شود. نوار را در هر انتها (حدود ۱.۵ سانتی‌متر) تا کنید، آن را به شکل منحنی خم کنید، سپس دسته را با نوار چسب یا چسب مایع، روی لوله ثابت کنید.

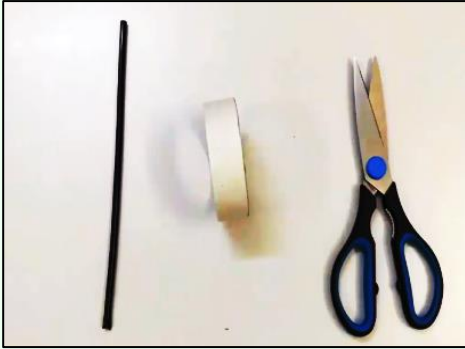
۶. با افزودن برچسب برای کلیدها کار را تمام کرده و با نواختن ترومپت خود لذت ببرید!

طبلک چرخشی

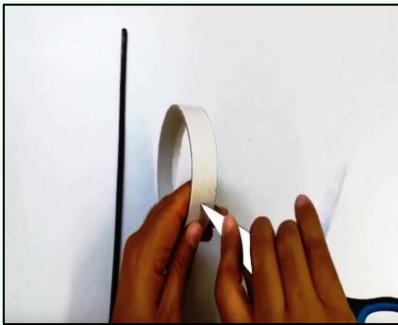
وسایل مورد نیاز:

قیچی، نی، مقوا، مقوای داخل رول چسب نواری یا چسب کاغذی بزرگ، چسب حرارتی، نخ بسیار محکم و دو مهره متوسط.

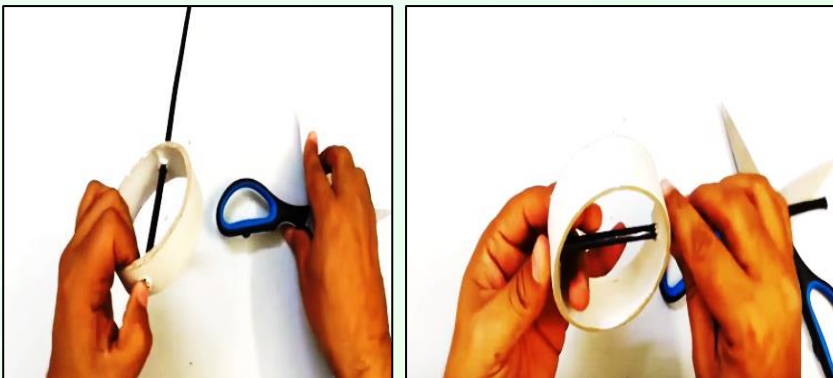

مربیان گرامی:

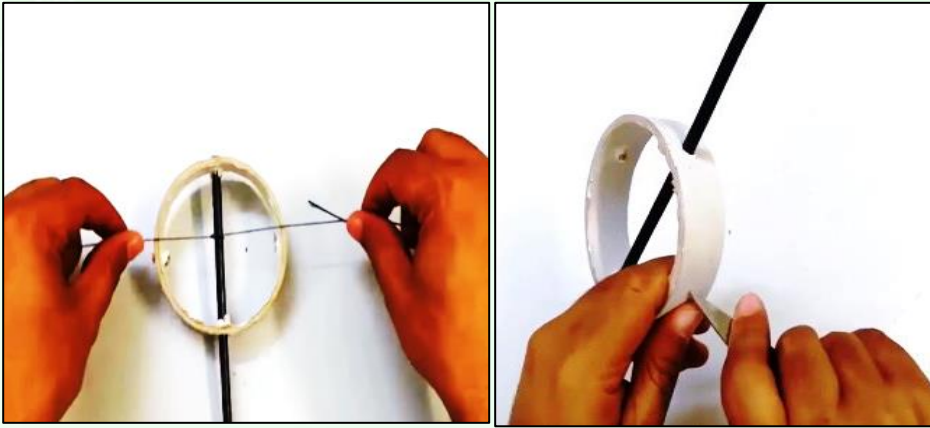
۱. مانند شکل با استفاده از نوک تیز قیچی سوراخ‌هایی (۲ تا) را در سطح بیرونی رول مقوایی ایجاد کنید. دقت کنید که این دو دقیقاً روبه روی هم باشند. در انجام این فعالیت دانش آموز را همراهی کنید.

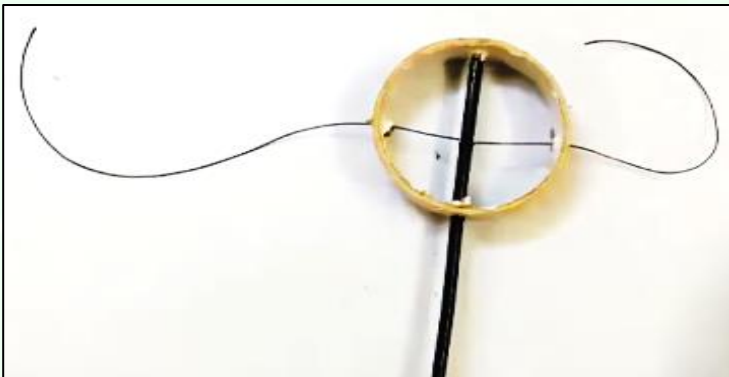
۲. نی را از دو سوراخی که ایجاد کرده‌اید رد کنید.

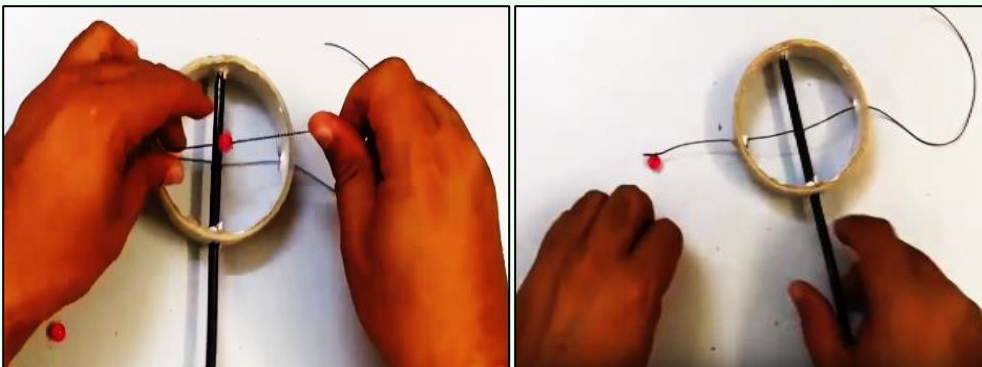
۳. مانند شکل دو سوراخ دیگر نیز این بار هم دقیقاً روبه‌روی همدیگر ایجاد کنید.

۴. در مرحله بعد، نخ را از دو سوراخ ایجاد شده عبور دهید.

۵. دو مهره را از نخ‌ها عبور دهید و درست مانند شکل گره بزنید. گره را دقیقاً در جایی بزنید که مهره به هنگام چرخش، به نقطه‌ای که نی از آن عبور کرده است برسد.

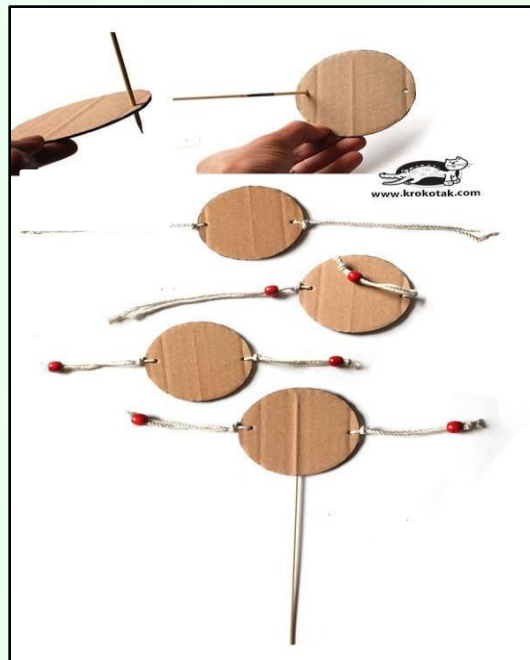
۶. نقاطی که از آنجا نی عبور کرده است با چسب مایع خوب بچسبانید تا محکم شود.

۷. مقوا را درست به اندازه‌ی دایره رول برش زده و با استفاده از چسب حرارتی بچسبانید وقتی نی را می چرخانید به خاطر برخورد مهره‌ها با سطح طبل صدا ایجاد می‌شود.

روش های دیگر:

گیتار

وسایل مورد نیاز:

جعبه دستمال کاغذی، چاقو یا قیچی، لوله‌ی مقوایی، کش در ضخامت‌های مختلف، چسب، وسایل تزئینی مثل استیکر، دکمه، پولک و...

مربیان گرامی:

۱. یک جعبه دستمال کاغذی خالی بردارید. ترجیحاً جعبه دستمال کاغذی بزرگ و مستطیلی باشد و با یک چاقو یا قیچی درپوش دستمال کاغذی را کاملاً جدا کنید، (دانش‌آموز را راهنمایی کنید). پلاستیک دور لایه داخلی دستمال کاغذی را خارج کنید (البته اگر داشته باشد).

۲. یکی از دو سمت جعبه‌ی دستمال کاغذی را برش دهید تا لوله را از آن رد کنید. ابتدا لوله را روی آن قسمت قرار دهید و سپس علامت‌گذاری کنید تا بریدن آن قسمت برایتان راحت شود.

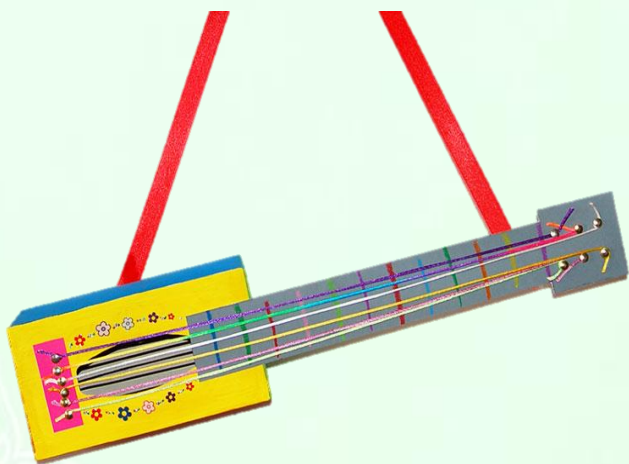
۳. لوله دستمال کاغذی را در سوراخی که ایجاد شده قرار دهید. مطمئن شوید لوله ۵ تا ۷ سانتی متر داخل آن قرار گیرد. می توانید از چسب برای نگه داشتن و جلوگیری از جدا شدن لوله استفاده کنید.

۴. چند کش دور جعبه دستمال کاغذی قرار دهید طوری که درست از روی برشی که ایجاد کردید عبور کنند. ضخامت و اندازه کش ها می تواند صداهای متفاوتی ایجاد کند.

۵. سپس می توانید با رنگ آمیزی، چسباندن استیکر، دکمه و پولک گذاری روی گیتار خود، آن را تزئین کنید.

بخش دوم

۱۳

دوخت

گره زدن، کوک

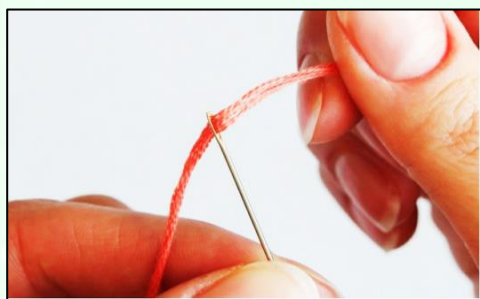
وسایل مورد نیاز:

حلقه گل دوزی، سوزن، نخ، قیچی، انگشتانه، کاغذ الگو، رولت، نمد و پنبه.

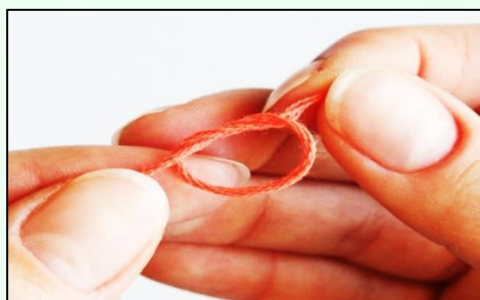
مربیان گرامی:

الف: گره زدن:

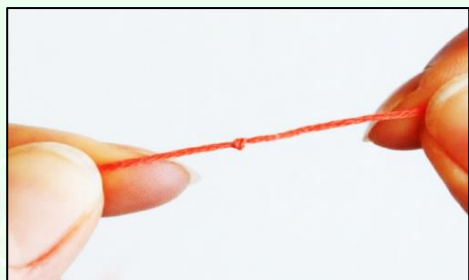
۱. ابتدا سوزن را نخ کنید. معمولاً نخ ضخیم یک لا استفاده می شود. چون اگر دو تایی بخواهید بدوزید، خیلی ضخیم شده و کار ظرافت و زیبایی خود را از دست می دهد.

۲. اول همان طور که گره معمولی می زنید یک حلقه ی بزرگ بزنید و نخ را از داخل حلقه رد کنید.

۳. سپس انتهای نخ را مانند تصویر گره معمولی بزنید و در نهایت دو طرف نخ را بکشید تا گره محکم شود.

ب: کوک زدن

۱. ابتدا پارچه را به کمک حلقه‌ی گل‌دوزی فیکس کرده و انگشتانه را در انگشت اشاره‌ی دست چپ یا غیر برتر خود قرار دهید و سپس سوزن را از زیر پارچه و از محلی که می‌خواهید دوخت را شروع کنید وارد کنید و از بالای پارچه آن را خارج کنید.

۲. حالا انگشت دست چپ یا غیر برتر را کمی جلوتر و بافاصله دلخواه از محل سوزن قرار داده و سوزن را از همین قسمت در پارچه فرو کرده از زیر پارچه سوزن را خارج کنید.

۳. سپس مجدد بافاصله‌ای برابر با کوک بعدی آن را در پارچه وارد کنید. دقت کنید که برابر بودن فاصله‌ی کوک‌ها بسیار مهم است و تأثیر زیادی در زیبایی نهایی کار دارد.

۴. این کار را به همین نحو ادامه دهید تا در پایان همه‌ی قسمت‌های مورد نظرتان دوخته شده باشد.

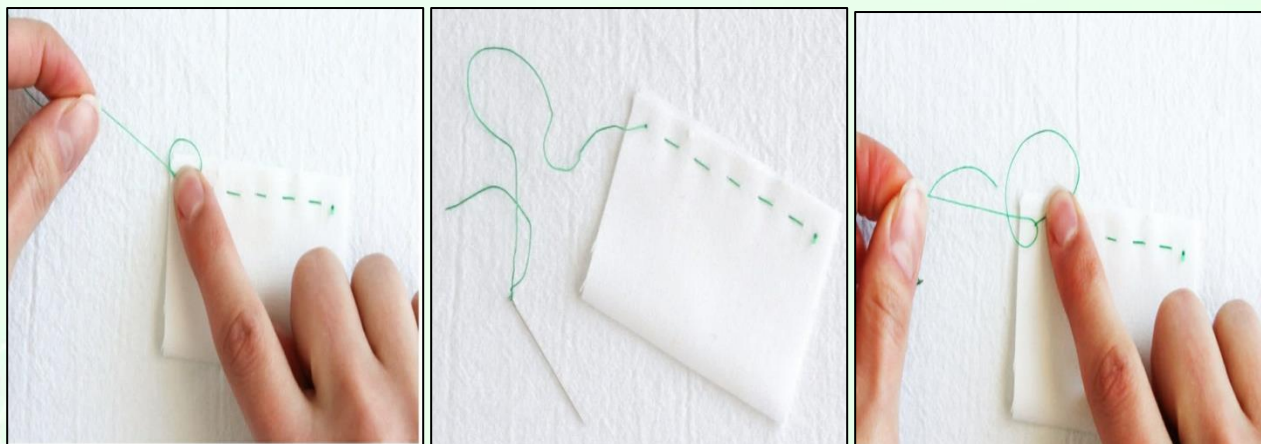

۵. بعد از این که کمی در دوخت حرفه‌ای شدید و توانستید فاصله را حفظ کنید. برای افزایش سرعت کارتان می‌توانید از دوخت پشت‌هم استفاده کنید. به این صورت که مانند تصویر به‌جای این که بعد از هر کوک نخ را بکشید، چند کوک پشت‌هم بزنید بعد یکبارہ نخ را بکشید و دوخت را محکم کنید.

۶. در پایان برای گره‌زدن، ابتدا یک حلقه دور نخ بزنید سوزن را از زیر نخ‌ی که از پارچه خارج شده، عبور داده و بلافاصله انگشت خود را روی نخ قرار داده و نخ را آرام بکشید تا حلقه جمع شود. (نخ را تا جایی که حلقه به گره تبدیل شود بکشید.)

حالا می‌توانید اضافی نخ را قیچی کنید.

قلب نمدی تزئینی

وسایل مورد نیاز: نمد، سوزن و نخ.

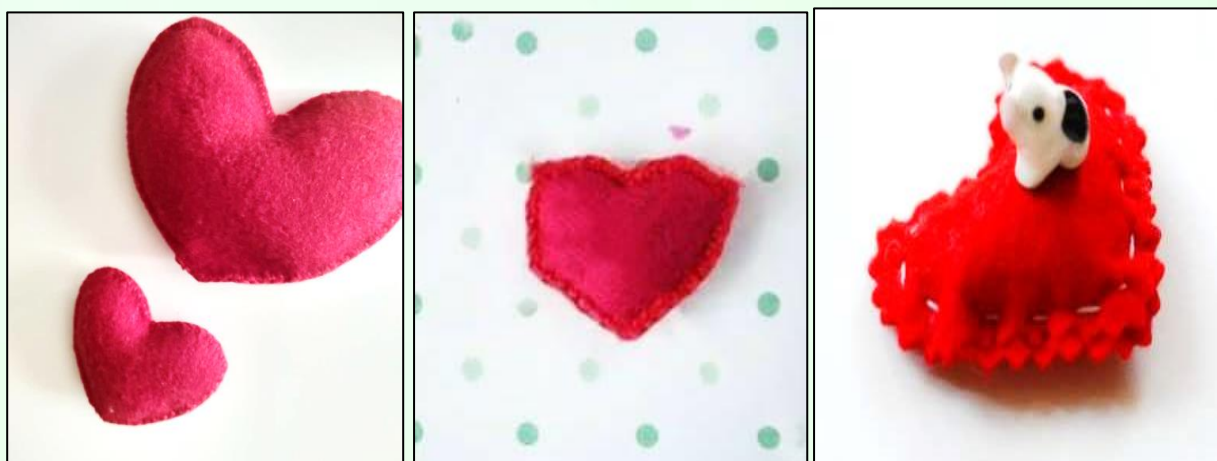
مربیان گرامی:

۱. ابتدا روی کاغذ معمولی یا کاغذ بریل الگوی قلب را کشیده و برای دانش آموز نابینا با رولت دور آن را برجسته نمایید تا دانش آموز آن را دوربری کند.

۲. الگوی قلب را دو بار روی نمد قرار داده و با سوزن ته‌گرد آن را بدون حرکت و ثابت کرده و سپس دوربری کنید.

۳. حالا دو قلب نمدی را روی یکدیگر قرار داده و با کوک ساده دور آنها را دوخته و به هم متصل کنید. در قسمت پایانی قبل از اتمام کار دوخت داخل قلب را با پنبه پر کنید و کار دوخت را به پایان برسانید.

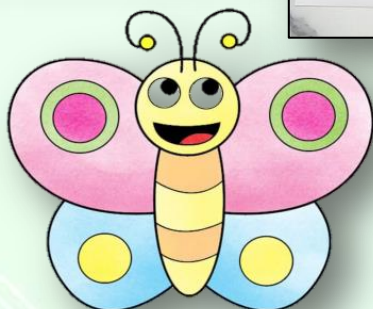
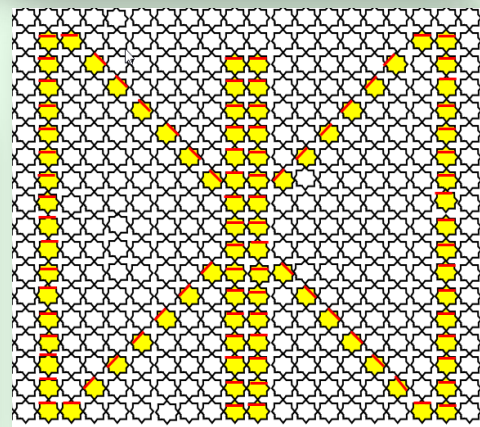
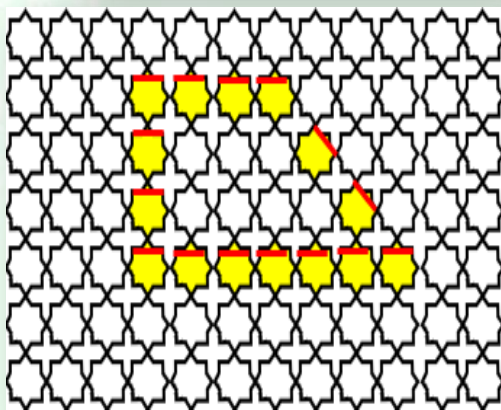
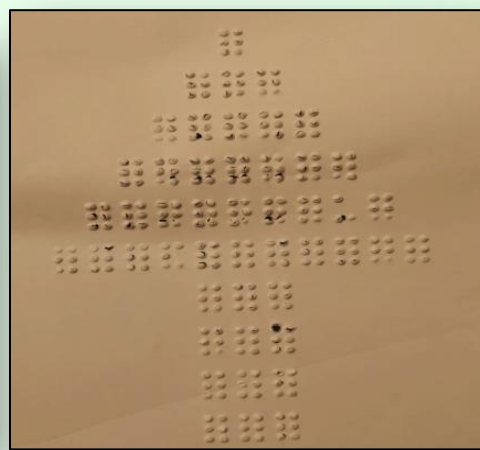

نکته: می‌توانید پشت این قلب‌ها را مگنت چسبانده و برای تزئین درب یخچال استفاده نمایید. یا برای هدیه‌ی روز مادر از آن استفاده کنید.

بخش سوم

۱۴

نقاشی

در مقوله نقاشی برای دانش‌آموزان نابینا، در نگاه اول این سؤال پیش بیاید که بچه‌ها نابینای مطلق چگونه می‌توانند نقاشی بکشند وقتی نمی‌بینند؟ چگونه درک نقاشی خواهند داشت؟

باید بدانید تصویر و تصور دو مقوله‌ی متفاوتند که خیلی‌ها نسبت به آن آگاهی ندارند. تصور یک تصویر درونی است و تا زمانی که فرد آن را با ابزار در فضای بیرونی ترسیم نکند دیده نمی‌شود. تصویر آن چیزی است که هرکسی به صورت واقعی می‌بیند. این دو مقوله یعنی تصور و تصویر در همه انسان‌ها وجود دارد. چه آن‌هایی که می‌بینند و چه آن‌هایی که نمی‌بینند. این کودکان با قدرت تصور خود با دنیای اطراف ارتباط برقرار می‌کنند و این تصور با راهکارهای مختلف می‌تواند تقویت شود. مثلاً به یک کودک نابینا اشکال هندسی را به صورت برش خورده شده بدهید که لمس کند. او تا قبل از این هیچ تصویری از اشکال هندسی (شکل دایره، مربع و ...) نداشت ولی با لمس کردن یک تصور درونی به دست می‌آورد.

تقویت قدرت تجسم بهترین راهکار آموزشی

هر کودکی در هر شرایطی (بینا و نابینا) اگر این ویژگی را نداشته باشد نمی‌تواند در هیچ زمینه‌ای موفق شود. پرورش قدرت تجسم و رویا پردازی یکی از اصول آموزشی برای کودکان است و این موضوع برای کودکان نابینا صدچندان مهم‌تر است چرا که آن‌ها نتوانند تجسم کنند نمی‌توانند چیزی را به تصویر بکشند. یکی از راه‌های تجسم کردن برای این کودکان لمس کردن است. یعنی کودکان فرم‌ها و اشکال مختلف را لمس کنند. در مرحله بعد تلفیق این فرم‌ها با یکدیگر است. مثلاً شما به یک کودک یک مربع مقوایی را می‌دهید و او با لمس کردن شکل آن را تجسم می‌کند. سپس یک مثلث را می‌دهید و او در مرحله بعد این دو شکل را کنار هم قرار می‌دهد و یک شکل دیگر را تجسم می‌کند که در این مرحله شکل جدید می‌تواند خانه باشد. این آموزش‌ها با توجه به شرایط و سن کودکان می‌تواند متغیر باشد ولی آنچه مسلم است این کودکان به راحتی می‌توانند مانند بقیه بچه‌ها نقاشی کنند ولی به شرطی که به آنها درست آموزش داده شود.

هنر برای کودکان نابینا یک سری مبانی تجسمی دارد که با مبانی هنرهای تجسمی کودکان معمولی خیلی فرق دارد و دانستن این مبانی برای شما مربیان گرامی لازم و ضروری است. از جمله ذهنیت این کودکان از خط، رنگ، سطح، فضا، حجم و ... کاملاً با بچه‌های دیگر تفاوت دارد. شاید ساختار همه به یک صورت باشد ولی درک و برداشت این کودکان متفاوت است.

تجسم اشکال هندسی و واقعیت‌های بیرونی

یک کودک نابینا با حواس دیگر خود غیر از بینایی، با جهان ارتباط برقرار می‌کند. او به واسطه نداشتن حس بینایی، حواس دیگرش را تقویت می‌کند. مانند: بویایی، شنوایی، لامسه و چشایی.

تصور اشتباهی که دیگران از این بچه‌ها دارند این است که چون بینایی ندارند. پس واقعا نمی‌توانند ببینند. در صورتی که آنها می‌توانند به مرحله‌ای از دیدن برسند که دیگر آدم‌ها حتی نمی‌توانند تصور کنند.

مطمئناً این‌گونه بچه‌ها در طول زندگی خود از دست برای لمس کردن استفاده کرده‌اند و خیلی از شکل‌ها و اجسام را از طریق لمس کردن شناخته‌اند. ولی در اینجا قرار است آنها بعد از تجسم کردن تصویر آن را به‌صورت واقعی بر روی مقوا بکشند. مرحله تجسم ذهنی و تبدیل آن به تصویر واقعی در این جا مدنظر است. در مدرسه با توجه به سن و سطح هوش دانش‌آموز و محتویات کتاب‌های درسی با مفاهیم ابتدایی و پایه و به تدریج مفاهیم پیچیده‌تر، مانند شمارش اعداد، مفهوم کم‌وزیاد، مفهوم پر و خالی، بالا و پایین، چپ و راست، زیر و رو، بالا به پایین و برعکس، مفهوم ردیف و ستون، یکی در میان، دو تا در میان، مفهوم قرینه و اشکال هندسی (مربع و مثلث و دوزنقه و ...) آشنا می‌شوند. همین آموزش‌ها به همراه چاشنی خلاقیت دانش‌آموز باعث شکل‌گیری هنر نقاشی نابینایان می‌شود.

آموزش رنگ به کودک نابینا

درک و آموزش رنگ به کودک نابینا بسیار سخت است. با این حال او می‌تواند نام رنگ‌ها و خصوصیات آن‌ها را یاد بگیرد. مثلاً اینکه کلاغ سیاه و برگ درختان سبز است. می‌توان گفت که رنگ‌ها و معنای آن‌ها در ناخودآگاه هر شخصی وجود دارد. در واقع یادگیری رنگ‌ها یکی از راه‌های شناخت جهان و دنیای اطراف برای کودک است.

اول: در ابتدای امر از صحبت کردن درباره‌ی رنگ‌ها با کودک نابینا نترسید. ممکن است فکر کنید که صحبت کردن درباره‌ی رنگ‌ها با کودک نابینا بسیار ناراحت‌کننده است. اما نباید از انجام این کار بترسید. حتی اگر کودک تا کنون رنگی ندیده، ولی باید کنجکاوی‌اش را در این زمینه تحریک کنید.

دوم: در گفت و گو با کودک نابینا از رنگ‌ها صحبت کنید. برای آموزش رنگ به کودک نابینا بهتر است بگویید که آنها یکی از خصوصیات چشمگیر هر شی و ماده‌ای در جهان است. مثلاً بگویید: ما این جا یک سیب قرمز زیبا برای خوردن داریم، بیا دستکش سبز قشنگت را بپوش؛ بنابراین؛ هنگامی که معلم از او می‌پرسد: لباسی که پوشیدی، چه رنگی است؟ کودک با افتخار می‌گوید آبی.

سوم: احساسات و عواطف خود را با رنگ‌ها بیان کنید. به کودک کمک کنید که رنگ‌ها را از طریق مرتبط کردن آن‌ها با احساسات و عواطف بیان کند. قرمز به‌عنوان یک رنگ گرم، سفید را رنگی آرام و نرم و سیاه را براق و درخشان.

چهارم: یک اصل مهم در آموزش رنگ، آگاهی دادن در مورد آنهاست. مثلاً بگویید: رزها قرمز و بنفشه‌ها آبی هستند. هرچند کودک هرگز رنگی ندیده است و درکی از رنگ‌ها ندارد. اما می‌تواند یاد بگیرد که چه رنگی به هریک از اجزا و عناصر موجود در جهان تعلق می‌گیرد. اما او را به هیچ‌وقت خسته نکنید. مثلاً دانستن اینکه هریک از اسباب‌بازی‌ها چه رنگی دارند، ممکن است برای کودک خسته‌کننده باشد.

کدگذاری رنگ‌ها

برای آموزش خط و نوشتن به کودک نابینا، سال‌هاست که از خط بریل استفاده می‌شود. پس برای آموزش بنیادی و اصولی رنگ‌ها نیز بهتر است از کدهای مشخص و قابل لمس و درک و به معنی دیگر، از ابعاد چندگانه حواس استفاده نمود. بنابراین؛ می‌توان برای آموزش رنگ‌ها از چند حس (صدا، لمس، بو و مزه، احساس)، هم‌زمان بهره گرفت.

برای نمونه کدهای قراردادی برای هر رنگ:

رنگ قرمز (کد عددی ۱)، رنگ آبی (کد عددی ۲)، رنگ زرد (کد عددی ۳) و ...

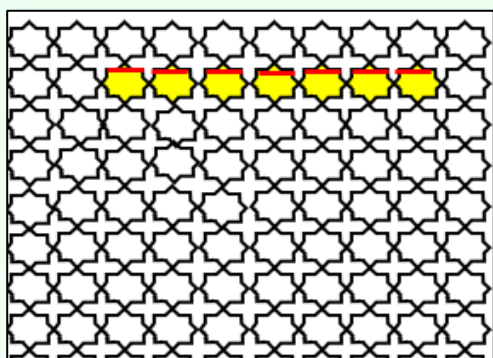
دوزنقه

وسایل موردنیاز: لوح حساب و مهره‌های ساده

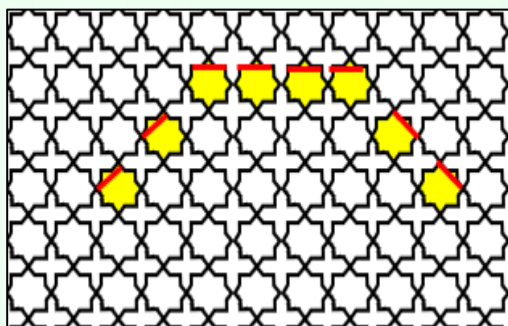
مربیان گرامی:

لوح حساب را مقابل خود قرار دهید

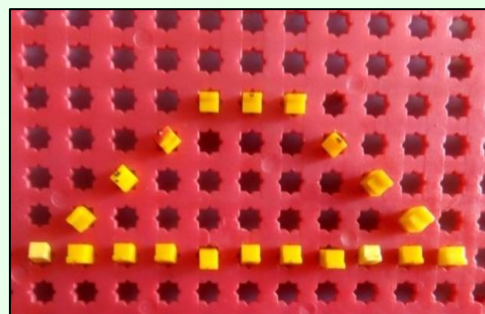
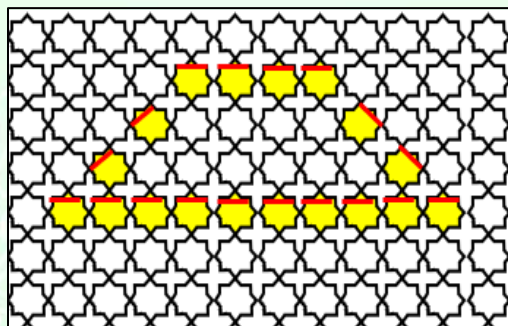
۱. ردیف (خط) دوم لوح حساب را (از سمت چپ) پیدا کنید. ۴ خانه فاصله داده، سپس ۷ مهره عدد ۴ به حالت افقی، از چپ به راست بچینید.

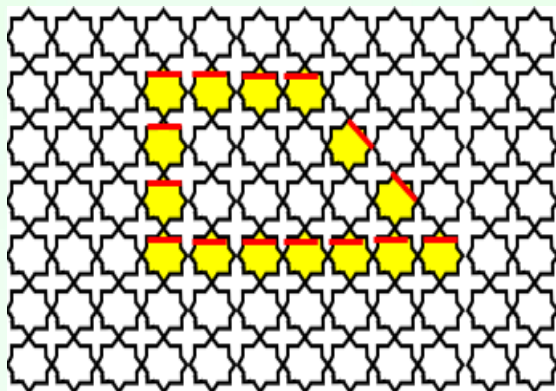
۲. در سمت چپ دو مهره عدد ۳ و در سمت راست دو مهره عدد ۵ را به حالت مورب در ردیف‌های سوم و چهارم بچینید. (در چیدن به صورت مورب به جای چیدن مهره‌ها در کنار هم یا زیر هم، مهره‌ها در هر ردیف یک خانه به سمت چپ یا راست متمایل می‌شوند).

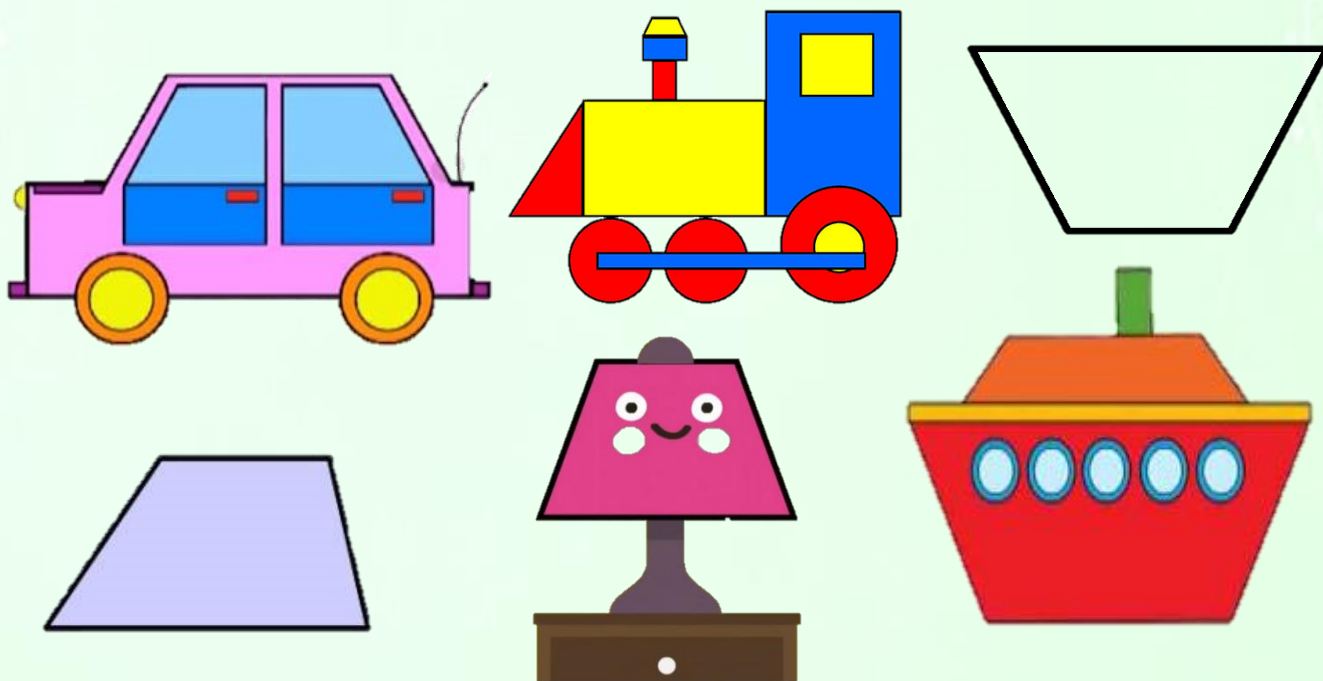
۳. چیدن مهره‌های مورب را تا سه ردیف ادامه دهید. در ادامه، دو ضلع مورب را با ده مهره عدد ۴ یا ده مهره عدد ۸ (به دلخواه خودتان) به صورت افقی چیده و به هم بچسبانید.

۴. برای چیدن دوزنقه‌ای که زاویه‌ی قائمه دارد، چیدن یکی از ضلع‌های مورّب را با چیدن دو مهره به صورت عمودی ادامه دهید.

*دانش‌آموزان کم‌بینا می‌توانند دوزنقه را در وایت برد طلقی یا در دفتر خود کشیده و به دلخواه با آن شکل‌های مختلفی را نقاشی کنند.

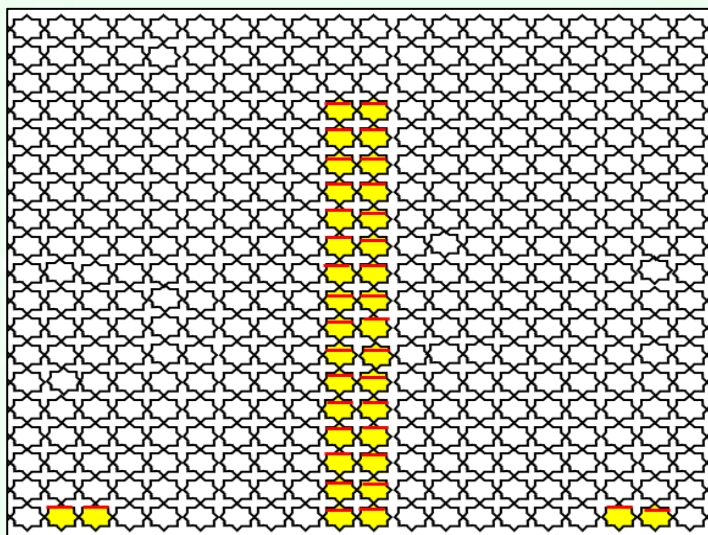
پروانه

وسایل موردنیاز: لوح حساب افراز و مهره بهاندازه‌ی کافی.

مربی‌ان گرامی:

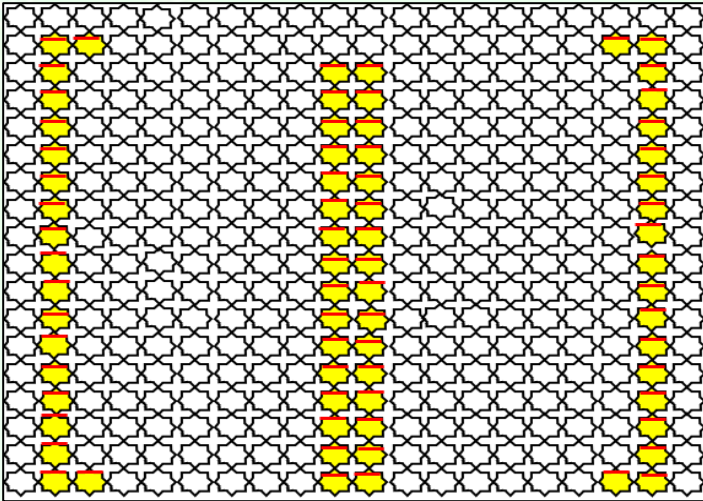
۱. ردیف آخر لوح حساب را پیدا کرده، از سمت چپ دو خانه فاصله داده، دو مهره عدد ۴ بچینید. سپس ۶ خانه فاصله داده، دو مهره عدد ۴ بچینید. دوباره ۶ خانه فاصله بدهید و دو مهره عدد ۴ بچینید.

حالا مهره‌های ستون‌های وسط را پیدا کنید و چیدن مهره‌های عدد ۴ را به‌صورت عمودی تا ۱۶ مهره به سمت بالا ادامه دهید. تا شکلی مانند شکل زیر درست شود و بدن پروانه مشخص شود.

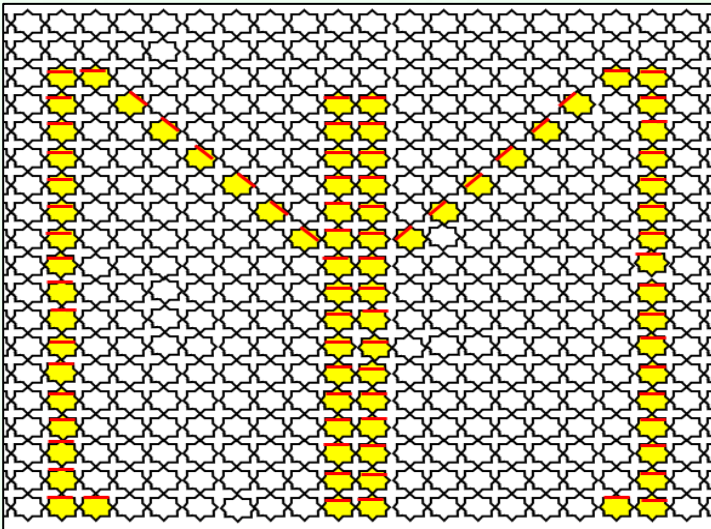
۲. چیدن مهره‌های ستون‌های سوم و بیستم را به‌صورت عمودی تا ۱۶ مهره ادامه دهید سپس در ردیف ۱۷ دو مهره عدد

۳. در ستون سوم و چهارم و دو مهره عدد ۴ در ستون‌های نوزدهم و بیستم بچینید.

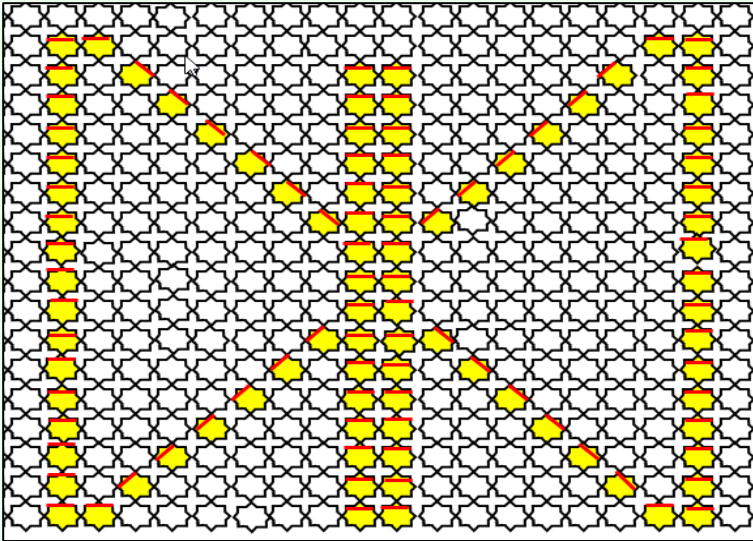
۴. برای اتصال بال‌های پروانه‌ی زیبایتان، مهره‌های ستون ۴ و ۱۹ را با چیدن مهره‌ها به صورت مورّب به بدن پروانه وصل کنید.

برای سمت چپ از مهره‌های عدد ۵ و برای سمت راست از مهره‌های عدد ۳ استفاده کنید. در هر سمت ۶ مهره استفاده می‌شود. (چیدن به حالت مورّب به این صورت است که در ردیف پایین‌تر، به جای چیدن مهره در جای خالی پایین مهره‌ی بالایی، مهره در خانه‌ی کناری سمت راست یا چپ، چیده می‌شود).

۵. در پایان کار به ردیف آخر برگشته و با چیدن مهره‌ها به صورت مورّب بال‌های پروانه را از انتها به بدن آن بچسبانید. در این مرحله نیز از ۶ مهره در هر طرف استفاده می‌شود با این تفاوت که در سمت چپ مهره‌های عدد ۳ و در سمت راست مهره‌های عدد ۵ چیده می‌شوند. (می‌توانید از عددهای ۷ و ۱ هم استفاده کنید).

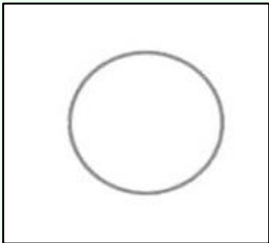
شما می‌توانید در هر مرحله از مهره‌های اعداد دلخواه خود استفاده کنید.

*دانش آموزان کم‌بینا تصویر پروانه را طبق مراحل زیر در دفتر خود نقاشی و رنگ آمیزی کنند.

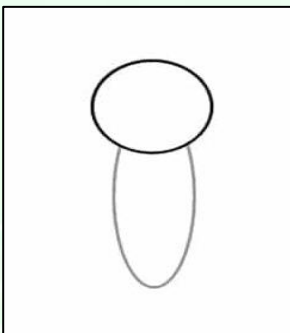
۱. سر پروانه

برای کشیدن سر پروانه ابتدا یک دایره بکشید. اگر می‌خواهید دایره‌هایی که ترسیم می‌کنید زیبا و دقیق باشد، از وسایل ساده و در دسترس مانند درب بطری استفاده کنید.

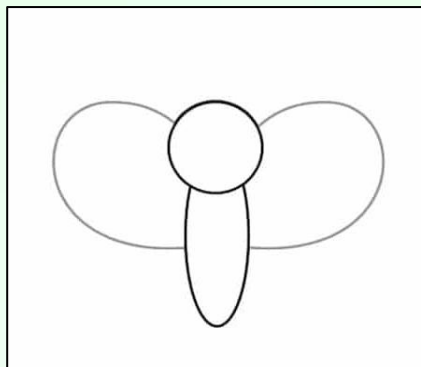
۲. بدن پروانه

برای کشیدن بدن پروانه یک بیضی مانند تصویر رسم کنید. هنگام طراحی به اندازه بدن و سر پروانه دقت کرده و سعی کنید تناسب خوبی بین آن‌ها برقرار باشد.

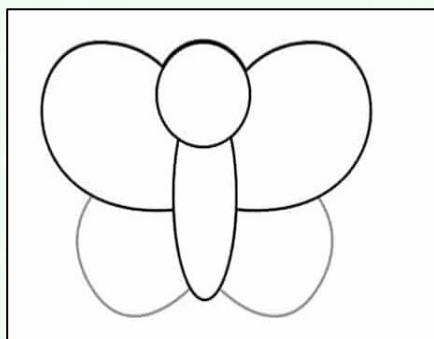

۳. بالهای پروانه

الف : در این مرحله دو بال متقارن بکشید. این بال‌ها باید از قسمت سر پروانه شروع شده و تا نیمی از بدن آن ادامه پیدا کنند.

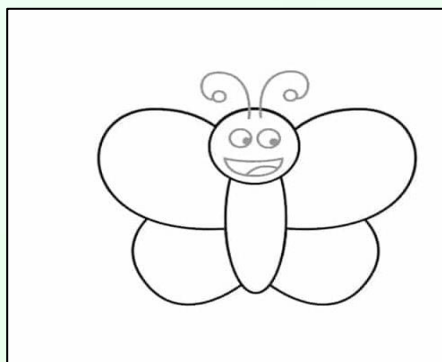

ب: پس از کشیدن اولین جفت بال پروانه دو بال دیگر هم بکشید. این دو بال باید کوچک‌تر از بال‌های قبلی بوده و زیر آن قرار بگیرد. برای کشیدن این بال‌ها باید ترسیم را از ابتدای بال‌های قبلی شروع و تا انتهای بدن پروانه ادامه دهید.

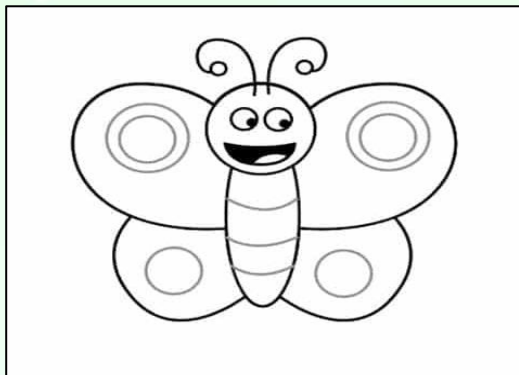
۴. تکمیل اجزای صورت پروانه

در این مرحله ، باید صورت و شاخک‌های پروانه را با سلیقه خود کامل کنید.

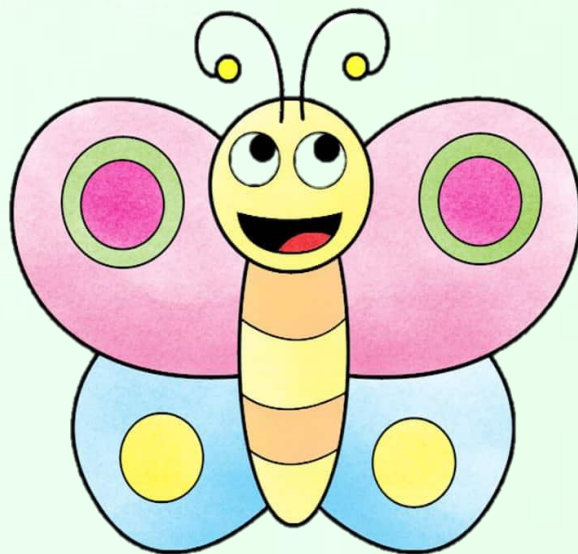
۵. طراحی روی بال‌ها

در آخرین مرحله باید طراحی‌ها و نقش‌های روی بال‌های پروانه را کامل کنید. شما می‌توانید تنها چند دایره روی بال‌ها و چند خط روی بدن آن پروانه بکشید یا طرح‌های پر نقش و نگارتری را برای این کار انتخاب کنید. طراحی روی بال‌ها کاملاً اختیاری است.

۶. رنگ‌آمیزی نقاشی پروانه

در آخر می‌توانید پروانه را به دلخواه رنگ‌آمیزی کنید.

درخت کاج

وسایل موردنیاز:

لوح و قلم، یک ورق کاغذ بریل، رنگ گواش و قلم‌مو.

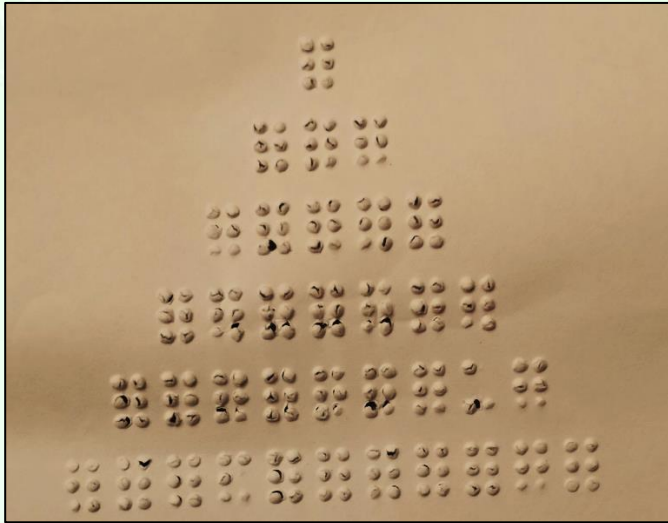
مربیان گرامی:

۱. ابتدا کاغذ را در لوح قرار دهید.

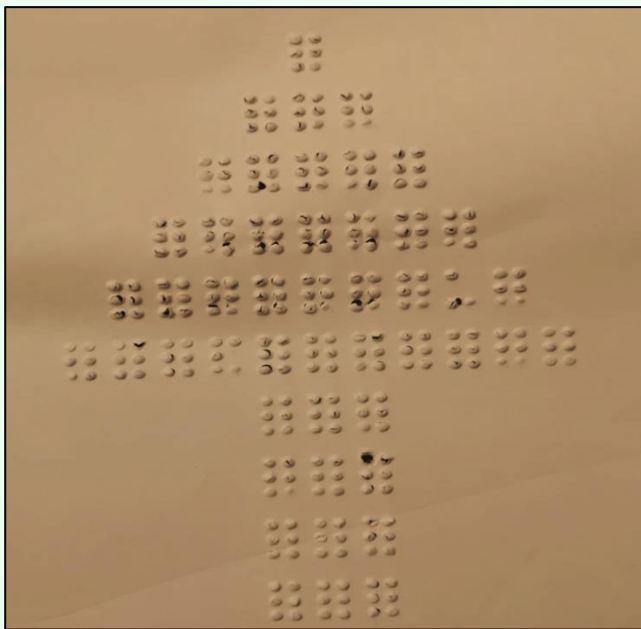
۲. به دلخواه تقریباً در وسط لوح در ردیف اول یکی از خانه‌ها را شش نقطه کنید.

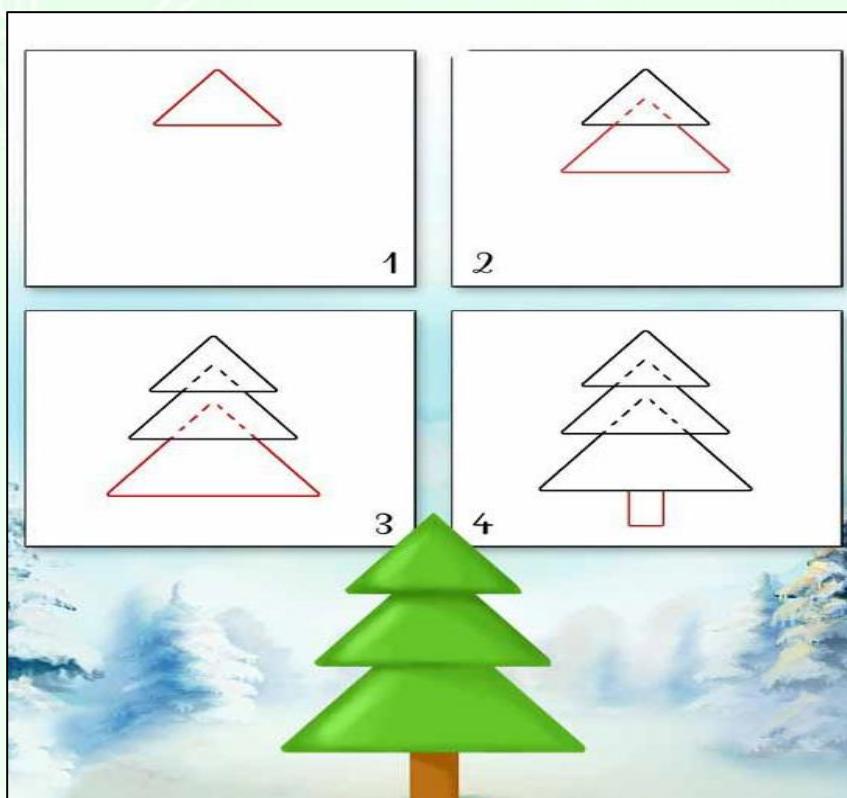
۳. ردیف دوم: بلافاصله خانه زیر ردیف اول را شش نقطه و سپس یک خانه در دو طرف آن را نیز شش نقطه کنید و این الگو را در ردیف سوم به ۲ خانه در دو طرف و در ردیف چهارم، ۳ خانه در دو طرف و... ادامه دهید و در همه‌ی ردیف‌ها تکرار کنید.

۴. در ردیف ششم، خانه‌های شش نقطه شده را بشمارید. دو خانه وسط را انتخاب کنید و تا چهار یا پنج ردیف شش نقطه کنید تا تنه کاج رسم شود. حالا آن را با گواش و قلم‌مو رنگ آمیزی کنید.

*دانش آموز کم بینا مراحل زیر را در دفتر خود نقاشی کند و سپس با گواش رنگ آمیزی کند.

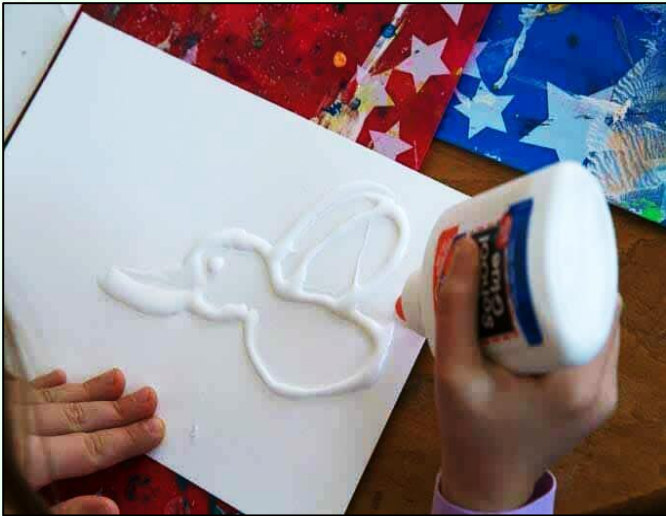
نقاشی بانمک

وسایل موردنیاز:

چسب مایع یا چسب چوب، مقوا، نمک، آبرنگ و قلم‌مو یا قطره‌چکان.

مربی‌ان گرامی:

۱. به کمک چسب مایع یا چسب چوب یک تصویر را روی مقوا رسم کنید. (دانش‌آموز نابینا برای این کار، ابتدا یک طرح ساده را با رولت بکشد. یا از شابلون استفاده کند و همچنین او می‌تواند به‌دلخواه، طرحی را با چسب ایجاد کند.)

۲. سطح تصویر را با نمک بپوشانید.

۳. آبرنگ را رقیق کنید. قلم‌مو را در رنگ رقیق شده فروبرده و با دقت قلم‌مو را روی چسب پوشیده شده بانمک بکشید. رنگ‌ها به زیبایی در طول خطوط رسم شده جاری خواهند شد. در صورت تمایل می‌توانید از قطره‌چکان به جای قلم‌مو برای رنگ کردن استفاده کنید.

۴. اجازه دهید نقاشی شما کاملاً خشک شود. ممکن است یک روز طول بکشد.

۵. با این تکنیک نقاشی با آبرنگ می‌توانید برای نوشتن اسم بچه‌ها و یا هر کلمه دیگر استفاده کنید.

می‌توانید رنگین‌کمان بسازید و یا یک کارت تبریک زیبا طراحی کنید.

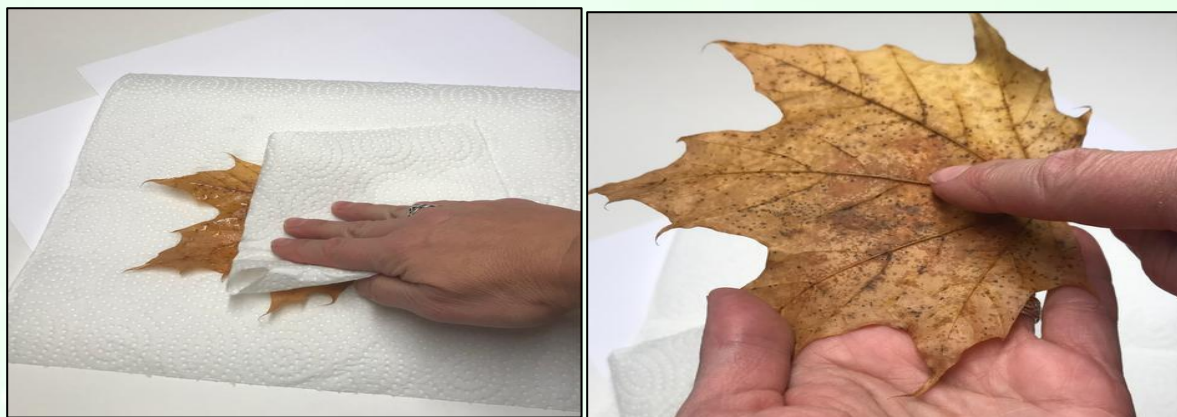
چاپ

وسایل مورد نیاز:

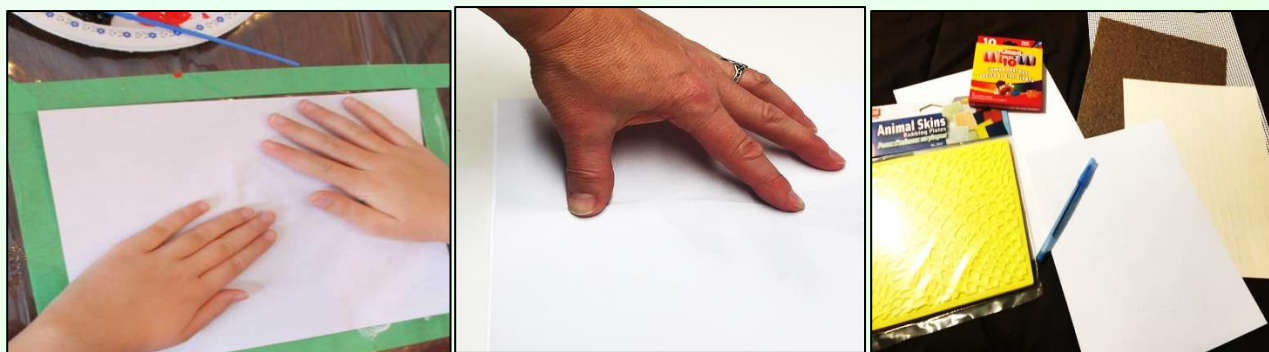
برگ خشک گیاهان، ورقه‌ی نازک، مدادشمعی و چسب نواری.

مربیان گرامی:

۱. ابتدا برگ را با آب مقداری خیس و تمیز کنید تا هنگام کار خرد نشود.

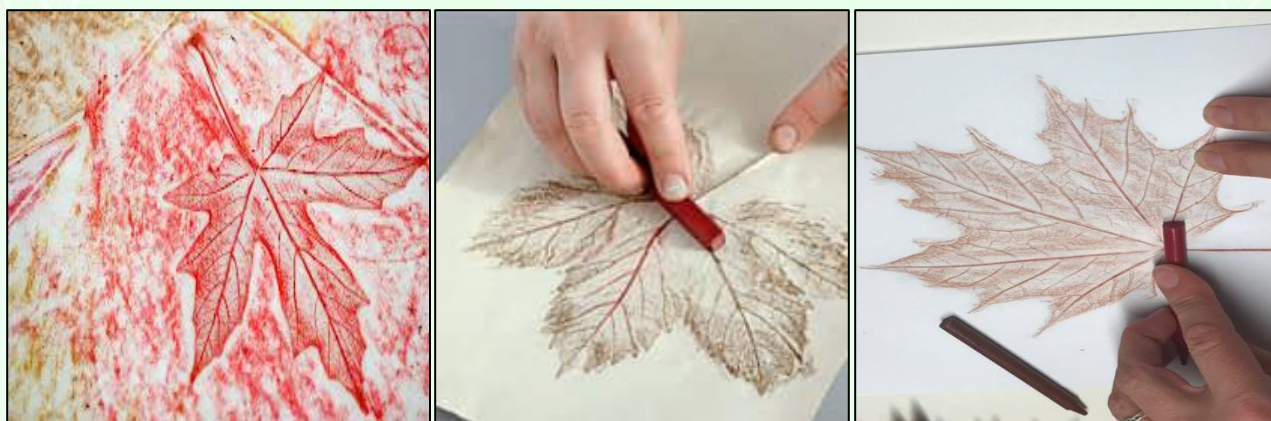

۲. برگ را روی برگه‌ی نازک قرار داده و یک برگه‌ی دیگر روی آن قرار داده و با چسب نواری روی میز یا هر سطح صاف دیگر ثابت و بی حرکت کنید.

۳. پوشش کاغذی مدادشمعی را جدا کنید تا با تسلط بیشتری بتوانید رنگ آمیزی را انجام دهید.

۴. برگه را در قسمت برجسته‌ای که برگ خشک در زیر آن قرار دارد، به وسیله مدادشمعی رنگ کنید.

نکته: می‌توانید این فعالیت را به صورت گروهی و روی برگه‌های به هم چسبیده در کلاس یا حیاط مدرسه انجام دهید.

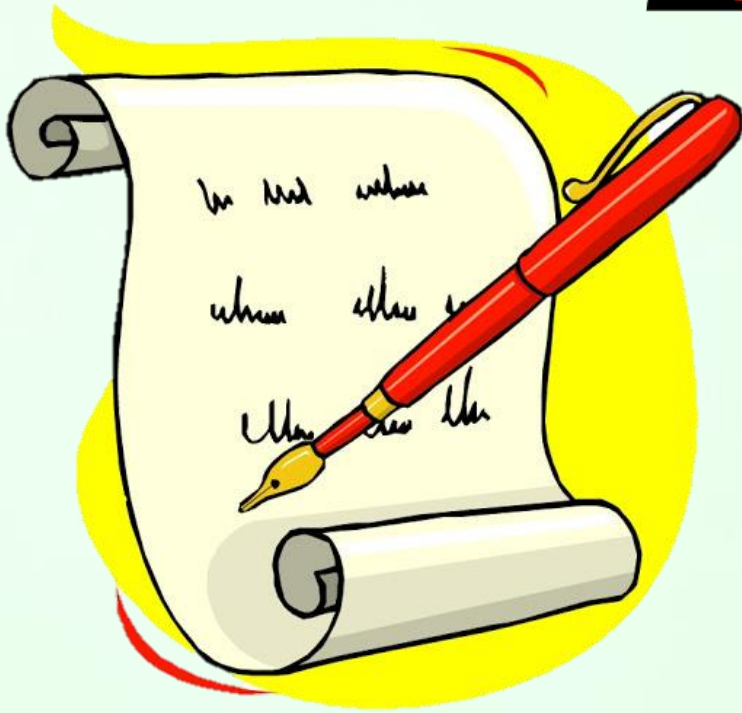

بخش چهارم

قصه و شعر

شنیدن یک قصه کوتاه نقش زیادی در تقویت توان ذهنی کودکان و تقویت خلاقیت آن‌ها دارد و می‌تواند جنبه‌های مختلف هوش یک کودک را تحت تأثیر مثبت قرار دهد. معلم می‌تواند یک قصه یا یک داستان صوتی برای دانش‌آموزان خود پخش کند و در انتها از آن‌ها بخواهد قسمتی از قصه هرچند بسیار کم و اندک حتی در حد یک جمله بازگو کنند در این حالت ضمن اینکه دانش‌آموزان سرگرم می‌شوند این موضوع را می‌آموزند که باید به اتفاقاتی که در محیط اطراف خود می‌افتد با دقت توجه داشته باشد تا بتوانند قسمتی از آن هرچند اندک را به‌خاطر بسپارند. از طرف دیگر وقتی یک قصه یا داستان صوتی برای دانش‌آموز پخش شده یا خوانده می‌شود و در یک دوره زمانی تکرار می‌گردد، معنا و مفهوم آن را در ذهن دانش‌آموز نهادینه خواهد شد.

هیچ‌کس در تأثیر شعر در زندگی انسان‌ها تردید ندارد. شعر همسایه‌ی روح و جان و ذهن همه‌ی جامعه در همه‌ی زمان‌هاست. به همین دلیل، آینده‌ی تمام حالات، احساسات، نیازها و جلوه‌های زندگی است. در خلوت، غم و شادی، بیم و امید، فراق و وصال، مرگ و زندگی، هنر و شعر یار و همدم آشنای انسان بوده است. در ایران، شعر، از نخستین روزهای زندگی در هیئت و لالایی‌ها، با کودک همراه است و تقریباً شعر کودک با پیشینه‌ی طولانی خویش، به قدمت عمر شعر فارسی، کم و بیش ظهور و حضور داشته است. از دلایل زیر در ارتباط با اهمیت و جایگاه و قلمرو حوزه‌های گوناگون را می‌توان نام برد:

۱- پاسخ به نیاز فطری کودک به موسیقی و آهنگ

۲- تلطیف و جهت‌دهی به عواطف و احساسات کودکان

۳- آشنا ساختن کودکان به مفاهیم و ارزش‌های اخلاقی، دینی، علمی

۴- گسترش دنیای ذهنی و ذوقی کودک

۵- زمینه‌ساز برای بروز و ظهور ذوق و استعداد کودک

۶- آموزش زبان و گسترش واژگان

۷- تصحیح گفتار کودکان

۸- اصلاح گرایش‌های محلی و آشناسازی با زبان معیار

۹- حمایت و تقویت جریان رسمی زبان‌آموزی

حاج قاسم فرمانده

یه فرمانده ی عالی
همیشه قهرمانه
یه سردار با قدرت
توی کل جهانه

چون بدی و دوست نداشت
دشمنای ترسیدن
تو دلشون غصه بود
اسمشو می شنیدن

اسمش همیشه زنده اس
حاج قاسم فرمانده
اگرچه که شهید شد
هستش همیشه زنده

توی کتاب قرآن
نوشته که زنده هست
هر کسی که شهید شه
رو صورتش خنده هست

راشو ادامه میدیم
منم سلیمانی ام
همیشه تو قلبمه
چون منم ایرانی ام
(شکوفه دهقان)

نام قصه: دو درخت همسایه

در یک باغچه کوچک، دو درخت زندگی می‌کردند.

یکی درخت آلبالو و دیگری درخت گیلاس.

این دو تا همسایه با هم مهربان نبودند و قدر هم را نمی‌دانستند، بهار که می‌رسید شاخه‌های این دو تا همسایه پر از شکوفه‌های قشنگ می‌شد ولی به‌جای این که با رسیدن بهار این دو هم مهربان‌تر و باصفا‌تر بشوند بر سر شکوفه‌هایشان و این که کدام‌یک زیباتر است، بحث می‌کردند. در فصل تابستان هم بحث آن‌ها بر سر این بود که میوه‌های کدام‌یک از آن‌ها بهتر و خوشمزه‌تر است.

درخت آلبالو می‌گفت: آلبالو‌های من نقلی و کوچولو و قشنگ هستند، اما گیلاس‌های تو سیاه و بزرگ و زشتند.

درخت گیلاس هم می‌گفت: گیلاس‌های من شیرین و خوشمزه است، اما آلبالوهای تو ترش و بدمزه است.

سال‌ها گذشت، تا این که دو تا درخت پیر و کهن‌سال شدند اما عجیب بود که آن‌ها هنوز هم با هم مهربان نبودند.

در یکی از روزهای پاییزی که طوفان شدیدی هم می‌وزید ناگهان یکی از شاخه‌های درخت گیلاس شکست، بعد هم شروع کرد به ناله و فریاد.

درخت آلبالو که تا آن روز هیچ‌وقت دلش برای درخت گیلاس نسوخته بود و اصلاً به او اهمیتی نداده بود یک‌دفعه دلش نرم شد و به درد آمد و گفت همسایه عزیز نگران نباش اگر در برابر باد قدرت ایستادگی نداری می‌توانی به من تکیه کنی، من کنار تو هستم و تا جایی که بتوانم کمکت می‌کنم، آخر من و تو که به جز همدیگر کسی را نداریم.

درخت گیلاس از محبت و مهربانی درخت آلبالو کمی آرامش پیدا کرد و گفت: آلبالو جان از لطف تو متشکرم می‌بینی دوست عزیز، دوستی و مهربانی خیلی زیباست!

حیف شد که ما این چند سال گذشته را صرف کینه و بد اخلاقی خودمان کردیم.

بعد هر دو تصمیم گرفتند که خودخواهی را کنار بگذارند و زیبایی‌های دیگران را هم ببینند. فصل بهار که از راه رسید درخت گیلاس رو کرد به آلبالو و گفت: «به‌به چه شکوفه‌های قشنگی چه قدر خوشبو و خوش‌رنگ، این‌طوری خیلی زیبا شده‌ای!»

و درخت آلبالو جواب داد «دوست نازنینم، این زیبایی وجود توست که من را زیبا می‌بیند. به خودت نگاهی بینداز که چه قدر زیبا و دلنشین شده‌ای!»

دیگر هر چه حرف بین آن‌ها ردوبدل می‌شد از مهربانی بود و همدلی و دوستی! و راستی که دوستی و محبت چه قدر زیباست.

نام قصه: آهوها

نویسنده: سعید حیدری

اهداف: پرهیز از اسراف

یکی بود یکی نبود غیر از خدای مهربون هیچ کس نبود توی یک جنگل سبز چند تا آهو با بچه‌هایشان زندگی می‌کردند. بچه‌های عزیز هر وقت که آهو خانم برای بچه‌هایش غذا تهیه می‌کرد و می‌آورد که بین آن‌ها تقسیم کند یکی از بچه‌هایش به نام دم قهوه‌ای می‌گفت: من بیشتر می‌خوام. آهو خانم می‌گفت: آخر عزیز دلم باید به اندازه‌ای که می‌توانی بخوری و برداری اگر بیشتر برداری نیمه خور و اسراف می‌شود.

ولی آهو کوچولو گوشش بدهکار نبود. یک روز که با برادرش دنبال رنگین کمان می‌گشت تا سر رنگین کمان را پیدا کند و بگیرد، یک سبد میوه که شاید انسان‌ها آنجا، جا گذاشته بودند را دید که ریخته شده روی زمین. طبق معمول از برادرش جلو زد و گفت: گنده‌ترین میوه مال من است و یک گلابی بزرگ را با پوزه خود (دهان) به سمت خود کشید و یک گاز زد و سیر شد و آن را پرت کرد آن طرف. بقیه‌ی میوه‌ها را هم برای آهو خانم بردند. حالا بشنوید از آهو خانم که داشت لانه‌اش را تمیز می‌کرد، دید لاک‌پشت‌ها دارند یک پرستوی بیمار را می‌برند گفت: صبر کنید این پرستو دوست بچه‌های من است چه اتفاقی افتاده گفتند: او بیمار است و دکتر لاک‌پشتیان گفته: اگر گلابی بخورد مداوا خواهد شد.

آهو خانم گفت: هر طور که شده برایش گلابی پیدا می‌کنیم. لطفاً! او را به لانه‌ی ما بیاورید.

بچه‌های آهو خانم آمدند هوا تاریک شده بود. آهو خانم سبد میوه را که دید گفت: توی میوه‌ها گلابی هم هست گفتند: نه، آهو خانم گفت: پرستو اگر گلابی بخورد مداوا می‌شود. دم قهوه‌ای ناراحت به خواب رفت در خواب گلابی را که نیمه خور کرده بود دید که گریه می‌کند به او گفت چرا گریه می‌کنی؟

گلابی جواب داد: تو مرا به دور انداختی در حالی که می‌توانستم مفید باشم و بعد این شعر را به دم قهوه‌ای یاد داد:

گلابی تمیزم همیشه روی میزم

اگر که خوردی مرا نصفه نخور عزیزم

خدا گفته به قرآن همان خدای رحمان

اسراف نکن تو جانا در راه دین بمانا

آهو کوچولو صبح زود بیدار شد و با برادرانش به جنگل رفت و به دنبال گلابی گشت. گلابی که نصفه خور کرده بود را پیدا کردند آن را در آب چشمه شستند و برای پرستو آوردند وقتی پرستو گلابی را خورد نجات پیدا کرد و چشمانش را باز کرد و از آهو کوچولو تشکر کرد که جانش را نجات داده بود از آن به بعد دم قهوه‌ای دیگر اسراف نمی‌کرد و فریاد نمی‌زد که زیاد می‌خواهم، گنده می‌خواهم و حالا او می‌داند اسراف و هدر دادن هر چیزی بد است و خدا اسراف‌کاران را دوست ندارد.

قصه‌ی ما به سررسید اسراف‌کار به بهشت نرسید.

نام قصه: صبحانه با طعم عید

مجله رشد دانش آموز تابستان ۱۳۹۹

اهداف: آشنایی با ماه رمضان و عید فطر

نهادینه کردن ارزش‌ها و تکالیف دینی همچون روزه‌داری

امروز مامان برای سحری بیدارم نکرد. با دعای سحر از خواب بیدار نشدم و سر سفره نرفتم.

نماز صبح را که خواندیم گفتم: «مامان من امروز را هم روزه می‌گیرم. حتی بدون سحری».

مامان خندید و گفت: «امروز هیچ‌کس روزه نمی‌گیرد چون عید فطر است.» خیلی زود دلم برای ماه رمضان تنگ شد. برای سحری و افطارش. برای دعا‌های قشنگش. توی این ماه انگار همه مهربان‌تر بودند.

مامان همین‌طور که چادر نمازش را توی کیف دستی می‌گذاشت گفت: «عید فطر روز جشن است. حالا برو چادر نمازت را بردار تا برویم. نماز عید دیر می‌شود.»

خیلی زود آماده شدم. تا مسجد سر خیابان راهی نبود. خیابان شلوغ بود.

توی مسجد هم جا برای نشستن نبود. به‌خاطر همین توی صف مردمی ایستادیم که در حیاط مسجد سجاده انداخته بودند. نماز عید زیر سقف آسمان زیبا بود. انگار آیه‌ها و ذکرهایش دلم را پر از شادی می‌کردند.

بعد از نماز به‌طرف خانه راه افتادیم. بوی نان حسابی گرسنه‌ام کرده بود. مامان نان خرید و تکیه‌ای از آن را به من داد. گفتم: «نمی‌خورم.» یادم آمد که روزه نیستم. نان را گرفتم و خندیدم. صبحانه‌ی روز عید با نان تازه خیلی می‌چسبید.

میهن خویش را کنیم آباد

سر زد از پشت ابرها خورشید

باغ و بستان دوباره زیبا شد

فصل سرما و برف و باد گذشت

موقع گردش و تماشا شد

در چمن بر درخت گل بلبل

وَه چه شیرین ترانه‌ای دارد

هست خشنود و شادمان زیرا

وطنی، آشیانه‌ای دارد

کودکان این زمین و آب‌وهوا

این درختان که پرگل و زیباست

باغ و بستان و کوه و دشت همه

خانه‌ی ما و آشیانه‌ی ماست

دست در دست هم دهیم به مهر

میهن خویش را کنیم آباد

یار و غمخوار همدگر باشیم

تا بمانیم خرم و آزاد

(عباس یمینی شریف)

۱۶

شاهنامه

چگونه شاهنامه را در میان دانش آموزان ترویج دهیم؟

برای آشنا کردن دانش آموزان با شاهنامه، هدف را قصه‌گویی و شادی و لذت قرار دهید و بر جنبه داستانی متن تاکید کنید و درک مفاهیم را به عهده‌ی مخاطب بگذارید. می‌توانید بازنویسی‌هایی از شاهنامه را انتخاب کنید و در اختیار کودکان و نوجوانان قرار دهید که ریزه‌کاری‌های داستان‌های شاهنامه را بهتر منتقل کنند و نثر روان و ساده‌ای داشته باشند. آن‌هایی که لحن حماسی و طنین کلام منظوم شاهنامه را دارند و واژگان و ترکیب‌ها به‌گونه‌ای در نثر آمده‌اند که توان روخوانی شاهنامه را تقویت می‌کنند، مناسب‌ترند.

در ترویج داستان‌های شاهنامه نباید شتاب‌زده عمل کنید. بهتر است بدون شلوغ کردن ذهن مخاطبان، فرصت دهید از داستان شگفت‌زده شوند، لذت ببرند، به شوق بیایند و با داستان بازی کنند. برای مثال، کودکان، چوبی را به‌عنوان اسب برگزینند، خودشان را هوشنگ شاه بپندارند، بتازند و تیراندازی کنند. این گرایش به تجربه در نوجوانان هم دیده شده است و باید به آن امکان بروز داد. محدودیتی برای گروه‌های سنی مختلف در گزینش داستان‌ها نیست، اما اگر مخاطبان شما آشنایی با شاهنامه را تازه شروع کرده‌اند، روایت‌های کوتاه، ساده و قابل‌فهم را پیش از داستان‌های بلندتر بیان کنید. برای نمونه، با داستان‌های "پیدایش آتش"، "جنگ سیامک با دیوان"، "فرانک"، "هفت‌خان رستم" و ... شروع کنید و بعد داستان کاوه‌ی آهنگر، زال و رودابه، سیاوش، رستم و اسفندیار و... را بگویید.

اگر متن داستان‌ها را کوتاه کنید و از کودکان بخواهید به شکل آهنگین آن را بخوانند، بی‌گمان بر گیرایی هرچه بیشتر داستان و لذت و شادی کودکان تأثیر خواهد داشت.

چگونگی خواندن شاهنامه، در شوق‌انگیز کردن آن برای کودکان و نوجوانان بسیار مؤثر است. مروج (شاهنامه‌خوان) باید مسلط، خوش صدا و آشنا به فن بیان باشد.

کتاب‌های بازنویسی شده را در اختیار کودکان و نوجوانان بگذارید. فرصت دهید با تماشای تصاویر، بدون توضیح شما صحنه‌های داستان را تجسم کنند و تصویری عینی در ذهنشان پدید بیاید.

پس از آشنایی با چند داستان، بیان چگونگی آغاز سرودن شاهنامه، زندگی فردوسی، رنج سی‌ساله‌ی او برای حفظ هویت ایرانی و زبان فارسی که این شاعر را جاودانه ساخته است، انگیزه و علاقه‌مندی به خواندن این کتاب را افزایش می‌دهد.

در هر سه بخش شاهنامه (کهن، میانی و تاریخی) به‌ویژه در بخش کهن که اساطیری است، گفت‌وگو و برنامه‌ی آموزشی، کارآیی چندانی ندارد و موجب فروکش کردن شور و شوق ناشی از شنیدن داستان‌ها و کاهش لذت می‌شود.

می‌توانید شخصیت‌های داستانی را به دانش‌آموزان نسبت دهید و با استفاده از صندلی داغ بخواهید روی صندلی بنشینند و در مورد احساسات و افکار آن شخصیت در روایت داستان صحبت کنند.

اجرای نمایش خلاق و تهیه‌ی دیوارنگاره، نقاشی و کلاژ از صحنه‌های داستان یا فضا سازی و مجسمه‌سازی از شخصیت‌ها با گل سفال، برای کودکان و نوجوانان بسیار جالب است. در این کارگاه‌ها باید از گواش، رنگ‌وروغن و پاستل استفاده کرد، چون برای کودکان امکان خلاقیت بیشتری را فراهم می‌کنند.

برگزاری جشنواره قصه‌های شاهنامه در مهدکودک‌ها، دبستان‌ها و اجرای برنامه‌ی نقالی، نمایش و... از سوی دانش‌آموزان می‌تواند خاطرات خوشی در ذهنشان به جا بگذارد و انگیزه‌ی غواصی بیشتر در این کتاب را که همچون دریاست، به وجود آورد.

تهیه‌ی فیلم و آلبوم عکس از فعالیت‌های شاهنامه‌خوانی و برگزاری نمایشگاهی از آن‌ها و دعوت از دانش‌آموزان، والدین و مسئولان مدرسه برای بازدید، انگیزه‌ی خوبی برای ادامه‌ی شاهنامه‌خوانی است.

در صورت امکان نمایش فیلم از کار نقالان و پرده‌خوانان شاهنامه، برای همه‌ی گروه‌های سنی گیرایی دارد. آگاهی از نظرات شاعران و ادیبان کشورهای دیگر و نهادهای فرهنگی جهانی از جمله یونسکو و... همچنین معرفی ترجمه‌های شاهنامه و توضیح در این باره که ژول مول فرانسوی در سده‌ی ۱۹ میلادی سی‌سال از عمر خود را برای ترجمه‌ی شاهنامه گذراند، نوجوانان را سرشار از اعتمادبه‌نفس و افتخار می‌کند. آن‌ها به خود خواهند بالید که جهانیان به این اثر برجسته‌ی حماسی فارسی چنین قدر می‌نهند. حس میهن‌دوستی در آن‌ها نیرو می‌گیرد و کنجکاویشان برای خواندن شاهنامه بیشتر می‌شود.

شخصیت‌های شاهنامه

شخصیت در شاهنامه از اساسی‌ترین عناصر این اثر جاودانه است.

بیراه نیست اگر این عنصر را سنگ بنای شاهنامه بدانیم. چرا که داستان‌ها و حوادث این اثر گران‌سنگ به محوریت شخصیت‌هاست. باید به این نکته توجه داشت که شاهنامه یک اثر داستانی- تاریخی است. پس نگرشی عمیق به این عنصر لازم است. لازم به ذکر است که نمی‌توان دقیقاً انواع شخصیت‌ها را در شاهنامه تقسیم‌بندی کرد، زیرا بعضاً مشترک بین دو یا چند تقسیم‌بندی قرار می‌گیرند.

تقسیم‌بندی شخصیت‌های شاهنامه:

۱. اساطیری: کیومرث، هوشنگ، تهمورث و جمشید از مهم‌ترین نام‌های این بخش می‌باشند. (در این بخش کشف آتش، ترویج کشاورزی و پی‌ریزی تمدن ایران صورت گرفته است.)

۲. پهلوانی: کاوه، رستم، سهراب، گردآفرید، سام و....

جذاب‌ترین و مشهورترین داستان‌های شاهنامه مربوط به همین بخش است که در آن پیروزی نیکی بر بدی و شر به واسطه قدرت اهورایی پهلوانان ایران زمین به دست می‌آید.

۳. تاریخی: اردشیر اول، بهمن، اسفندیار و ...

شروع سلطنت و پایه‌ریزی نوع حکومت را بیشتر در چهره‌های این قسم از شاهنامه می‌توان یافت.

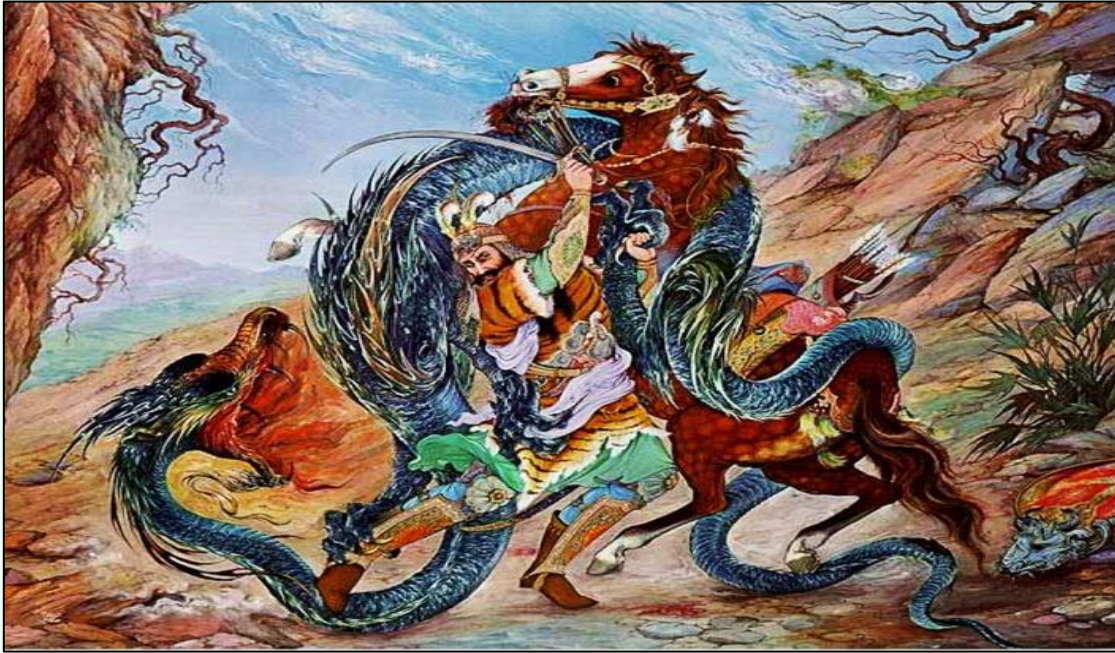
۴. غیرانسانی: سیمرغ، رخس، دیو سپید و اکوان دیو و....

فردوسی ماهرانه‌ترین محتوای نمادین را در عملکرد این شخصیت‌ها قرار داده که هرکدام با یاری رساندن به پهلوانان خود عامل پیروزی و یاریگر آن‌ها بوده‌اند. درعین حال، می‌توانستند مظهر اهریمنی نیز باشند.

به دنیا آمدن رستم

(زال / بخش آخر)

نام آورترین چهره در شاهنامه فردوسی و ادبیات فارسی، رستم داستان است. رستم به معنای پهلوان بالیده؛ و به راستی که ابر پهلوان حماسه ایرانی است.

رستم

او نماد قدرت ملی ایرانیان است و در هر جنگی که شرکت می‌کند، پیروزی حتمی با ایران است. رستم روح و روان ایران و پشت‌وپناه سپاهیان است؛ میزان علاقه فردوسی به رستم به حدی است که بعد از مرگ رستم، شاهنامه دیگر آن شور و روح ماقبل را نداشته و بیشتر شبیه غمکده‌ای است که بدترین اتفاق‌ها در آن می‌افتد.

در بخش نهم داستان، زال سربلند از امتحان و آزمایش منوچهر و موبدان درحالی که تأییدیه منوچهر برای ازدواج را دارد، به سمت پدر حرکت می‌کند. سام، زال را از آمدن سیندخت و موافقتی که با او کرده بود، آگاه می‌سازد و می‌گوید که باید به مهمانی مهراب بروند.

سام و زال به رسم پارسیان به سمت کاخ مهراب کابلی حرکت کرده و عروس را از پدر خواستگاری می‌کنند. سام هدایا و اشیاء گرانبهایی که همراه آورده به عروس پیشکش می‌کند و عروس را با اجازه پدر به سیستان برده و یک هفته جشنی

باشکوه ترتیب داده و زال به دلدار می‌رسد. اما این پایان داستان زال و رودابه نیست، چرا که همه منتظر به دنیا آمدن فرزندی هستند که موبدان خبر آن را از قبل داده بودند.

بسی برنیامد برین روزگار

که آزاده سرو اندر آمد به بار

بهار دل افروز پژمرده شد

دلش را غم و رنج بسپرده شد

شکم گشت فربه و تن شد گران

شد آن ارغوانی رخس زعفران

مدتی چند پس از گذشت عروسی، رودابه از باری که در شکم دارد، رنجور است و شب و روز آرام و قرار ندارد. از شدت درد مرگ را به چشم می‌بیند و هیچ کاری از کسی ساخته نیست. خبر به زال می‌رسد، بر بالین همسر می‌آید و از درد و رنجوری او آشفته می‌شود. آنگاه به یاد حرف سیمرغ می‌افتد، آتشی می‌افروزد و پر سیمرغ را در آتش می‌افکند.

سیمرغ فوراً می‌آید و از زال حال و احوال می‌پرسد و زال داستان دردمندی رودابه را می‌گوید. سیمرغ دستور می‌دهد او را با می‌مست کنند و پزشکی ماهر پهلوی او را بشکافد و بچه را از پهلوی مادر بیرون بیاورد. سپس گیاهی را که او نشان خواهد داد در شیر خیسانده و در سایه خشک کرده و بر جراحی مادر گذاشته و سپس پر سیمرغ را بر آن گذاشته تا بهبود یابد.

آنگاه سیمرغ پر دیگری از بازو جدا کرده، به زال می‌دهد و از او خداحافظی می‌کند. پزشک تمام کارهایی که سیمرغ دستور داده انجام می‌دهد. رودابه از درد آرام می‌گیرد و به خواب می‌رود، زمانی که رودابه از خواب بیدار می‌شود به دلیل اینکه غم به سر آمد، نام پسر را رستم می‌نهد.

چو از خواب بیدار شد سرو بن

به سیندخت بگشاد لب بر سخن

برو زر و گوهر برافشانند

ابر کردگار آفرین خواندند

مر آن بچه را پیش او تاختند
بسان سپهری برافروختند
بخندید از آن بچه سرو سهی
بدید اندرو فر شاهنشهی
به رستم بگفتا غم آمد بسر
نهادند رستمش نام پسر

نوزاد یکروزه همانند کودکی یکساله، درشتاندام و قوی بنیه بود و ده دایه به او شیر می‌دانند تا سیر شود. زمانی که یکساله می‌شود مجسمه‌ای از حریر به‌اندازه او می‌دوزند و درونش را از موی سمور و سنجاب پر می‌کنند. بر بازوی او نقش ازدها و در چنگش چنگال شیر می‌نگارند و با گرز بر شانه و سنائی زیربغل بر اسب می‌نشانند. سپس این مجسمه را به همراه نامه‌ای به نزد سام می‌فرستند تا فرزند زال را مجسم ببیند. سام از دیدن مجسمه بسیار خوشحال می‌شود و می‌گوید: این پسر وقتی بزرگ شود شبیه خود او خواهد شد و پس از چندی به دیدار پسر و نوه خود می‌آید.

چو از دور سام یل آمد پدید
سپه بر دو رویه رده برکشید
فرود آمد از باره مهراب و زال
بزرگان که بودند بسیار سال
یکایک نهادند سر بر زمین
ابر سام یل خواندند آفرین
چو گل‌چهره‌ی سام یل بشکفید
چو بر پیل بر بچه‌ی شیر دید
چنان همش بر پیل پیش آورید
نگه کرد و با تاج و تختش بدید
یکی آفرین کرد سام دلیر

که تهما هژبرا بزی شاد دیر
ببوسید رستمش تخت ای شگفت
نیا را یکی نو ستایش گرفت
که ای پهلوان جهان شادباش
ز شاخ توام من تو بنیاد باش
یکی بندهام نامور سام را
نشایم خور و خواب و آرام را
همی پشت زین خواهیم و درع و خود
همی تیر ناوک فرستم درود
به چهر تو ماند همی چهره‌ام
چو آن تو باشد مگر زهره‌ام

رستم در کنار پدر، بزرگ می‌شود و آیین و آداب پهلوانی و پیکار می‌آموزد. شبی در جایگاه خود خفته بود که با صدای بانگ و فریاد بیدار می‌شود و می‌فهمد که پیل سپید جنگی از بند رها شده و به گروهی آسیب رسانده است. رستم از خواب برمی‌خیزد، گرز جد خود سام را برمی‌دارد و به سرای خانه می‌آید. نگهبانان در را به روی او می‌بندند، اما رستم با گرز قفل را باز کرده و بیرون می‌آید و با ضربه‌ای که به فرق پیل سپید می‌زند، او را از پای درمی‌آورد.

زال برای ازدست‌دادن فیلی جنگ‌آزموده ناراحت می‌شود، اما پسر را تحسین می‌کند و از او می‌خواهد قبل از اینکه آوازه دلاوری‌هایش به همه‌جا برسد، به خون‌خواهی جدش نریمان که به دست مردم حصار کوه کشته شد، برخیزد.

رستم با لباسی مبدل و کاروانی نمک به حصار کوه می‌رود و با نقشه‌ای تمام افراد آنجا را می‌کشد و غنایم را به همراه نامه‌ای به سمت زال گسیل می‌کند.

منوچهر را سال شد بر دو شصت

ز گیتی همی بار رفتن ببست

ستاره‌شناسان بر او شدند

همی ز آسمان داستان‌ها زدند

ندیدند روزش کشیدن دراز

ز گیتی همی گشت بایست باز

بدادند زان روز تلخ آگهی

که شد تیره آن تخت شاهنشاهی

که رفتن آمد به دیگر سرای

مگر نزد یزدان به آیدت جای

از طرفی منوچهر ۱۲۰ سال عمر کرده و به گفته موبدان به روزهای پایانی زندگی‌اش نزدیک می‌شود. او فرزند خویش نوذر را فرامی‌خواند و در حضور جمع او را به دادگری و رعیت‌پروری اندرز می‌دهد و به آمدن پهلوانی به نام رستم و تاخت‌وتاز افراسیاب تورانی اشاره کرده و جان به جان آفرین تسلیم می‌کند.

این انتهای داستان زال و پادشاهی منوچهر و ابتدای داستان جنگ، دلاوری و پهلوانی‌های رستم است.

بجوی ای پسر چون رسد داوری

ز سام و ز زال آنگهی یاوری

وزین نو درختی که از پشت زال

برآمد کنون برکشد شاخ و یال

ازو شهر توران شود بی هنر

به کین تو آید همان کینه ور
بگفت و فرود آمد آتش بروی
همی زار بگریست نوذر بروی
بی آنکش بدی هیچ بیماری
نه از دردها هیچ آزاری
دو چشم کیانی به هم بر نهاد
بیژمرد و برزد یکی سرد باد
شد آن نامور پره‌نر شهریار
به گیتی سخن ماند زو یادگار

۱۷

نمایش

کودکان در هر سن و سالی که باشند عاشق نمایش دادن هستند، در مدرسه، در منزل و تقریباً در هر جایی که هستند. از جمله فواید نمایش می توان به این موارد اشاره کرد: افزایش مهارت های اجتماعی در کودکان، افزایش روحیه کار جمعی در کودکان، بلوغ عاطفی و رشد آگاهی.

بازی نمایشی مهارت های اجتماعی را از طرق مختلف ارتقاء می بخشد؛ از بازی کردن با دیگر کودکان، تا پی بردن به اینکه چه احساسی داری وقتی به جای یک شخصیت دیگر هستی، دادن نقش به کودکان دیگر در داستان خود، کودکان یاد می گیرند که چگونه با دیگران هم بازی شوند و دیگران را در کار خود سهیم کنند.

نقش بازی کردن می تواند به کودکان موارد بسیاری را در مورد احساسات یاد بدهد و این درس ها در تمام دوران زندگی با کودک همراه هستند و کمک می کند که یاد بگیرند چگونه احساس خود را بیان و ابراز کنند. همچنین کودکان از طریق بازی نمایشی و نقش بازی کردن درمی یابند که جهان چگونه کار می کند. این به آن ها کمک می کند تا نتیجه گیری و تصمیم های منطقی را اتخاذ کنند. به همین علت اجرای نمایش در کلاس می تواند روش مفیدی برای آموزش بسیاری از مهارت ها به کودکان باشد.

مراحل اجرای نمایش در کلاس

یک داستان مناسب را برای نمایش خلاق انتخاب کنید و برای کلاس بازگوید.

طرح اصلی را با کمک کلاس به مراحل و صحنه هایی مختلف تقسیم کنید تا قابل اجرا باشد. مراحل و صحنه ها را برای دانش آموزان یادداشت کنید.

از روی یادداشت ها یک یا چند صحنه را برای اجرا کردن انتخاب کنید.

صحنه یا صحنه های انتخاب شده را به مراحل جزئی تر تقسیم کنید.

در مورد صحنه یا صحنه ها وضع ظاهری صحنه، انگیزه ها، شخصیت پردازی، زمان، ساخت ظاهری شخصیت ها و غیره بحث کنید و به کودکان کمک کنید تا بتوانند از شخصیت ها با توجه به اعمال و این که کاری را چگونه و چرا انجام داده اند یک تصویر ذهنی بسازند.

بازیگران را انتخاب کنید و آن ها را برای بحث و برنامه ریزی در مورد جزئیات اجرای کار در زمان بازی، آزاد بگذارید.

با سایر دانش آموزان برنامه ریزی کنید و توجه آن ها را جلب کنید به این که ممکن است تکرار بخشی از وانمود بازی بر عهده آن ها باشد.

از تماشاگران بخواهید که بازی را برای پیدا کردن پنج نکته مورد علاقه و پنج نکته ای که در بازی بعد باید اصلاح شود به دقت تماشا کنند.

با یک علامت از قبل تعیین شده، آغاز نمایش را اعلام کنید و بگذارید تا آخر ادامه یابد.

برنامه را ارزیابی کنید و اگر وقت اجازه داد بازیگران جدید را برگزینید و یک بار دیگر صحنه را تکرار کنید.

عنوان نمایش: درخت انجیر و پیرمرد باغبان

زمان: ۳۰ دقیقه

برگرفته از کتاب: قصه‌های دلنشین برای بچه‌ها (داستان‌های مرزبان‌نامه)

نویسنده: بتول نجفی لیسه رودی

شخصیت‌های داستان: قصه‌گو، پادشاهی به نام خسرو انوشیروان، پیرمرد باغبان

هدف: آموزشی و تربیتی (ضرب‌المثل: دیگران کاشتند و ما خوردیم، ما بکاریم و دیگران بخورند).

راهنمایی مخصوص نمایش:

۱- اجرا به وسیله‌ی دانش‌آموزان، با راهنمایی و نظارت مربی انجام گیرد.

۲- مربی نیز می‌تواند نقش قصه‌گو را در نمایش ایفا کند تا دانش‌آموزان را بر سر شوق آورد.

۳- باتوجه‌به ظاهر شخصیت‌ها، بچه‌ها را گریه کنید.

۴- فضای اجرای نمایش باتوجه‌به متن آن طراحی و تنظیم شود.

قصه‌گو: یکی بود، یکی نبود ... روزی از روزها، خسرو انوشیروان تصمیم گرفت به گردش برود. فصل بهار بود و همه‌جا پر از گل و شکوفه.

تماشای صحرا و سبزی زمین دل هر بیننده‌ای را شاد می‌کرد. انوشیروان همین‌طور که می‌رفت به باغ زیبایی رسید که پر از درخت‌های بلند و پرشکوفه بود. در آن باغ پیرمرد سالخورده‌ای را دید که خستگی و پیری از تمام صورتش پیدا بود اما با این‌وجود به‌سختی مشغول کار بود جوری که حضور انوشیروان را حس نکرد. انوشیروان سرگرم تماشای مرد بود. پیرمرد گودال‌هایی می‌کند و نهال‌های جوانی را با زحمت در آن می‌کاشت و بعد به آن‌ها آب می‌داد.

انوشیروان: این پیرمرد را نگاه کن! با چه حرارتی کار می‌کند انگار جوان بیست‌ساله است، تازه دارد درخت هم می‌کارد یک‌پایش لب گور است ولی با چه همتی کار می‌کند.

کمی جلوتر رفت و گفت:

سلام عمو جان چه کار می کنی؟

پیرمرد که انوشیروان را نمی شناخت درحالی که هنوز سرگرم کار بود پاسخ داد:

پیرمرد: مگر نمی بینی؟ دارم درخت می کارم، اگر هم این درخت را نمی شناسی بگویم که درخت انجیر است.

(انوشیروان به فکر فرورفت.)

قصه گو: پیرمرد نکته سنج بود و طوری جواب او را داد که متوجه شود سؤال بی معنی پرسیده چون او می دید که پیرمرد درخت می کارد پس باید می پرسید چه درختی می کارد که خودش جواب داده بود درخت انجیر می کارد.

انوشیروان: عجب پیرمرد زنده دل و حاضر جوابی است. درخت انجیر می کارد و مطمئن هستم که به این زودی ها میوه نمی دهد. این پیرمرد بهتر است برای آخرتش کاری کند که دیگر خیلی پیر است حالا چه به درخت کاشتن، آن هم درخت انجیر!

در همین فکر بود که دوباره به پیرمرد گفت:

انوشیروان: پیرمرد تو که دیگر جوان نیستی و کارهایت را هم کردی. بهتر نبود درختی بکاری که حداقل خودت هم از میوه هایش بخوری؟ نهال انجیر که تا سال ها میوه نمی دهد ... فکر می کنی این درختی را که با این زحمت می کاری و مراقبت می کنی میوه اش به خودت می رسد؟

پیرمرد: درست است که جوان نیستم و تا به حال هم خیلی کار کرده ام اما آدم تا وقتی زنده است باید کار کند و گرنه از بین می رود و بیکاری آدم را زودتر می کشد. اما در مورد این که می گویی بهتر بود درختی می کاشتم که میوه اش به خودم می رسید، بله درست است ممکن است به خودم نرسد اما به دیگران که می رسد. همان طور که میوه ای درختانی که دیگران کاشتند به ما رسید. مگر نشنیده ای که می گویند:

بکاشتند و بخوردیم و کاشتیم و خوردند   چون بنگری همه برزگران یکدیگریم

بله، پسرم.

ما هم برزگران همدیگر هستیم. من می‌کارم شما می‌خورید شما می‌کارید بچه‌های من می‌خورند. پس اصلاً مهم نیست که این میوه‌ها به من برسد یا نه. مهم‌ترین کار این است که فایده‌ی این درخت بالاخره در آینده به کسانی خواهد رسید.

انوشیروان از حرف‌های پیرمرد بسیار خوشش آمده بود. به فکر فرورفت و با خود گفت:

انوشیروان: عجب پیرمرد دانا و خردمندی است. با این سن و سال کار می‌کند و شکایتی هم ندارد اگر میوه‌های درختش به خودش نرسد، خوشا به حال این آدم‌ها!

بعد دوباره رو به پیرمرد کرد و گفت:

دروغ بر تو ای پیرمرد. حالا بگو این باغ مال خودت است یا نه؟

پیرمرد: نه، باغ مال ارباب من است که سال‌هاست برای او کار می‌کنم.

(انوشیروان بیشتر تعجب کرد چون ارباب پیرمرد اینجا نبود و او به جای این که سخت کار کند می‌توانست دست از کار بکشد.)

انوشیروان (درحالی که بامحبت نگاهی به داستان زحمت کش پیرمرد کرد): اگر باغ مال خودت بود آیا برایت فرقی می‌کرد؟ یعنی بازهم کار می‌کردی؟

پیرمرد: خب معلوم است مگر فرقی می‌کند؟ چه باغ مال من باشد و چه نباشد این کاری است که باید انجام بدهم. تازه من عادت ندارم نان حرام بخورم. چون می‌دانم که خدا همیشه شاهد و ناظر کارهای بنده‌هایش است. من تا زمانی که جان دارم کار می‌کنم چرا که کار جوهر انسان است.

(خسرو انوشیروان شیفته‌ی مرد باغبان شده بود و چند لحظه به فکر فرورفت.)

انوشیروان: باغی در این نزدیکی است که صاحبی ندارد و مال دربار است، درست است؟

پیرمرد: بله، باغستان زیبایی است اما کسی به آن نمی‌رسد.

انوشیروان: اگر باغ مال تو باشد به آن می‌رسی؟

پیرمرد: بله!

انوشیروان: پس آن باغ مال تو! برو و در آن درخت بکار و نهال‌های انجیر نیز در آن بنشان اگر آن‌ها میوه دادند و تو هم بودی، میوه‌هایش را پیش من بیاور که تو را هدیه‌های بسیاری بدهم.

پیرمرد (درحالی‌که خوشحال شده بود و از انوشیروان تشکر می‌کرد): در آن باغ هم درختان زیادی خواهم کاشت چرا که گفته‌اند:

" کاشتند و ما خوردیم، بکاریم و دیگران بخورند "

(انوشیروان سری تکان داد و رفت.)

قصه‌گو: سال‌ها بعد پیرمرد فرسوده و کوچک اندامی سراغ انوشیروان آمد. پیرمردی که دست‌هایش از شدت کار پینه‌بسته بود و از پیری پشتش خم شده بود. پیرمرد سبدی از میوه‌های انجیر به همراه آورده بود درحالی‌که هنوز هم در چشم‌های پر نورش امید به کار و زندگی دیده می‌شد.

نام نمایش: قصه‌ی زمین

اهداف:

آشنایی با زمین و نعمت‌های خداوند

شکرگزاری پروردگار

شخصیت‌ها: قصه‌گو، زمین، جنگل، کوه، دریا، شیر، انسان.

قصه‌گو: آی بچه‌های نازنین زمینو خوب نگا کنید

سقف سرش آسمونه، قشنگیاش فراونه

زمین کجا نشستی؟!

زمین: من اینجا، من اینجا

قصه‌گو: بچرخ تو رو ببینم

زمین: می‌چرخم و می‌چرخم

زمین: آی تو که روم نشستی حالا بگو کی هستی؟

کوه: آی بچه‌ها من کوهم بلند و با شکوهم

قله من قشنگه

تنم از خاک و سنگه

قصه‌گو: ای کوه بچرخ

کوه: آخه نمی‌شه بچرخم

قصه‌گو: چرا نمی‌شه بچرخی؟

کوه: کوه اگه جابه‌جا بشه دردسری بپا میشه

قصه‌گو: واسه بچه‌های نازنین این گلای روی زمین می‌چرخه؟!

کوه: واسه بچه‌های نازنین این گلای روی زمین می‌چرخم

قصه‌گو: زمین کجا نشستی؟!

زمین: من اینجام، من اینجام

قصه گو: بچرخ تو را ببینم

زمین: می چرخم و می چرخم

زمین: آی تو که روم نشستی حالا بکو کی هستی؟!

دریا: هم رنگ آسمونم دریای پرآبم من، پر موج و بی تابم من

قصه گو: بچرخ دریای پرآب

دریا: آخه نمی شه بچرخم

قصه گو: بگرد مانند گرداب

دریا: آخه نمی شه بگردم

قصه گو: جون ماهی ها

دریا: نه نمی شه

قصه گو: جون پریا

دریا: نه نمی شه

قصه گو: واسه بچه های نازنین، این گلای روی زمین می چرخمی؟!

دریا: واسه بچه های نازنین، این گلای روی زمین می چرخم.

قصه گو: زمین کجا نشستی؟

زمین: من اینجام، من اینجام

قصه گو: بچرخ تو رو ببینم

زمین: می چرخم و می چرخم

زمین: آی تو که روم نشستی حالا بگو کی هستی؟!

جنگل: این جنگلو که می بینی ریشه داره توی زمین، پر از درخته همه جاش، پر گل و برگه شاخه هاش

زمین: جنگل سبز و پر درخت، با ریشه‌های سفت و سخت، میشه پیشمون بمونی؟!

جنگل: چرا نمی شه، خوبم میشه

زمین: میشه برامون بخونی؟

جنگل: چرا نمی شه، خوبم میشه

هم پیشتون می مونم، هم براتون می خونم

آی بچه‌های نازنین با شاخ و برگام رو زمین هوا رو من پاک می‌کنم زمین و نمناک می‌کنم

قصه‌گو: جنگل بچرخ

جنگل: نمی شه

قصه‌گو: جون درختا

جنگل: نمی شه

قصه‌گو: جون حیوونا

جنگل: نمی شه

قصه‌گو: واسه بچه‌های نازنین، این گلای روی زمین می‌چرخه؟

جنگل: واسه بچه‌های نازنین، این گلای روی زمین می‌چرخم.

قصه‌گو: زمین کجا نشستی؟

زمین: من اینجا، من اینجا

قصه‌گو: بچرخ تو رو ببینم

زمین: می‌چرخم و می‌چرخم

زمین: آی تو که روم نشستی حالا بگو کی هستی؟!

شیر: سلطان جنگل هستم همیشه اول هستم یال پریشون دارم پنجه و دندون دارم

با فریاد و نعره من می لرزه قلب دشمن ببر و پلنگ تو بیشه حریف من نمی شه

قصه‌گو: ای شیر بچرخ

شیر: می چرخم، می چرخم و می چرخم

قصه‌گو: زمین کجا نشستی؟!

زمین: من اینجام، من اینجام

قصه‌گو: بچرخ تو رو ببینم

زمین: می چرخم و می چرخم

زمین: آی تو که روم نشستی حالا بگو کی هستی؟!

انسان: منم منم انسانم، هرچی باشه نیازم، براحتی می سازم

قصه‌گو: انسان خوب و مهربون، می خوام بشی هم بازیمون؟!

انسان: چرا نمی خوام خوشم می خوام

قصه‌گو: انسان بچرخ

انسان: می چرخم

قصه‌گو: حالا بگرد

انسان: می‌گردم و می‌گردم   هی و هی و هی چرخیدم   اینور سرک کشیدم   اونور سرک کشیدم
حرفای خوب شنیدم   چیزای خوب فهمیدم   بازی و شادی کردم   بازی و نازی کردم.

در آخر زمین وسط می‌ایستد و بقیه هم دور او دست هم را می‌گیرند و یک دور می‌چرخند بعد همین طوری می‌نشینند.

زمین ایستاده می‌خونه: آهان حالا فهمیدم زمین زیبا منم

جنگل دارم پر از درخت (به نقش جنگل اشاره می‌کند او هم بلند می‌شود و تعظیم می‌کند)

کوه‌های من بلند و سخت

دریای پر آب رو تنم

حيوون زيبا رو تنم

انسان دانا رو تنم

زمين زيبا منم

بقيه: زمين زيبا تويي زمين زيبا تويي.

نام نمایش: اژدهایی که اژدها نبود! (به مناسبت دهه فجر)

نویسنده: منوچهر اکبرلو

اهداف:

آشنایی با انقلاب اسلامی و ارزش‌های آن

شخصیت‌ها: قسه‌گو، اژدها، حاکم، مرد اول، مرد دوم، مردم

قسه‌گو:

حاکمی حکومت می‌کرد. حاکم به همه‌ی مردم زور می‌گفت. حتی به بچه‌ها...

هر کس هر چه می‌کاشت، باید نصفش را می‌داد به حاکم بدون اینکه حاکم زحمت کشیده باشد.

انبارهای خانه‌ی حاکم پر بود از گندم و جو و پول‌های مردم. جلوی انبار هم یک اژدها نگهبانی می‌کرد تا کسی داخل انبار نرود.

{یکی از بچه‌ها که اژدها شده به خود می‌پیچد و صدا در می‌آورد}

می‌بینید بچه‌ها راستی این دوست شما هست (قسه‌گو نام اصلی بازیگر را می‌گوید).

قسه‌گو: حالا دارد نقش اژدها را بازی می‌کند. درست است که هیچ‌کس دوست ندارد، جای یک آدم یا موجود بد باشد ولی خوب چاره‌ای نیست. نمایشنامه دهه فجر ما اژدها می‌خواهد و دوست شما هم قبول کرده که نقش اژدها بازی کند.

خوب حالا ادامه می‌دهیم. (به بازیگر) تو حالا اژدها شو. (بازیگر بازی را ادامه می‌دهد). این هم خود حاکم (حاکم جلو می‌آید) بگذارید یک تاج هم بگذارم سرت. آهان! حالا درست شد.

حاکم: پول بدین. هر کی کار می‌کنه چه تو مزرعه چه توی خونه باید بیشتر شو بده به من...

{چند نفر نقش مردم را بازی می‌کنند. از هر کدام چند سکه می‌گیرد}

مرد شماره‌ی یک: من به این پول احتیاج دارم. برایش خیلی زحمت کشیدم!

حاکم: منم زحمت می‌کشم ازت می‌گیرم. منم احتیاج دارم. ده تا خونه دارم و می‌خوام ده تا خونه دیگه هم داشته باشم. (به مرد دوم) اون چیه؟

مرد شماره‌ی دو: (بستنی لیس می‌زند) بستنی می‌خورم.

حاکم: بده من، مال من هست. (بستنی را از مرد دوم می‌گیرد.)

مرد شماره‌ی دو: آخه من نصفش را خوردم به درد شما نمی‌خوره.

حاکم: راست میگی‌ها (بستنی را دور می‌اندازد.)

مرد شماره‌ی دو: حیف شد.

قصه‌گو: بچه‌ها می‌بینید! چه حاکم بدی است. کسی دوست ندارد جایی که زندگی می‌کند، چنین حاکمی داشته باشد. (بچه‌های تماشاگر صحبت می‌کنند.)

ولی خوب آن حاکم اژدها را داشت. مردم فکر می‌کردند که اگر بخواهند حقشان را بگیرند، اژدها به سراغشان می‌آید.

اژدها: منو می‌گه! (غرش می‌کند.)

حاکم: درسته، اونو می‌گم. (می‌خند)

قصه‌گو: تا اینکه یک روز یکی از مردم شهر متوجه چیزی شد. او متوجه چی شد؟ (بچه‌ها صحبت می‌کنند.)

بگذارید، بگویم. او متوجه شد که اژدهای حاکم واقعاً اژدها نیست. مثل این اژدهای ما که واقعی نیست.

دوست شماست یعنی... (نام اصلی بازیگر را می‌گوید.) ببینید.

{اژدها و حاکم با هم حرف می‌زنند. مرد دوم پنهانی آن دو را نگاه می‌کند. اژدها نقاب یا هر چیزی که در نمایشنامه به نشانه‌ی اژدها داشته، بر می‌دارد. آنها آرام حرف می‌زنند.}

حاکم: آفرین! خوب نقش بازی می‌کنی.

اژدها: آره، هیچ‌کس فکر نمی‌کنه که اژدها وجود نداره.

حاکم: درسته به فکر خودم هم نمی‌رسید.

اژدها: من توی شهرهای دیگه هم که بودم، همین جوری کلک می‌زدم.

حاکم: ولی من می‌ترسم

اژدها: چرا؟

حاکم: می ترسم مردم بفهمند و اونوقت کار خیلی خراب میشه!

اژدها: متوجه نمی شن. فردا من بیشتر سروصدا می کنم. تو هم بگو اژدها عصبانی شده.

بگو: مردم! مواظب باشین مواظب باشین و به اژدها نزدیک نشین.

حاکم: کلک خوبیه (با هم خندیدند).

قصه گو: فهمیدین بچه ها چی شده؟ اژدها واقعی نیست. یک آدم غریبه این کلک را به حاکم یاد داد تا پول های مردم را بگیرند.

ولی آن ها متوجه نبودند که این مرد (اشاره به مرد دوم) آنها را تماشا می کند و به آنها شک کرد.

مرد شماره ی دو: من حدس می زدم که یه کلکی تو کار باشه. حالا باید برم و به مردم بگم.

(می خواهد برود اما...) ولی اگر همین جووری برم بگم کسی باور نمی کنه. باید آروم آروم این کار را بکنم.

قصه گو: از آن به بعد (اشاره به مرد دوم) او هر شب چند نفر را با خودش می برد و به آن ها نشان می داد که اژدها واقعی نیست و یک آدم غریبه است. آن آدم با حاکم همراه شده تا به مردم زور بگویند.

مدتی گذشت تا کم کم مردم فهمیده بودند اژدها، اژدهای راست راستی نیست. تا اینکه یک روز ...

مرد شماره ی دو: حالا موقعش شده بریم پیش حاکم.

مردم: درسته، درسته.

مرد شماره ی دو: جناب حاکم بیرون بیا!

{حاکم جلو می آید.}

حاکم: چیه؟ اومدین پول هاتون را بدین؟ آفرین به شما!

مرد شماره ی دو: اومدیم بگیم ما دیگه به تو پول نمی دیم.

مردم: درسته، درسته.

مرد شماره ی دو: هر کس کار می کنه و زحمت می کشه، پولش باید مال خودش باشه.

مرد شماره ی دو: تازه! باید پول هایی که قبلاً از ما گرفته بودی، پس بدی.

حاکم: شوخی می کنی؟

قصه گو: (به تماشاگرا) بچه ها مرد شوخی می کرد؟

حاکم: ولی مثل اینکه شما یه چیزی رو یادتون رفته.

مردم: چی رو؟

حاکم: اژدها

مرد شماره ی دو: این اژدها که واقعی نیست.

حاکم: چی گفتی؟ اژدهای من واقعی نیست؟ اژدها بیا و به این ها نشون بده که واقعی هستی.

{اژدها جلو می آید و سروصدا می کند.}

مرد شماره ی دو: الان معلوم میشه. (رو به مردم) آماده اید؟

مردم: ب... له!

مرد شماره ی دو: یک، دو، سه! حمله!

{به طرف اژدها می روند.}

اژدها: صبر کنین!

{خودش را نشان می دهد.}

حاکم: این کار رو نکن. می فهمن که اژدها نیستی.

اژدها: دیگه فایده نداره. متوجه شدن! حالا موقع فراره. باید برم یه جای دیگه. جایی که هنوز از اژدها

می ترسن. من رفتم.

{فرار می کند}

حاکم: پس من چی؟

قصه گو: هیچی. دوره ی حاکم تمام شده بود. حالا مردم پیروز شده بودند. آنها انقلاب کرده بودند. از حاکم و

اژدها نترسیده بودند. حالا موقع چیست؟ موقع جشن پیروزی انقلاب. هر کس که حاضر هست، کمک کند همه جا را

چراغانی کنیم، دستها بالا...

نام نمایش: گرگم و گله می برم

نویسنده: افسانه شعبان‌نژاد

منبع: کتاب گرگم و گله می برم، انتشارات کانون پرورش فکری

اهداف:

پرهیز از حيله‌گری

کمک و همکاری با دیگران

شخصیت‌ها: بز زنگوله پا، خانم گاوه، رود، باد، ابرها، گرگ، صدای بزغاله‌ها

صحنه‌ی اول

روز است. صحنه، دشتی را به شیوه‌ای کودکانه مجسم می‌کند. بز زنگوله پا به صحنه می‌آید. به اطرافش نگاه می‌کند و جست و جوکنان به این سو و آن سو می‌رود.

بز زنگوله پا: هوارهوار غصه دارم قطار قطار چه کار کنم؟

چه چاره‌ای سوار کنم؟ کجا برم؟

اینجا برم، اونجا برم؟ بزغاله هامو میخوام من بچه‌هامو می‌خوام.

بزغاله هام نباشن، دنیا برام سیاهه شیم بدون ماهه

خانم گاوه هراسان وارد می‌شود.

خانم گاوه: ماع و ماع و ماع چیه چیه؟ سروصدا مال کیه؟

چی شده همچین می‌کنی؟ چرا ما رو غمگین می‌کنی؟

بز زنگوله پا: نگو نگو شنگولم نیست نگو نگو منگولم نیست حبه‌ی انگورم نیست نه دل دارم نه طاقت، داد

می‌زنم حسابی، نمی‌کشم خجالت.

خانم گاو: داد بکشی یا نکشی، چاره نمی شه کار تو دسته گلات، بزغاله هات، باز نمی آن کنار تو کار کار
گرگ رو سیا ست او دشمن بزغاله هاست چاره‌ی کارت رفتنه رفتن و پیدا کردنه باید بری یواش یواش
دنبال گرگ و ردپاش

بز زنگوله پا: می رم و پیداش می کنم رسوای دنیاش می کنم

از صحنه خارج می شود. خانم گاو به مسیر رفتن او نگاه می کند.

خانم گاو: خدا کنه زود برسی به بچه هات خنده بیاد روی لبات از صبح تا شب تو سبزه ها بازی کنی
با بچه ها

درحالی که از صحنه خارج می شود.

خانم گاو: خدا کنه گرگه به اینجا نرسه، گرگه پاهاش به خونه ما نرسه

صحنه‌ی دوم

فضای دیگری از دشت. بز زنگوله پا خسته و بی‌رمق وارد صحنه می شود.

بز زنگوله پا: جم جمک برگ خزون زیر سقف آسمون گشتم و گشتم دویدم بزغاله هامو ندیدم،
جم جمک خورشید و ماه خسته ام خسته‌ی راه، جم جمک گل قاصدک، گرگه اومد با کلک شنگول و
منگول رو برد حبه‌ی انگور رو برد، جم جمک کفتر و بام، من موندم با غصه هام
صدای رود به گوش می رسد.

رود: آهای آهای زنگوله پا!

بیا اینجا، بیا اینجا

بز زنگوله پا با تعجب به اطراف نگاه می کند.

بز زنگوله پا: وای انگاری صدا می آد، این صدا از کجا می آد؟ صدای گرگ بی‌حیاست، انگاری این دور و
براست، شاخ می‌زنم به دست و پاش، به شکم و به اون چشاش، شاخ می‌زنم که پا نشه، از رو زمین جدا نشه، تا
بچه هامو پس بده، تا باز به من نفس بده،

بار دیگر به این طرف و آن طرف می‌رود و جست‌وجو می‌کند.

بز زنگوله پا: گرگ سیاه، گرگ بلا!

من اومدم به جنگ تو، جلو بیا منم بز زنگوله پا

جست می‌زنم روی دو پا

با این دوتا شاخ بزرگ من اومدم به جنگ گرگ

چند نفر که دست در دست هم دارند و رود را می‌نمایانند وارد می‌شوند.

رود: پر آبم و قشنگم چه صاف و آبی‌رنگم شر و شر و شر صدامه صدای خنده هامه بیا لب‌ت رو تر

کن خستگی هاتو در کن

بز زنگوله پا به طرف رود می‌رود.

بز زنگوله پا: جم جمک رود پر آب، بزی می‌ره با شتاب، می‌ره تا خونه گرگ، خونه گرگ بزرگ، میره تا

بزغاله هاشو بگیره.

در آب رود دست و رو می‌شوید.

بز زنگوله پا: دست شما درد نکنه رود پر آب! پیراهنت پر پیچ‌وتاب راستی که با آب خنک

به بزی جان کردی کمک خستگی دور شد از تنم

رود: وقتی به گرگ رو سیاه رسیدی به آخر جاده و راه رسیدی صدام بزن بگو رود تا که پیام زود زود

بز زنگوله پا از صحنه خارج می‌شود. رود هم آرام از صحنه بیرون می‌رود. بز زنگوله پا از صحنه خارج می‌شود.

صحنه سوم

فضایی دیگر از دشت. بز زنگوله پا خسته‌تر، ناتوان‌تر و غمگین‌تر وارد صحنه می‌شود و راه می‌رود.

بز زنگوله پا: پا ندارم نا ندارم چیزی به جز غصه و غم‌ها ندارم وای که با این پا و با این رفتنم

با سم زخمی و با درد تنم به خونه ی گرگ سیاه نمی‌رسم به آخر جاده و راه نمی‌رسم دلم برای بچه‌هام

تنگ شده اما پاهام خسته شده، لنگ شده نه جای پای گرگه هست نه که صدای گرگه هست

صدای هوهوی باد در صحنه می‌پیچد. بز زنگوله پا به اطراف نگاه می‌کند.

بز زنگوله پا: وای انگاری صدا می آد این صدا از کجا می آد؟ صدای گرگ بی حیاست انگاری این دور و براست شاخ می زنم به دست و پاش به شکم و به اون چشاش شاخ می زنم که پا نشه از رو زمین جدا نشه

به این طرف و آن طرف می رود.

بز زنگوله پا: آهای آهای گرگ سیا، گرگ بلا!

من اومدم به جنگ تو، جلو بیا، جلو بیا منم بز زنگوله پا جست می زنم روی دوپا با این دو تا شاخ بزرگ اومده ام به جنگ گرگ

باد وارد صحنه می شود و به این طرف و آن طرف می رود.

باد: هو هو منم منم باد سرحال و خوشحال و شاد از سفر دور و دراز اومدم بادم و با هوهوی ساز اومدم برگا رو با خود به سفر می برم اونا رو هی این ور و اون ور می برم درختارو تکون می دم بادبادکو به دست آسمون می دم

به طرف بز زنگوله پا می رود. بز زنگوله پا عقب عقب می رود.

باد: خاله خاله جون!

زنگوله پای مهربون!

بادم من، شادم من، همیشه آزادم من

بز زنگوله پا: خوش به حالت که بادی خوشحال و خیلی شادی دنبال گرگ بی حیا می گردم دنبال دزد بچه ها می گردم

باد: وقتی به گرگ روسیاه رسیدی صدام بزن تا که پیام هو بکشم گرگه رو این سو بکشم گرگه رو اون سو بکشم

از صحنه خارج می شود.

بز زنگوله پا: جم جمک هوهوی باد خسته ام خوابم می آد

بز زنگوله پا می خوابد. ناگهان صدای رعد و برق به گوش می رسد.

صحنه خاموش و روشن می شود. بز زنگوله پا از خواب می پرد و وحشت زده به اطراف نگاه می کند.

بز زنگوله پا: وای انگاری صدا می آد این صدا از کجا می آد؟ صدای گرگ بی حیاست
انگاری این دور و براست شاخ می زنم به دست و پاش به شکم و به اون چشاش شاخ می زنم که پا نشه
از رو زمین جدا نشه

به این طرف و آن طرف می رود.

بز زنگوله پا: آهای آهای گرگ سیا، گرگ بلا! من اومدم به جنگ تو جلو بیا
منم بز زنگوله پا جست می زنم روی دوپا با این دوتا شاخ بزرگ اومده ام به جنگ گرگ
ابره‌ای سفید و سیاه به صحنه می آیند. با نزدیک شدن آن‌ها به هم، صدای رعد و برق بلند می شود.
ابرها: گرم گرم داد می زنیم حسابی فریاد می زنیم.

بارون می آد جر جر می آد دوباره از سفر جر جر می کنه زمینارو تر می کنه
می باره دونه دونه، دونه دونه هدیه ای از ابره‌ای مهربونه اون نباشه سبزه روی زمین نیست درخت توی
خونه ی اون و این نیست گرم و گرم موقع بارون شده موقع خندیدن ناودون شده

بز زنگوله پا: دنبال گرگ بی حیا می گردم دنبال دزد بچه‌ها می گردم
ابرها: وقتی به گرگ روسیاه رسیدی به آخر جاده و راه رسیدی داد بکشی برات کمک می آریم
روی سر گرگ سیاه می باریم گرگ و ترش می کنیم در به درش می کنیم
بز زنگوله پا: می رم و پیداش می کنم رسوای دنیا می کنم
بز زنگوله پا و ابرها از صحنه خارج می شوند.

صحنه‌ی چهارم

فضایی دیگر از دشت. بز زنگوله پا خسته‌تر از قبل وارد صحنه می شود.
بز زنگوله پا: انگاری گرگه دود شده، رفته هوا یا قطره‌ی بارون شده، رفته زمین این بی حیا آهای زمین
و آسمون! اونو به من بدین نشون
صدای نعره می آید. بز زنگوله پا آسوده و بی خیال به اطراف نگاه می کند.

بز زنگوله پا: ابری، بارونی؟ صدا: نه، نخیر بز زنگوله پا: رود مهربونی؟ صدا: نه، نخیر

بز زنگوله پا: شاید که بادی؟ صدا: نه، خیر بز زنگوله پا: بگو خیلی شادی؟ صدا: نه، خیر

بز زنگوله پا: پس بیا جلو صدا: باشه بز زنگوله پا: بیا بدو بدو صدا: باشه

ناگهان گرگ به وسط صحنه می‌پرد. بز زنگوله پا جست می‌زند و دور صحنه می‌گردد. گرگ هم روبه‌روی او دور صحنه می‌گردد.

گرگ: گرگم و گله می‌برم.

بز زنگوله پا: من شاخ دارم نمی‌دارم

گرگ: دندون من تیزتره

بز زنگوله پا: شاخای من تیزتره

گرگ: گوشتای تو لذیذترن

بز زنگوله پا: بزغاله هام عزیزترن خونه ی تو کدوم وره؟

گرگ: یا این وره، یا اون وره

بز زنگوله پا: با این دوتا شاخ بزرگ اومده ام به جنگ گرگ.

گرگ: وای که چه خنده داری!

انگاری عقل نداری تو لقمه‌ی چپم می‌شی غذای امشبم می‌شی

گرگ به‌طرف بز زنگوله پا می‌رود. بز زنگوله پا فریاد می‌زند.

بز زنگوله پا: آهای باد، آهای ابر، آهای رود! بیاین بیاین زود زود

رود و باد و ابرها وارد صحنه می‌شوند. گرگ با وحشت به اطراف نگاه می‌کند ابرها به طرف گرگ می‌روند.

صدای رعد و برق می‌آید.

ابرها: گروم گروم دُرُم دُرُم

گرگ: زود برین کنار

ابرها: نمیریم

گرگ: منو آزار ندین

ابرها: نمی شه

گرگ: جَرَجَر نکنین

ابرها: نمی شه

گرگ: منو تر نکنین (گرگ التماس می کند).

ابرها: نمی شه

بز زنگوله پا: خوب ترش کنین

ابرها: باشه

بز زنگوله پا: اینور و اونورش کنید

ابرها: باشه

بز زنگوله پا: گرگه بلاست

ابرها: می دونیم

بز زنگوله پا: باید که تَر بشه

ابرها: باشه

بز زنگوله پا: دربه در بشه

ابرها: باشه

گرگ می خواهد از میان ابرها فرار کند و به سمت بز زنگوله پا حمله کند که باد به طرفش می رود.

باد: هو می کنم، هو می کنم گرگه رو جارو می کنم

گرگ التماس می کند.

گرگ: آهای! هو هو نکن

باد: نمی شه

گرگ: منو جارو نکن

باد: نمی شه

بز زنگوله پا: گرگه ناقلاست

باد: می دونم

بز زنگوله پا: اونو تاب بده

باد: باشه

بز زنگوله پا: به دست آب بده

باد: باشه

گرگ را فوت می کند و او را به طرف رود می برد. کسانی که نقش رود را دارند او را با دستهایشان می گیرند و حرکت می دهند.

گرگ: شُر و شُر نکن

رود: نمی شه

گرگ روی شکم خود می زند.

گرگ: اینو پر نکن

رود: نمی شه

گرگ: من کار ندارم

رود: وای وای

گرگ: آزار ندارم

رود: وای وای

بز زنگوله پا: این گرگ بلاست

رود: بله

بز زنگوله پا: با دستای تَر

رود: بله

بز زنگوله پا: اونو زود ببر

رود: باشه

گرگ را از صحنه بیرون می برد. صدای گرگ آهسته و آهسته تر می شود. بز زنگوله پا با شادی و تعجب به اطراف نگاه می کند و با خوشحالی جست می زند.

همه با هم: آهای کجایین بچهها! بز زغاله ها

صدای بزغاله ها: آهای آهای آی ننه جون! زنگوله پای مهربون!

بیا بیا که گرگه رفت و دود شد گنده ترین ماهی آب رود شد

بز زنگوله پا: از اون طرف می آد صدا صدای ناز بچهها

شکر خدا که گرگه رفت و دود شد، گنده ترین ماهی آب رود شد، دویدم و دویدم و دویدم، شکرخدا به بچه هام رسیدم

ابر و باد، دور زنگوله پا می چرخند.

ابر و باد: شکر خدا که گرگه رفت و دود شد. گنده ترین ماهی آب رود شد

بز زنگوله پا: شکر خدا زنگوله پا تنها نبود درد نکنه دستای ابر و باد و رود

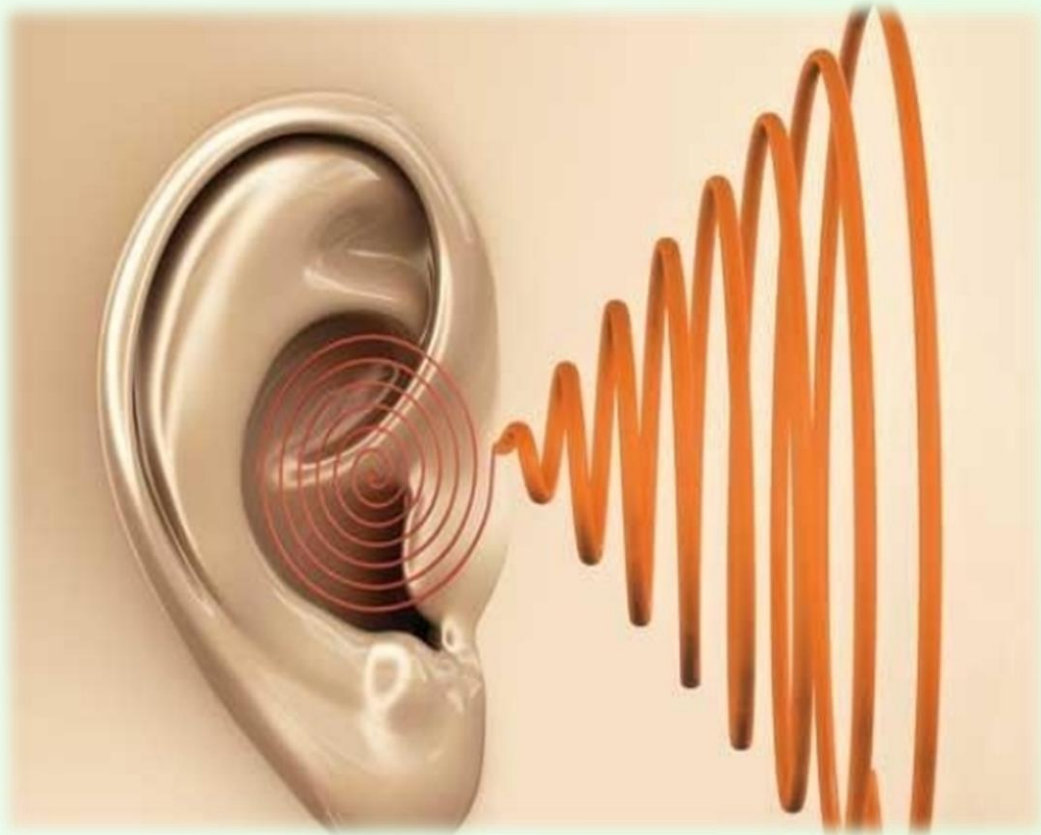
از صحنه خارج می شوند.

بخش پنجم

۱۸

تمرینات شنیداری

مربیان گرامی:

توجه کردن به تضادهای موسیقی مثل تند و کند، زیر و بم، بلند و آهسته و تقلید از شعر و آهنگ‌های کودکان می‌تواند قوای شنیداری را تقویت کند.

توصیه می‌شود، صدا سازهایی که توسط دانش‌آموزان در بخش‌های گذشته همین کتاب تهیه شده است، در این قسمت مورد استفاده قرار گیرند.

بازی قایم باشک موسیقایی

وسایل موردنیاز:

اسباب‌بازی موزیکال (وسایل دست‌ساز بچه‌ها در زنگ هنر شامل: طبلك چرخان، گیتار، ترمپت) و جایی برای مخفی کردن.

مربیان گرامی:

این بازی ایده‌ای برای تربیت شنیداری کودک است که می‌توانید آن را با کمک صدا سازهایی که در زنگ هنر ساخته‌اند انجام دهید.

روش بازی:

۱. کودک باید بتواند با گوش دادن به صدای صداساز، آن را پیدا کند.

۲. از یکی از بچه‌ها بخواهید در قسمتی از کلاس مخفی شده و مثلاً با طبلك چرخان خود صدا تولید کند و از کودک بخواهید تا با گوش دادن محل مخفی شدن دوست خود را بیابد.

۳. هر دفعه که توانست دوست خود را پیدا کند، جای کودک و نوع صداساز را تغییر داده و از کودک بخواهید آن را بیابد.

بازی گوش کن و پیدا کن

مربی‌ان گرامی:

تصویر یک حیوان، میوه، ابزار و هر چیز دیگری را به یکی از کودکان بدهید. او بدون آن که اسم آن تصویر را بگوید، درباره‌ی آن به زبان فارسی توضیح می‌دهد. سپس بچه‌ها نام آن تصویر را حدس می‌زنند. اگر بچه‌ها درست حدس زدند، تصویر بعدی را به یک کودک بدهید. تا موقعی که بچه‌ها اسم آن چیز را درست حدس نزنند هر کودک باید تصویر را بیش‌تر توضیح دهد.

بازی بشنو و جواب بده

مربی‌ان گرامی:

بچه‌های کلاس خود را به دو گروه تقسیم کنید. کلمات فارسی را برای آن‌ها بخوانید. از گروه اول بخواهید هرگاه اسم یک "جاندار" را شنیدند آن را تکرار کنند و دسته دوم از دانش‌آموزان هرگاه اسم یک "رنگ" را شنیدند آن را تکرار کنند و اگر کلمه‌ای نه جاندار بود و نه رنگ، هر دو گروه سکوت نمایند. به‌عنوان مثال:

آهو - سیب - بابا - مادر - برف - زرد - شیر - بنفش - قرمز - کبوتر - سنگ - لیوان - سفید - اردک -
مرغ - ماشین - قهوه‌ای - سیاه - کوه - آفتاب - خروس - نارنج

بازی کلمه سازی با صدای آخر کلمات

مربیان گرامی:

این بازی تمرکزی و عالی نیاز به ابزار خاصی ندارد. کافی است شما یک کلمه بگویید تا بازی هیجان انگیزتان آغاز شود.

دانش آموزان به نوبت با صدای آخر کلمه‌ی گفته شده توسط هم کلاسی خود، کلمه می‌سازند.

برای نمونه، یکی از دانش آموزان کلمه‌ای را می‌گوید مثل "سیب"؛ دانش آموز بعدی باید کلمه‌ای بگوید که با صدای پایانی "سیب" یعنی "ب" شروع شود مثل "بابا". این بازی به همین ترتیب ادامه می‌یابد.

می‌توانید زمان مشخصی را به بازی اختصاص دهید یا برای مکت دانش آموزان، آن‌ها را از بازی خارج کنید.

*توجه: این کلمات می‌توانند مربوط به یک موضوع خاص یا بدون محدودیت باشند.

موسیقی

در آموزش هنر موسیقی نیز مانند ساخت دست‌ساخته‌های هنری و نقاشی، خلاقیت را در کودکان بارور ساخته و سبب آموزش بهتر درس‌ها در کودکان می‌شود.

همچنین در سنین پیش از دبستان آموختن الفبای موسیقی به آن‌ها باعث می‌شود کودک بتواند الفبای اصلی را نیز به آسانی بیاموزد.

موسیقی در کتاب‌های راهنمای هنر در دوره اول ابتدایی، با دست‌ساخته‌های هنری دانش‌آموزان نظیر سوت سوتکهای کاغذی و قرقره‌ای یا ساخت سازدهنی با شانه و کاغذ و ایجاد صدا با برگ درختان و ساقه پیازچه شروع شده است که معلم با کمک این وسایل و ترکیب این درس با درس جهت‌یابی و حرکت در دانش‌آموزان آسیب‌دیده بینایی، ایجاد علاقه می‌کند، زیرا که در افراد آسیب‌دیده بینایی بخش اعظم اطلاعات دریافتی از فضای پیرامون خود از راه حس شنوایی به دست می‌آید.

و اما سؤال این است که آموزش موسیقی از کجا باید شروع شود و شامل چه افرادی می‌شود؟ در این زمینه یک سری تصورات غلط وجود دارد مثلاً اینکه یادگیری موسیقی استعداد ویژه‌ای نیاز دارد، شاید در بخش‌هایی از موسیقی مانند آهنگ‌سازی و ... استعداد و خلاقیت لازم باشد، اما برای نوازنده شدن اصلاً استعداد ویژه نیاز نیست و همه می‌توانند با هر سطحی نوازنده شوند. پس لازم است در کنار سایر جنبه‌های درس هنر دانش‌آموزان گروه آسیب‌دیده بینایی را ترغیب کنیم تا به این رشته هنری اقبال نشان دهند.

در آموزش موسیقی به کودکان در دوره دوم ابتدایی، بهتر است که ابتدا نظر فراگیران را به صداهایی که در طبیعت و دنیای اطراف آن‌ها قرار دارد، جلب کنید، سپس با صداهای زیر و بم و بعد با ادوات و آلات موسیقی آنها را آشنا کنید. در پایان دانش‌آموزان را ترغیب کنید تا صدای دستگاه‌های مختلف را شناخته و آنها را از هم افتراق دهند و با توجه به صداهای هر دستگاه صدای زیر و بم را در این دستگاه‌ها تشخیص دهند.

بنابراین لازم است در آموزش موسیقی به دانش‌آموزان، ابتدا در طبیعت و دنیای اطرافشان جستجو کرده و صداهای زیر و بم را جدا سازند. مثلاً صدای حیواناتی نظیر جوجه، گنجشک، گربه، جیرجیرک، بز، موش و صدای نم‌نم باران و صدای آژیر ماشین پلیس جزو صداهای زیر محسوب می‌شود و صداهایی نظیر صدای رعد و برق، صدای گاو، الاغ، مگس، زنبور، گرگ و غرش شیر، صدای باران شدید، افتادن تیرآهن و بوق کامیون جزء صداهای بم محسوب می‌شوند.

کلاً صداهای بم در عالم هستی تحت شرایط خاص تولید می‌شود و محدود می‌باشد و در مورد سازها هم آن‌ها که صدای بم تولید می‌کنند که کاسه بزرگ‌تر و عمیق‌تر یا سطحی وسیع‌تر دارند مثل اندازه کاسه عود که بزرگ‌تر و عمیق‌تر از ویولن می‌باشد با اینکه ویولن صدای بمی دارد ولی صدای عود بم تر هست یا صدای طبل که سطح وسیع‌تری نسبت به تمبک دارد.

بعد از صدای طبیعت و افتراق صداهای بم و زیر در صداهای اطراف، می‌توانید توجه دانش‌آموز را به صدای انسان‌ها که اولین آواهای آشنای موسیقی بشریت از آنها الهام گرفته شده، جلب نمایید. به طور مثال صدای بچه‌ها و صدای خانم‌ها زیرو صدای مردان بم می‌باشد.

با پخش صدای آواز بچه‌ها و بزرگسالان صدای بم و زیر را به راحتی می‌توان آموزش داد مثلاً صدای زنده یاد ناصر عبداللهی یکی از نمونه‌های ارزشمند صدای بم می‌باشد.

آموزش موسیقی به کودکان مانند سایر مواد آموزشی باید با رعایت شرایط ذهنی، جسمی و عاطفی کودکان طراحی و تدوین شود. مسلماً توجه دارید که آموزش موسیقی در مدارس مانند سایر رشته‌های آموزشی باید دارای روند و مسیری دقیق باشد. همچنین باید توجه کنید که هدف اصلی آموزش موسیقی به کودکان در دبستان کسب مهارت خوانندگی و نوازندگی نیست. کسب این مهارت‌ها می‌تواند هدف جانبی باشد. همان‌طور که هدف ما از تدریس ادبیات در مدارس، صرفاً جهت ادیب شدن دانش‌آموزان و پرورش ادیب نیست. البته در فرایند آموزش و پرورش درست و در فضای مناسب آموزشی، مسلماً باید استعدادهای مناسب کشف و هدایت شوند. این امر در سایر زمینه‌های هنری نیز مصداق پیدا می‌کند. ذکر این نکته مهم است که آموزگار می‌تواند برای افزایش رشد کودک در هر یک از حیطه‌های ذکر شده، فعالیت‌های مناسبی را طراحی یا از فعالیت‌های پیشنهادی استفاده کند.

در زیر به روش‌ها و فعالیت‌هایی برای دستیابی به اهداف بالا اشاره می‌گردد:

۱- آموزش ترانه و سرودهای کودکان به کودکان و تشویق آن‌ها به خواندن، عواطف آنان را تلطیف می‌کند. (ترانه‌ها، سرودها، کلمات و اشعار آن باید متناسب با سن کودکان انتخاب شوند).

۲- شنیدن موسیقی و انجام دادن حرکاتی مانند: دویدن، راه رفتن روی پاشنه‌ی پا، پنجه‌ی پا و ... انجام حرکاتی مانند تقلید از پرواز پرندگان، یورتمه‌ی اسب و ... به کلاس شادابی می‌بخشد. استفاده از انواع موسیقی با سرعت‌های تند و کند و موردعلاقه کودکان، به تطبیق حرکات کودکان بر اساس سرعت قطعات کمک می‌کند و انتخاب درست از آثار موسیقی نیز مانند انواع مارش‌ها، موسیقی رقص‌های محلی و موسیقی محلی دیگر نقاط جهان که آهنگ‌سازان برجسته‌ی تاریخ موسیقی برای ارکسترهای بزرگ تنظیم کرده‌اند. (اپرای هنزل و گرتل - اپرای مانی و مانا از حسین دهلوی) از نکات مؤثر برای تربیت حس شنوایی کودکان است. توجه کنیم که مدت‌زمان پخش موسیقی در کلاس نباید طولانی باشد. بهتر است سرعت قطعات انتخابی متفاوت باشد: (تند و کند) تنوع موسیقی ارائه شده در کلاس نیز حائز اهمیت زیادی است.

۳- ایجاد تخیل از راه شنیدن موسیقی: شنیدن قطعات موسیقی که با دقت انتخاب شده باشند و ایجاد و بیان تخیل که می‌تواند به قصه‌گویی و پانتومیم ختم شود، در این امر مؤثر است. نقاشی بر اساس موسیقی شنیده شده، گفتگو درباره‌ی انواع احساساتی که از شنیدن یک قطعه موسیقی به ما دست می‌دهد و ارتباط با تنوع ریتم و ملودی و شیوه‌ی اجرای موسیقی مانند تک‌نوازی یا هم‌نوازی به رشد تخیل کودک کمک می‌کند. ضمناً باید توجه داشت که هر قطعه موسیقی از کدام منطقه در جهان و برای چه اهدافی اجرا شده است. به عنوان نمونه موسیقی عزا در فرهنگ‌های گوناگون، موسیقی رزمی و موسیقی رقص‌های گوناگون، ارتباط آن‌ها با ویژگی‌های طبیعت و جغرافیا، نوع کار و ...

چگونه ریتم و آهنگ درونی متل‌ها می‌تواند در آموزش زبان و موسیقی تأثیرگذار باشد؟

متل‌ها چیستند؟ متل‌ها جمله‌ها و عباراتی هستند چندکلمه‌ای (با معنی یا بدون معنی) دارای تکرار، ریتم و حرکت که بر اصوات کلمه تاکید دارند. این تأکیدها سبب به وجود آمدن آهنگ کلمه‌ها می‌شود. می‌دانید که تأکیدها بر اصوات

کلمه، آهنگ ایجاد می‌کنند. تأکیدها غالباً در صدای زیرتر (تن بالا) خوانده یا گفته می‌شوند. این تأکیدها و آهنگ‌ها بر اساس موسیقی درون زبان مادری ساخته شده‌اند. کودکان به راحتی این متل‌ها را فرامی‌گیرند و از این طریق به زبان مادری تسلط پیدا می‌کنند. به همین دلیل است که می‌گویند صحبت کردن کودکان، در ابتدا مانند آواز خواندن است.

کودکان در ابتدا موسیقی کلام را فرامی‌گیرند. این آهنگ و ریتم کلمات، کمی بعدتر در اشعار آنان در عرصه‌ی ادبیات بزرگسالان مشاهده می‌گردد.

متلهایی از قبیل:

اتل متل توتوله

گاو حسن چه جوهره

با نگاهی به اشعار کودکان در کتاب‌های درسی دبستان مشاهده می‌کنید که متل‌ها و شعرهای موزون و آهنگین کودکان به یکباره جای خود را به اشعاری غیر آهنگین و ناموزون می‌دهند. در نظر داشته باشید که هراندازه موسیقی شعر روان‌تر باشد حفظ کردن آن برای کودکان آسان‌تر است، فراموش نکنید که سادگی و روانی نباید جای خود را به تکرار و یکنواختی بی‌مورد بدهند. منظور این است که دانش‌آموزان را با وزن و موسیقی در ادبیات و اشعار فارسی (قبل از درگیر شدن با اوزان پیچیده‌تر شعری آشنا کنید) و با تشویق آنان به پیدا کردن اوزان متنوع در اشعار کتاب فارسی یا در دیگر کتاب‌های شعر متوجه کرده و علاقه آنان را به ادبیات شکل ببخشید.

کلیات

صوت و صدا

صدا نتیجه‌ی ارتعاشات است و ارتعاشاتی که دارای نظم و ترتیب خاصی باشند " صدای موسیقی " را تشکیل می‌دهند.

تعاریف زیادی از موسیقی وجود دارد که به مهم‌ترین آن‌ها اشاره می‌شود: موسیقی هنر بیان احساسات به وسیله‌ی صداست. موسیقی ترکیبی از صداهاست که گوش انسان از شنیدن آن لذت می‌برد. موسیقی هنر وزن و ریتم است.

موسیقی را با توجه به گستردگی ناحیه‌ای که در آن بکار می‌رود می‌توان به موسیقی محلی، ملی و فراملی تقسیم کرد.

موسیقی محلی: موسیقی است که در بخشی از یک کشور، مثلاً در میان مردم یک شهر یا یک استان رایج است. به‌عنوان نمونه موسیقی خراسانی یا بلوچی یا جنوبی جزء موسیقی محلی به شمار می‌آیند.

موسیقی ملی: در تمام نقاط یک کشور بکار می‌رود. مانند: موسیقی اصیل ایرانی که در تمام نقاط کشور رایج است.

موسیقی فراملی: موسیقی است که فراتر از یک کشور کاربرد دارد. از این جهت می‌توان موسیقی " کلاسیک اروپا " را موسیقی فراملی به شمار آورد. چرا که این موسیقی، دارای شهرت جهانی شده است. در مورد سازهای گوناگونی که در نقاط مختلف جهان به کار می‌رود، باید به این نکته توجه داشت که این سازها تحت تأثیر فرهنگ، تمدن، تاریخ، جغرافیا و آب‌وهوای کشوری که در آن به وجود آمده‌اند، قرار دارند. از سوی دیگر موسیقی باید با زمان هم مطابقت داشته باشد، مثلاً در طول روز، برای ایجاد روحیه‌ای شاد، شنیدن موسیقی پرتحرک مناسب‌تر است. در حالی که شب، برای ایجاد آرامش و استراحت، با موسیقی ملایم و آرامش‌بخش، تناسب بیشتری وجود دارد.

الفبای موسیقی

برای فراگرفتن موسیقی احتیاج به یادگرفتن نت و قواعد آن دارید. همان‌طور که برای آموختن هر زبانی نیاز به الفبا وجود دارد. نت‌ها نیز الفبای موسیقی به حساب می‌آیند. نت‌های موسیقی هفت عدد است:

" دو، ر، می، فا، سل، لا، سی "

صدای نت " دو " بم‌تر یا کلفت‌تر است و صدای نت " سل " زیرتر یا نازک‌تر از " فا " می‌باشد.

در زبان انگلیسی و فرانسه و برخی کشورهای دیگر هرگاه بخواهند درباره نت‌ها صحبت کرده و از آن نام ببرند از علائم اختصاری آن‌ها استفاده می‌کنند. علائم، همان حروف لاتین است. مثلاً:

دو ر می فا سل لا سی

b a g f e d c

پیدایش نخستین سازها

از همان ابتدای خلقت صداهای مختلف موجود در طبیعت کنجکاو انسان را برمی‌انگیخت و موجب میل او به تقلید از آن اصوات می‌شد.

زمانی که انسان در جنگل‌ها و غارها می‌زیست، صداهای گوش‌نواز و دلنشین در طبیعت، توجه او را به خود جلب کرده است. این صداها به حد وصف‌ناپذیری در روح او اثر گذاشته به طوری که از آثار و شواهد باقیمانده می‌توانیم دریابیم آنان با کنجکاو بسیار در پی شناخت منابع اصلی این صداها برآمده و سعی و کوشش نموده‌اند تا با ساختن وسایل گوناگون به تقلید از طبیعت، خود آفریننده‌ی نغمه‌ها و نواهای دل‌انگیز باشند. بدین ترتیب وسایلی که امروزه آن‌ها را ساز می‌نامند به تدریج به وجود آمد. کم‌کم هر استاد سازنده، چیزی بر آن‌ها افزود و به تکمیلشان پرداخت.

ساده‌ترین تعریفی که برای ساز می‌توان ارائه داد بدین قرار می‌باشد:

" ساز وسیله‌ای است که انسان برای ایجاد و اجرای نغمه‌ها و آهنگ‌های خوش و دلنشین ساخته و به کار گرفته است." او برای انجام این کار از آنچه که طبیعت در اختیارش گذاشته استفاده نموده است، مانند: چوب درختان، استخوان و شاخ حیوانات.

باگذشت زمان و خروج انسان از جنگل و غار و کشف فلز و آتش کم‌کم مانند همه‌ی عرصه‌های زندگی، هنر ساختن ساز نیز تحول بسیار پذیرفت و سازهای فلزی نیز به وجود آمد.

*توصیه به مربیان گرامی

در پایه‌ی پنجم به معرفی سازهای زهی (ضربه‌ای و آرشه‌ای)، سازهای بادی و کوبه‌ای پرداخته می‌شود.

بنابراین از مربیان گرامی تقاضا می‌شود که با دانش‌آموزان به شیوه کاربردی عمل نمایند و ایشان را از حفظ کردن طوطی‌وار مطالب برحذر دارند.

*حتما برای آموزش و آشنایی با سازها، از سی‌دی آموزشی یا فایل‌های صوتی که در رابطه با اهداف این بخش تهیه شده استفاده شود.

همچنین تا آنجا که ممکن و میسر است با اجرای زنده‌ی ساز در قالب بازدید از آموزشگاه‌های موسیقی، گوش موسیقیایی دانش‌آموزان را تقویت نموده یا با آوردن سازهای استاندارد و قابل‌دسترس به کلاس، دانش‌آموزان را از طریق لمس مستقیم با آن‌ها آشنا کنند. امید است که با این کار گام مثبتی در جهت شکوفا شدن استعدادهای نهفته دانش‌آموزان عزیز دارای آسیب بینایی برداشته شود.

سازهای ایرانی

موسیقی‌دانان و سازشناسان ایرانی، سازهای ملی و محلی ما را به قرار زیر دسته‌بندی کرده‌اند:

۱- سازهای زهی ۲- سازهای بادی ۳- سازهای کوبه‌ای

۱- سازهای زهی:

این سازها را بدین جهت زهی نام نهاده‌اند زیرا درگذشته سیم آن‌ها از زه ساخته می‌شد. برای ساختن زه، روده‌ی حیوانات اهلی (ذبح شده) را می‌تاباندند تا به شکل نخ بسیار کلفت یا سیم در آید، سپس آن را خشک می‌کردند و بر ساز می‌بستند.

سازهای زهی ایرانی خود به ۳ گروه تقسیم می‌شود:

الف: زهی - زخمه‌ای (مضرابی): تار، سه‌تار، عود، دوتار، تنبور، رباب و قانون

ب: زهی ضربه‌ای: سنتور

پ: زهی - آرشه‌ای: کمانچه

سازهای گروه الف: زهی - زخمه‌ای (مضرابی)

از آن جهت این سازها را زهی-زخمه‌ای (مضرابی) نامیده‌اند زیرا آن‌ها با کمک وسیله‌ای به نام مضراب یا زخمه به صدا درمی‌آید. جنس مضراب در سازهای مختلف متفاوت است: فلز، چوب، شاخ حیوانات، پر مرغ و پلاستیک.

سازهای گروه ب: زهی - ضربه‌ای (مضرابی - ضربه‌ای)

ساز سنتور را مضرابی - ضربه‌ای گفته‌اند زیرا برای نواختن آن از ۲ مضراب ترکیه‌ای نازک ولی محکم استفاده می‌شود که انتهای آن‌ها به شکل حلقه‌ای ساخته شده و نوازنده با دو انگشت اشاره آن‌ها را می‌گیرد و با کمک انگشتان شست و میانی به سرعت بالا و پایین می‌برد و بر سیم‌ها ضربه می‌زند.

سنتور از جعبه‌ای به شکل دوزنقه تشکیل شده است که مانند قانون در مقابل نوازنده بر روی میز قرار می‌گیرد. ضلع بزرگ ساز که همان قاعده‌ی دوزنقه می‌باشد به طرف نوازنده قرار دارد. جنس سنتور از چوب است و بر روی صفحه‌ی آن دو ردیف خرک چوبی گذاشته می‌شود. سیم‌ها پس از محکم شدن در سمت چپ از روی خرک‌ها گذشته و در سمت راست به دور گوشه‌های فلزی پیچیده می‌شود. از روی هر خرک چهار رشته سیم عبور می‌کند و هر سیم به گوشه‌ی معینی منتهی می‌شود. سیم‌های سنتور دارای دو جنس فولادی و برنجی (مسی) بوده، با دو رنگ سفید و زرد مشخص می‌شود. این ساز را بر حسب نیاز در اندازه‌های مختلف می‌سازند؛ مثلاً می‌تواند دارای دو ردیف ۹، ۱۰، ۱۲ و یا ۱۹ خرک باشد. با توجه به اینکه از هر خرک چهار سیم عبور می‌کند، بنابراین سنتور ۹ خرک که در حقیقت دارای ۱۸ خرک می‌باشد ۷۲ سیم دارد. گرچه این ساز با مضراب نواخته می‌شود اما نواختن آن زخمه‌ای نیست، بلکه مضرابی است! نوازنده‌ی سنتور با دو مضراب، به روشی که پیش‌از این توضیح داده شد بر سیم‌ها ضربه می‌زند.

سنتور نیز در زمره‌ی سازهای بسیار مهم ایرانی قرار دارد که در تک‌نوازی و هم‌نوازی مورد استفاده قرار می‌گیرد.

سازهای گروه پ: زهی - آرشه‌ای

این سازها را زهی-آرشه‌ای می‌گویند، زیرا برای به صدا درآوردن سیم‌ها از وسیله‌ای به نام آرشه استفاده می‌شود.

آرشه از یک میله‌ی نازک دراز محکم چوبی ساخته می‌شود که در دو سر آن پایه‌هایی برای نصب یک دسته مو که معمولاً از دم اسب می‌باشد، ایجاد شده است. این موها به روش مخصوصی درون پایه‌ها محکم می‌شود و حالت فنری میله‌ی چوبی، موها را در حالت کشیده نگه می‌دارد.

این گروه از سازهای زهی نیز مانند مضرابی‌ها از سه قسمت اصلی کاسه، دسته و سر تشکیل شده است. هر ساز دارای تعداد معینی سیم می‌باشد که تقریباً موازی با تمام طول ساز کشیده شده و در قسمت سر ساز، به دور گوشه‌ها پیچیده می‌شود.

تفاوت اصلی زهی‌های آرشه‌ای با مضرابی این است که چون در مضرابی‌ها ایجاد صدا توسط زخمه یا ضربه است، اصوات مقطع می‌باشد، اما در زهی‌های آرشه‌ای صدا ممتد و کشیده است.

«کمانچه»

در این ساز به جز کاسه، دسته و سر در قسمت انتهایی کاسه، پایه‌ای نصب می‌کنند که هنگام نواختن، بر روی زمین یا زانوی نوازنده قرار می‌گیرد. کاسه‌ی کمانچه، توخالی و به شکل کره است که بر روی قسمتی از سطح آن پوست کشیده شده و خرک بر روی پوست قرار می‌گیرد. دسته‌ی چوبی کمانچه شبیه لوله‌ای تو پر و مخروطی وارونه می‌باشد. در سر این دسته، شکافی ایجاد شده که نقش جعبه‌ی گوشه‌ی‌ها را دارد. کمانچه دارای چهار سیم بوده و هر سیم به یک گوشه‌ی منتهی می‌شود. این ساز برای تک‌نوازی به کار می‌رود و در هم‌نوازی‌ها نیز نقش بسزایی دارد.

۲- سازهای بادی

در این‌گونه سازها به‌جای سوراخ یا زبانه، دهانه‌ی فنجانی شکلی قرار دارد که نوازنده با فشار لب‌های خود در آن می‌دمد تا صدای لازم ایجاد شود. در سازهای بادی برنجی صدا قوی‌تر و شفاف‌تر می‌باشد. بم و زیر شدن صوت در سازهای بادی به چند عامل بستگی دارد که مهم‌ترین آن‌ها عبارت است از: بلندی و کوتاهی لوله‌ی ساز و قطر انتهایی آن و عامل دیگر هواست که هر چه با فشار بیشتر وارد لوله شود صدا زیرتر خواهد شد.

«نی»

سازی است به شکل لوله که طول آن از هفت بند و شش گره تشکیل شده است. به همین جهت آن را نی «هفت بند» نیز می‌گویند. نی با قطرهای و طول‌های متفاوت ساخته شده و در همه‌ی آن‌ها روی بخش پایینی لوله، پنج سوراخ در طرف جلو و یک سوراخ در قسمت اول قرار گرفته است. در یک یا دو انتهای آن روکشی از جنس برنج با طول کوتاه، لوله را پوشانده و لبه‌ی آن در قسمت دهانه آن قدر نازک است که لای دندان‌های نوازنده قرار می‌گیرد.

نی از انواع سازهای بادی بی‌زبانه است. هوا توسط نفس نوازنده از بالای لوله دمیده می‌شود و قسمت اعظم آن از نزدیک‌ترین سوراخ باز ساز، خارج می‌شود و باز و بسته‌شدن سوراخ‌ها توسط انگشتان نوازنده سبب ایجاد نت‌های مختلف می‌شود. نی را نمی‌توان کوک کرد، بنابراین هرگاه نوازنده بخواهد با سازهای دیگر همراهی و هم‌نوازی کند باید از نی‌هایی با طول‌های مختلف استفاده نماید. اشکال گوناگون نی در تمام نقاط ایران رایج هست.

«نی انبان»

این ساز در واقع دوزله ایست کمی بزرگ‌تر از دوزله (ساز جفتی) و گاهی با هفت سوراخ که انتهای قمیش دار آن به کیسه‌ای به نام انبان متصل و دقیقاً هواگیری شده تا از نقطه‌ی اتصال، هوا داخل و خارج نشود.

در نزدیکی محل اتصال لوله‌ی دوزله به کیسه، لوله‌ی دیگری با طول نامعین نصب شده که نوازنده آن را به دهان می‌گذارد و کیسه را پر از باد می‌کند و با فشار بازو و آرنج بر روی کیسه که در زیر بغل نوازنده قرار دارد هوا را به داخل لوله می‌فرستد و با انگشتان سوراخ‌ها را باز و بسته می‌کند تا نت‌های لازم ایجاد شود.

۳- سازهای کوبه‌ای

در این دسته از سازها، صدا توسط کوبیده شدن انگشتان دست نوازنده، یا جسمی بر روی پوستی که بر کاسه‌ای کشیده شده، ایجاد می‌شود و یا بر اثر کوبیده شدن دو جسم سخت و اغلب زنگوار بر یکدیگر انجام می‌گیرد. در برخی از این سازها که پوست بر حلقه یا استوانه کشیده شده، ممکن است یکی از دو سطح آن بدون پوست باشد، اما در نوع دیگر، هر دو طرف ساز با پوست پوشانده شده است. صدای برخی از سازهای کوبه‌ای قابل تغییر است و در واقع به‌نوعی می‌توان آن را کوک و صدا را بم یا زیر کرد. در بیشتر سازهای کوبه‌ای ایرانی، ضربه‌زدن بر ساز به‌وسیله‌ی انگشتان هر دودست نوازنده انجام می‌شود. در سازهای زنگوار و نیمه زنگوار اغلب زیر و بمی معنی ندارد.

«تنبک»

این ساز از دو قسمت استوانه‌ای تشکیل شده است. یک استوانه‌ی بزرگ‌تر که بر دهانه‌ی آن پوست کشیده شده و یک استوانه‌ی کوچک‌تر که در قسمت بالا به استوانه‌ی بزرگ متصل است و انتهای آن کمی گشادتر شده و دارای دهانه‌ای باز می‌باشد. جنس تنبک معمولاً از چوب است.

«دف»

این ساز از حلقه‌ای چوبی ساخته شده که بر یک طرف آن پوست کشیده‌اند و بر جدارهای داخلی آن حلقه‌های فلزی کوچکی با فاصله‌های مساوی نصب گردیده است. بر روی محیط دایره سوراخی است که نوازنده انگشت شست راست خود را در آن فرومی‌برد و بدین وسیله ساز را نغمه می‌دارد و با بقیه انگشتان دودست بر پوست می‌کوبد و درعین حال ساز را کمی حرکت می‌دهد تا حلقه‌های کوچک داخلی، صدایی زنگوار ایجاد کنند. این ساز شبیه دایره کمی بزرگ‌تر از آن و با صدای بم‌تر است.

«دایره»

منابع و مآخذ

ردیف	نام مولف / مترجم	عنوان کتاب / مقاله	انتشارات	سال چاپ
۱	مصطفی رومی زاده، علی اصغر اسدی و محمود رضایی	آموزش هنر اول راهنمایی ویژه دانش آموزان آسیب دیده بینایی	سازمان آموزش و پرورش استثنایی	۱۳۸۴
۲	مریم علی همت، عظیمه سادات برزگر و مریم پور وحید	کتاب هنر (چهارم، پنجم و ششم) ویژه ی معلمان نابینا	سازمان آموزش و پرورش استثنایی	۱۳۸۰
۳	گروه برنامه ریزی و آموزشی دانش آموزان آسیب با بینایی	راهنمای معلم کتاب هنر (اول، دوم و سوم) ویژه دانش آموزان آسیب دیده بینایی	سازمان آموزش و پرورش استثنایی	۱۳۹۸
۴	گروه دفتر برنامه ریزی و تالیف کتابهای درسی	راهنمای درس هنر برای معلمان پایه های اول، دوم و سوم ابتدایی	اداره ی کل چاپ و توزیع کتابهای درسی	۱۳۹۱-۹۲
۵	گروه دفتر برنامه ریزی و تالیف کتابهای درسی	راهنمای درس هنر معلمان (چهارم، پنجم و ششم)	اداره ی کل چاپ و توزیع کتابهای درسی	۱۳۹۶-۹۷
۶	افسانه شعبان نژاد	گرگم و گله می برم	انتشارات کانون پرورش فکری	۱۳۸۶
۷	دفتر انتشارات و فناوری آموزشی	مجله رشد	-----	تابستان ۱۳۹۹
۸	https://ketabak.org			
۹	http://shereno.com/۶۷۲۰۳/۶۴۵۳۲/۵۵۳۵۴۵.html			
۱۰	https://article.tebyan.net			
۱۱	https://ketabak.org			